

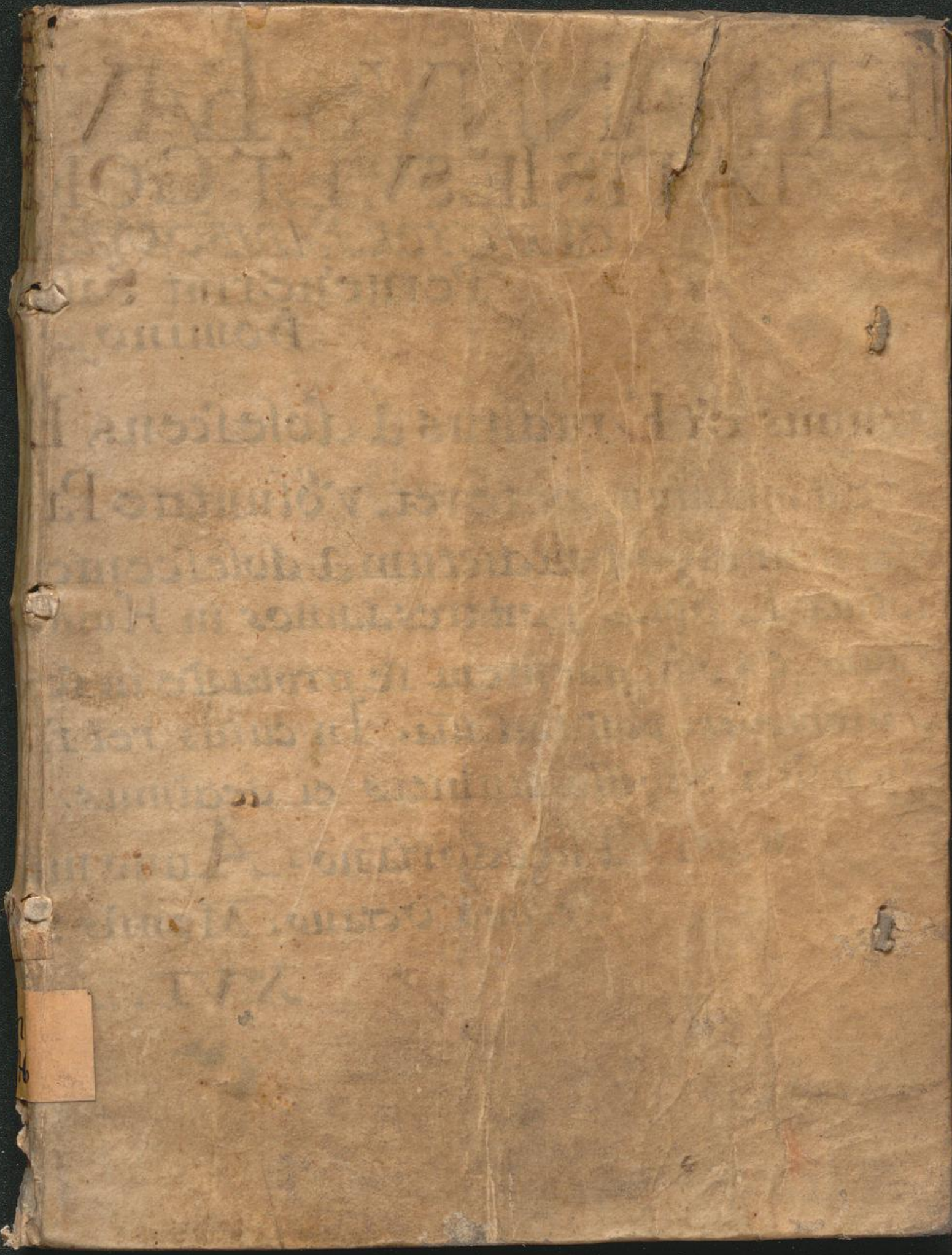
UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Historia De Sanctissima Cruce Caravacensi

Robles, Juan de

Augustae Vind., 1619

[urn:nbn:de:hbz:466:1-64232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-64232)

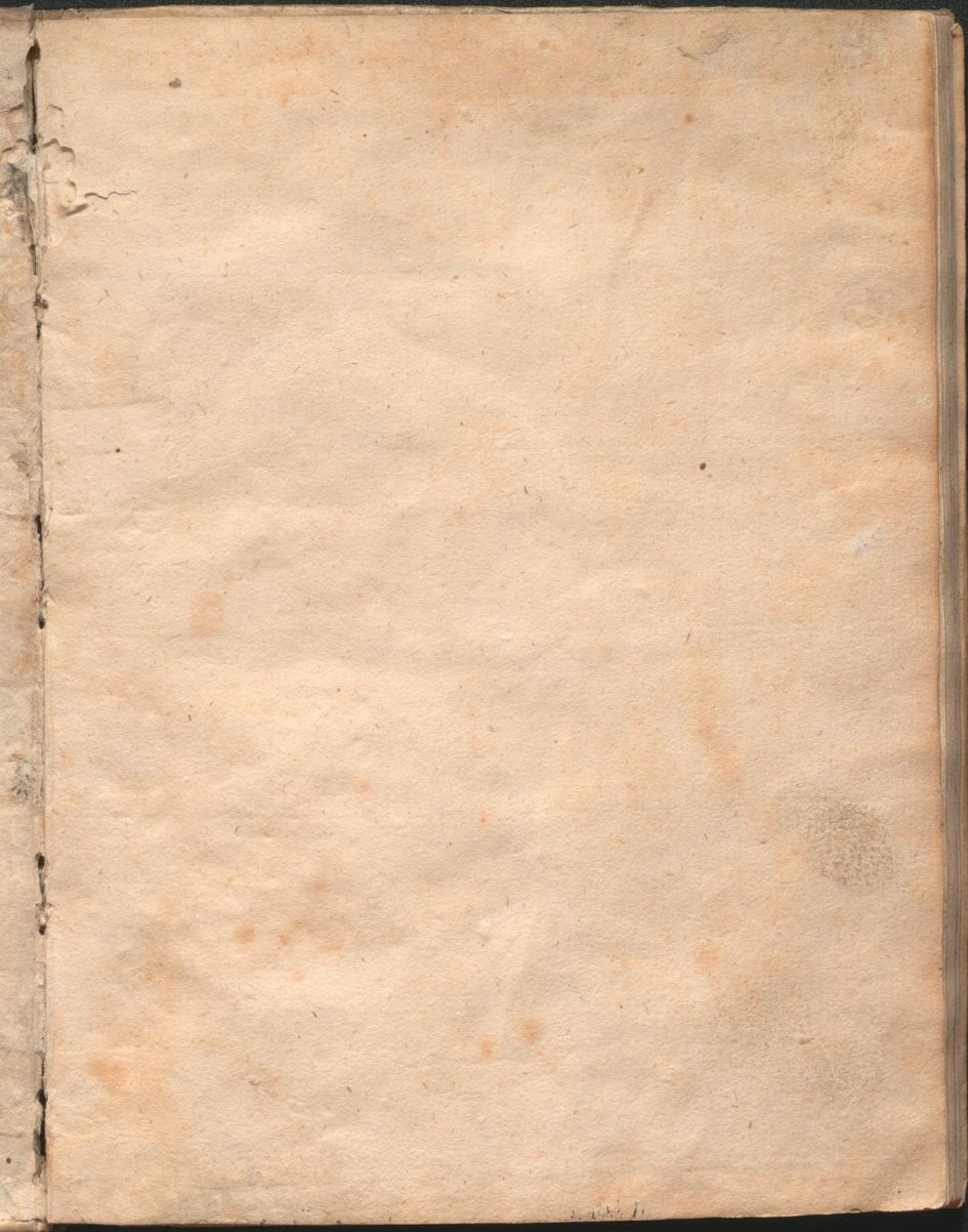

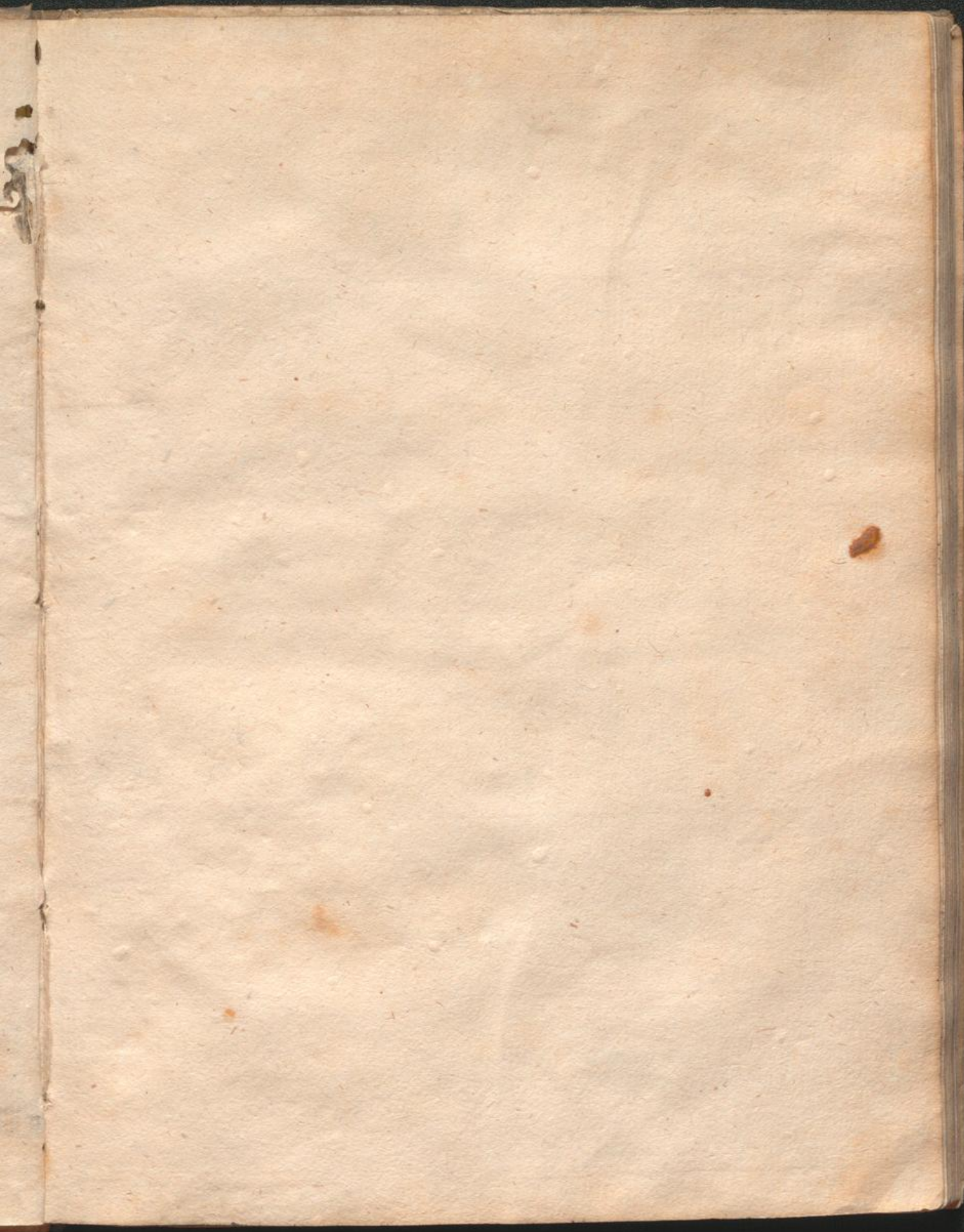
8

W III. II.

Et

Th. 4876.

HISTORIA
DE
SANCTISSIMA
CRUCE CARAVA-
CENSI

PRIMUM

A. R. D. IOANNE ROBLES CORVALAN.

*S. S. Theologiae Licentiate Hispanice
conscripta;*

DEINDE

In Latinum compendium redacta

A. R. P. Melchiorre Treuinnio Hispano, Societatis

IESU Theologo.

Collegij Societatis Iesu Paderb.

AVGVSTAE VINDELICORVM.

Anno Christi M. DCXIX.

IN INSIGNIA ILLVSTRIS
DOMINI IOANNIS ERNESTI
FVGGERI, &c.

*Quàm locuples Atavum cera est, Erneste, tuorum?
Quamq; in non magno gloria magna typo?
Maura, Corona, Aures, Mitra, Lilia, Cornua, Torques;
Sunt ea Fuggarica symbola nota Domus.
Hac peperit claris quondam tibi mascula factis
Aeterno virtus non moritura die.
Et quia laus eadem est peperisse, & parta tueri,
Addo Crucem, clypeum qua tueare tuum.*

ILLV.

ILLVSTRI AC GE-
NEROSO D. D. IOANNI ER-
NESTO FVGGERO, BARONI IN
Kirchberg & VVeiffenhorn, Equiti Ordinis S. IACOBI
in Galitia, S. C. M.^{tis} Confilario, ac Ser.^{mi} Ferdinandē
Vngariæ, Boëmiæq; Regis, &c. Cubiculario, &c.
Domino suo plurimūm obseruando.

 VOT, quantisq; naturæ dotibus, Illustris ac
Generose Domine, præ multis alijs Orbis Re-
gionibus Hispania à DEO nobilitata sit, non
solūm Latini ac Græci scriptores grauiſſimi
prodiderunt; verūm etiam ipsæ diuinæ literæ haud ob-
ſcure testantur, dum vnum & alterum genus comme-
morant, quo omnium ferè mortalium votis nihil gratius
aut optabilius eſſe ſolet. Romanos enim orbis Dominos
I. Mach. 8. legimus *in ſuam poteſtatem redegiſſe metalla auri
& argenti, quæ illic ſunt.* Quid verò in rebus iſtis terrenis,
communi omnium opinione, horum metallorum quaſi
beneficio non parabile cenſetur? Cæterū omiſſis nunc
id genus ornamentis fluxis atq; caducis, imò etiam ijs
(quantumuis multis ac magnis) quibus Hispaniam ve-
ra Chriſti religio florentiſſimam effecit, ea nunc aliquot
ſæculis theſaurum poſſidet omnibus metallis ac gemmis,
quas vel Orientis vel Occidentis India copioſè profert,
longè præferendum: Sacroſanctam dico Crucem illam,
quæ à Caruacâ, Hispaniæ celebri oppido, vulgò nomen
ſortita eſt. Illius enim cultus iam olim ibi mirabiliter in-
choatus, nunc eò vsq; propagatus eſt, vt non ſolūm in v-

) (2 niuer-

DEDICATIO.

niuersâ Hispaniâ, verùm etiam in omnibus pæne orbis
 prouincijs, in vtriusq; etiam Indiæ, Iaponiæ, Chinæq; re-
 motissimis regionibus, Christianorum animos admi-
 rando pietatis sensu occupârit. Quis enim verè Catho-
 licus vsq; terrarum commorans non feliciorem, &
 aduersus tam varios huius miseræ vitæ casus, præsertim
 verò tempestates & fulmina, tutiorem sese, imò etiam
 quæcunq; sua, existimat, si vel modicam eiusmodi cru-
 cem, archetypi illius Caruacensis attactu priùs sacra-
 tam, obtinuerit? Cùm igitur aliquot abhinc annis, piorũ
 quorundam laudatissimo studio, eiusdem S. Crucis reli-
 gio in nostrâ quoq; Germaniâ increbuisse, & illius exem-
 plaria seu signa metallica nonnullis obuenissent optatissi-
 ma, non defuerunt etiam Magnates ac Principes, qui
 de huius S. Crucis origine, admirandisq; effectibus, quos
 DEVS per eam ubiq; terrarum sapissimè operatur, plura
 certius cognoscere cupiebant. Quorum pio desiderio,
 vt satisfaceret, dedi operam, vt, quæ nonnulli graues ac pro-
 bati auctores de hoc argumento suis in libris annotassent
 (plenam enim ac copiosam narrationem nusquam inue-
 nire poteram) ea breuiter tam Germanicè quàm Latinè,
 quin etiam, pro istius S. Crucis honore amplificando, &
 Patrum nostrorum, qui in Græcia iuuentutem erudiunt,
 pio solatio, Græcè quoq; typis Augustæ euulgaretur:
 quam opellam meam cùm nostratibus, tum Hispanis,
 & maximè Caruacensibus, non displicuisse ipsorum li-
 teræ ad me datæ satis declarant. Verùm id genus libellis
 quoquo versus sparsis, illum sciendi ardorem non modò
 non extinctum, sed in multis vehementiùs inflammatum
 esse constat, non tamen absq; meo & aliorum dolore, eò
 quòd indagandi alia, quæ desiderabantur, occasionem &
idoneo-

DEDICATIO.

idoneorum scriptorum penuria, & tanta locorum distantia mihi negaret. Quare præclaram & æternâ memoriâ dignam operam R. D. Ioannes de Robles Corualan, patriâ Carauacensis, S. Theologiæ Licentiatus, adeoq; istius S. CRVCIS Capellanus præstitit; qui de eâ historiam non solum ex pluribus fide dignis autoribus (quorum nonnullorum ne nomina quidem in Germaniâ sat nota antè fuerant) sed etiam ex fragmentis literarum & testimoniorum Carauacæ repertorum, ex codicibus manuscriptis, ex Characteribus Gothicis, ex picturis & lapidû inscriptionibus vetustissimis, omnibusq; venerandæ antiquitatis monumentis, summâ fide Hispanicè conscriptam Matriti in lucem edidit; atq; pro suo in me studio illius exemplar ad me Augustam misit, amicè hortans, ut in nostratium gratiam Latinè publicandum curarem. Huius igitur præstantis operis fructu, ne Germania aliæq; nationes linguam Hispanam non callentes frustrarentur, haud longâ morâ interpositâ, per literas egi cum R. P. Melchiore Treuinnio Hispano, Societatis nostræ Theologo, tot iam utilissimis interpretationibus eiusmodi per celebri; qui hunc laborem haud inuitus suscepit, ijs tamen consultò omissis, quorum narrationem (utpote de rebus ac personis quibusdam patrijs ac proprijs) Hispanis quàm Germanis gratiorem fore non ignorabat; ut proinde opusculum hoc Latinum historiæ illius Hispanicæ, cum iucundum, tum ad huius S. CRVCIS venerationem propagandam perutile compendium nemini non, Latinè docto, futurum existimandû sit. Quod nunc meâ curâ Augustæ edendum cur Illustri D. V.^æ dedicetur duæ potissimùm causæ sunt. Vna, quòd, cum Caruaca huius S. CRVCIS, adeoq; maximi & pretiosissimi thesauri tot iam

DEDICATIO.

annorum decursu fidelis Custos, subiecta sit Illustrissimo Ordini Equitum S. Iacobi, cui Illustris D. V. tertio abhinc anno, Catholici Hispaniarum, &c. Regis auctoritate ac singulari favore, Pragæ solemni cum cerimonia ascripta est, nullus mihi in hac vrbe, licet amplissima, occurrat, cui hic libellus de hac ipsa S. CRUCE Caruacensi editus maiori iure debeatur: vt taceam cultus eidem S. CRUCI religiosè impendendi propagationem in Germania hætenus factam, nemini potius tribuendam esse, quàm verè Catholicæ pietati Illustris Domus Fuggericæ (in qua Illustris D. V. multùm hoc tempore eminent) ipsiusq; ministris, qui antè in Hispania fuerunt, aut etiamnum ibidem versantur. Altera causa (& quidem potior) quòd id officij à Collegio Augustano exigat ipsa gratitudo erga Illustrè D. Christophorum Fuggerum, &c. piæ memoriæ, Illustris D. V. parentem, qui illud munificè suâ ac singulari liberalitate, sibi ac posteris suis perpetuò deuinxit. Quando igitur in filio, vt paternarum virtutum, ita etiam beneuolentiæ erga hoc Collegium, imò Societatem nostram vniuersam tot argumenta videmus, haud immeritò gratū omnium nostrum, qui Augustæ viuimus, animum hoc qualiquali opusculo tantisper nunc declaramus, dum maiora præstandi occasionem adipiscamur. Deus Opt. Max. Illustrè D. V. ad totius item Illustris familiæ Fuggericæ, in primis verò ad Reip. Catholicæ bonum (de quo ipsius maiores laudatissimi varijs modis, plurimisq; in locis, præsertim Augustæ, tam præclarè meriti sunt) in multos annos conferuet incolumem. Augustæ Vindellicorum è Societatis IESV Collegio. 13. Feb. Anno 1619.

Ill. tris D. V. æ

*observantissimus
Georgius Mayr.*

FACULTAS R. P. PROVIN-
cialis Societatis IESV per Superiorem
Germaniam.

SACRAE Cæs. M^{ajestatis} auctoritate ac privilegio no-
stræ Societati pro libris eiusdem studio edendis 20.
Septemb. Anno 1612. Praga concessa, ego Christo-
phorus Grenzing Societatis IESV per Superio-
rem Germaniam, Præpositus Provincialis, honesto viro Vdalrico
Remio Typographo Augustano, potestatem facio excudendæ Hi-
storiam de S. CRUCE Caruacensi, autore R. D. Ioanne de
Robles Corualan, S. Theologiæ Licentiato, &c. à R. P. Mel-
chiore Treuinnio Societatis nostræ Theologo, in Latinum compen-
dium redactam. In cuius rei fidem hoc ei testimonium manu
mea subscriptum, & sigillo munitum dare volui. Augusta Vind.
14. Januarii, Anno 1619.

Christophorus Grenzing.

INDEX

INDEX CAPITVM.

- Caput I. Carauacensis oppidi situs & amoenitas describitur. fol. 7.
- II. Origo & genus Zeit-Abuzeit, & quomodo Valentia regno & Carauaca potitus sit. 5.
- III. Zeit-abuzeit ex fœdere inito tributum pendit regi Castelle Ferdinando Sancto, & ad conuersionem eius paratur via. 10.
- IV. Admiranda S. CRVCIS Carauacensis apparitio, cuius occasione Zeit-Abuzeit fidem Christianam amplectitur. 12.
- V. Ostenditur S. CRUCEM Carauacensem confectam ex ipsissimo ligno, in quo CHRISTVS mortem sustinuit. 15.
- VI. Sententia quorundam recentiorum de S. CRVCIS Carauacensis apparitione. 17.
- VII. Testimonia duo ex antiquis monumentis Carauacensium & Conchensium de S. CRVCIS apparitione, & sacra hostia miraculo. 21.
- VIII. Interpretatio characterum Gothicorum & contractionum Arabicarum, qua in sacello S. CRVCIS Carauaca inueniuntur. 27.
- IX. Rex Zeit-Abuzeit magnas patitur persecutiones à subditis, quem Christianis sacris initiatum suspicantur. 33.
- X. Locus in quo Zeit-Abuzeit siue Vincentius Beluisius sedato tumultu reliquum vite exegit. 35.
- XI. Miracula quaedam ex scriptis in archiuo S. CRVCIS asseruari solitis excerpta. 39.
- XII. Sacerdos quidam à Toletana Ecclesia missus S. CRUCEM abstulit, quæ tamen prodigiosè restituta est. 44.
- XIII. In ciuitate Bæza per S. CRUCEM editur miraculum. 47.
- XIV. Alia miracula S. CRVCIS Carauacensis beneficio patrata. 49.
- XV. S. CRUX à mortis periculo eripit Maurum, cui is se commendarat, simulq; Christianum captiuum. 51.
- XVI. Plura S. CRVCIS miracula. 54.
- XVII. Initium & caussa S. Crucem quotannis mergendi in aquam. 57.
- XVIII. In horribili & repentina tempestate S. CRUX absq; opera & auxilio humano se conspiciendam præbet in turris fastigio. 60.
- XIX. Alia quaedam insignia & inusitata miracula vere CRVCIS. 61.
- XX. Miracula per Cruces vere CRVCIS attactu sacratas facta. 64.
- XXI. Ciuis quidam Carauacensis ex pio in S. CRUCEM affectu Collegium Societatis IESV Carauaca erigit. 69.

HISTO-

HISTORIAE DE S. CRUCE CARAVACENSI

CAPVT PRIMVM.

*CARAVACENSIS OPPIDI SITVS,
& amœnitas describitur.*

ARABVM, vulgo Carauaca, oppidum bis mille incolis frequentatum, in regno Murciensi constitutum, in ecclesiastica iurisdictione Episcopo Carthaginensi, in politica ordini S. Iacobi subiectum & comendatum est. In hoc voluit DEVS collocari & conseruari thesaurum pretiosissimum, S. videlicet CRUCEM. Situm est in medio pulcherrimi campi, qui patet in latitudinem sesquialterum milliare, in latitudinem, dimidiatum; iuxta radices quinque collium, in quorum ei proximo ad partem orientalem arx inædificata est tota urbe excelssior, naturâ magis quàm arte munita; licet nec ars & industria desideretur. Nam fossis vndique circumdata est, & muri in altitudinem triginta pedum assurgunt, in quorum ambitu turres septemdecim æqualibus disfructæ interuallis conspiciuntur. Arcis area tam spatiosa & capax est, vt duo millia militum armis exerceri, & arma expedire tractareque possint. Censetur propè inexpugnabilis; nullo enim ex latere tormentis quati, aut subruui potest, tuta à cuniculis & suffossione propter solidam petram, cuius dorso incumbit. Nullus ad eam patet aditus, excepta vnica porta, occidentem versus. Tribus cisternis aqua pluuia excipitur, & ad necessitatem vsus quotidiani continetur. Interea arcis structura ita est accommodata, vt mille viris pugnatoribus & prædiarijs commodam habitationem præbeat. Visitur in ea sacellum,

quod

quod S. Mariæ appellatur, olimq; fuit vsurpatum loco paroeciæ à ciuibus, cum oppidum hoc Mauri ex regno Granatensi hostilibus incursionibus ob nimiam vicinitatem crebrò infestarent. In eadem arce aliud est sacellum custodiæ S. CRUCIS attributum, in quo ipso stupendum eius apparitionis contigit prodigium, huius historiæ & fundamentum & argumentum, in vna sc. turrium, quæ orientem spectat. In dicto iam sacello videre est imagines more Punico, tam, vt antiquitas facillè attestatur, depictas, cum Rex ille Maurus ad Christianorum cœtum aggregatus, & lauacro Baptismi tinctus perhibetur.

Hæc porrò prouincia Granatensi regno contermina, gradui trigesimo septimo poli subiacet, cuius limites, si longitudo consideretur, ab ortu in occasum ad milliaria nouem, si latitudo à meridie in septentrionem, ad quinque extenduntur, in quibus multi campi passim occurrunt, multi saltus, multæ siluæ, partim abietibus siue pinis & quercubus, partim myrtho, sparto, rosmarino plenæ, in quibus magna copia ferarum tam minorum quàm maiorum oberrat. Nec desunt interim pascua vberissima pecoribus & armentis, nec agri qui frumenti, vini, olei, mellis, canabis & reliquorum leguminum feracissimi rigantur ad tria milliaria in longum, & vnum in latum, propter magnam fontium è propinquis collibus scaturientium abundantiam. Quid verbis opus? oppidi situ vix quicquam amœnius. Consistit enim inter hortos lauris, cupressis, oleis, pomis, & arboribus cuiuscunque generis fructus proferentibus refertos; quorum aspectus, præsertim ex eminentiore loco mirum quantum intuentium oculos oblectet, & odor è longinquo nares afficiat. Serici quoque ingens est prouentus. In huius oppidi mentionem cum incidit F. Ioannes Ægydius Sarabrinus siue Zamorensis ex familia S. Francisci, Regis Ferdinandi sancti chronographus, hæc inter alia: Carabum ab antiquis vocatum Theodomirum, hoc est, fragrantia & odor diuinus. Nam in Maio præcipue mense terrestris potius paradifus, quàm hortus Carauacensis videtur. Cælum eius admodum salubre & benignum, aër subtilis & gratus corporumque valetudini perquam opportunus. nam licet inter rupes & montes locus sit arctatus, nec frigore tamen vehementiore, nec æstu grauiore laborat. Ex qua cæli clemen-

clementia & aëris temperie fit, vt multi ad senectutem decrepitam perueniant, & attingant, imò excedant annum ætatis centesimum. Nullæ hîc paludes, nulla stagna, vnde vel nebulæ exhalent, vcl aëris puritas obturbetur, sed aquæ leniter fluentes vbique suppetunt, quarum multæ in vrbe ipsam aut natura sua, aut modica hominum industria deriuantur.

Hoc igitur oppidum tanta situs amœnitate & commoditate nobilitatum placuit DEO magis nobilitate nobilissimo pignore S. CRVCIS, quæ Angelorum manibus huc delata dedit ansam conuersioni regis Mauri potentissimi ad fidem Christianam, qui prius Mahometanam sectam mordicus tuebatur. Quamuis autem liceret iure subirasci, & succensere quodammodo maioribus nostris, quòd historiam tanti momenti litteris non mandarint, neque ad posteros transmiserint seriem rerum per occasionem S. CRVCIS gestarum, excusandos tamen hac de causa existimârim, quòd tractandis armis ob defensionem fidei aduersus Mauros vicinos, à quibus assiduè impetebantur, toti essent dediti, & historiæ condendæ curam otiosis relinquerent, contenti victorijs sæpius ab hoste reportatis. Quamobrem, vt ego, qui ad vitæ metam propero, animum gratum pro tot beneficijs à DEO mihi præstitis ob pium in S. CRUCEM affectum, demonstrare conarer, opusculo huic conscribendo calamum admoui, & in vnum quasi corpus compegi, quæ sparsim in schedis, inscriptionibus, picturis, lapidibus, testimonijs, libris editis, ineditis, vetustisq; monumentis inuenire adhibito studio potui. Inter cæteros autem, qui hanc CRVCIS apparitionem sibi ab obliuione vindicandam putarunt, antiquissimus est F. Ioannes Ægydius Zamorensis, cuius antè facta mentio, auctor grauis, & fidem hoc ipso nomine maiorem meritus, quòd sub id tempus vixerit, quo res ipsa contigit. Huius scripta in Monasterio S. Francisci Zamorensi hætenus custodita, cum diligentius excuteret, & scrutaretur P. Hieronymus Roman de Higuera ex Soc. Iesv, reperit aliquot pagellas in hoc vnum argumentum manu exaratas Et profectò dolendum plurimas lucubrations huius venerandi auctoris pro communi vtilitate nondū aspexisse lucem, sed vetustate consumptas. & ferè à tineis corruptas mansisse in tenebris, vel quòd ars, typographica tum non fue-

rit exercita, vel quòd nemo laborem fumere voluerit eas in ordinem redigendi, aut de integro describendi. Fateor itaque ingenuè plurimum me adiutum à magistro meo P. Hieronymo de Higuera, cui liber hic merito suo debet, quicquid boni in eo continetur. Eius enim auxilio fretus nullas timeo difficultates, & conatus meos fructu sperato nequaquam carituros mihi polliceor. Idem ipse magister meus in familiari congressu sæpè mecum ita loqui solitus est: Ego sanè vitam, qua fruor, sanctæ huic CRUCI acceptam refero. Cum enim adolescens annum XVII. necdum expleuissem, in periculosam incidi ægritudinem, quam immoderata eius ætatis studia & exercitationes mihi pepererunt; adeo vt 40. dies febrili continenter iactatus viribus deficerem, & grauiora in posterum ab heclico ardore etiam formidarem. Ecce autem nescio quo die lectulo propter debilitatem affixus, defixi oculos in tapetem parietibus in conclauis appensum, vidiq̃ue intextam ei quandam CRUCIS Carauacensis figuram, quam obnixè petij à matre tum astante, capiti & pectori meo applicari, certam spem ingressus fore vt contactus ille mihi esset salutaris. Nec spes fefellit. nam statim atq; mater ex tenera pietate collachrimans CRUCEM partibus, quas expressi, appressit, vis morbi adeò remisit, vt intra quatuor aut quinque dies penitus me senserim conualuisse. Quare tam eximij beneficij memor nunquam neglexi occasionem grati animi signa pro mea virili expromere, & DEVM pro tam insigni munere supplex venerari. Hic ipse optimus & religiosissimus vir, paulo antequam desijt viuere, (vixit autem annos LXXIII.) tradidit in scripto mihi quasdam notationes, & obseruationes, quæ institutæ tractationi meæ mirificè inserviunt. Quod si tamen in hac rite absolueda votis non responderit euentus, labor saltem meus & conamen viam aperiet alijs ingenio & eloquentia felicioribus felicius hanc historiam auspicandi, & ad finem felicissimè perducendi.

CAPVT II.

ORIGO ET GENVS ZEIT-ABZEIT.

*& quomodo Valentia & Carauaca regnis
potitus sit.*

Roderi-

RODERICVS Archiepiscopus Toletanus in sua historia lib. 7. c. 10. testatum reliquit tempore Alphonfi regis Castellæ in Africa inter Arabes floruisse Maurum quendam Abuntemertum Astrologiæ iuxta ac Philosophiæ peritissimum, qui artis suæ fiducia nixus de adolescente, cui nomen Abdelmon, vaticinando prædixerit illum ad regiam dignitatem peruenturum felici rerum successu. Hic igitur Abdelmon tam insignis Astrologi auctoritate impulsus, & suapte ingenio ad magna propensus cœpit animum ad maiora audenda erigere, & ad promissum sibi culmen honoris aspirare, hac potissimum occasione. Abuntemertus odio prosequeretur Alboaly regem Almorabidum in monarchia Marroccensium postremum, & cupiebat eum de regni folio deturbare. Egit itaque cum Morabite quodam dogmatis Mahometani apprimè gnaro, & ob conceptam sanctitatis opinionem ad sacerdotium euecto, qui venerationis causa Almohadi appellabatur, ei que dextrè suggessit multos errores contineri in lege quam profitebantur. Quare paulatim eò hominem induxit, vt ad Alcorani explicationem non inuitus aggrediretur, & alteram sectam impugnaret, cuius propugnator acerrimus erat Alifa Baldacensis, inter suos quasi summus pontifex, quòd à Mahometi familia & sanguine rectâ descenderet. Sic ergò persuasus Almohadi non tam sermonibus Abuntemerti, quam suæ superstitionis amore incitatus multa grauiaque scelera Almorabidum alteri sectæ ad insaniam deditorum propalauit, varijsque argumentis comprobauit regem ipsum Alboaly eiusque maiores in tyrannis numerandos, qui regnum contra ius & fas omne Idris, legitimis hæredibus, & ex Mahometi stirpe oriundis vi ademerint. Hæc Almohadi Morabitis oratio tantum valuit, adeoque populares exacerbauit, vt multi ab Alboaly rege, & Almorabidibus defecerint, aperteque rebellârint. Et ne temerè quid molirentur, in caput & ducem suum legerunt iuuenem illum Abdelmonem, qui prælia sæpè cum aduersa parte commisit, in quibus ferme semper Alboaly posteriores tulit, fugaq; turpi salutem quæsiuit; donec nimia tandem populi multitudine ad Abdelmonem confluente, omnino castris exutus & occisus est: cuius regnum statim inuasit Abdelmon, & nullo resistente sedem fixit Marroci. Inde

traiecit in Hispaniam, & felici Marte subegit omnes reges Mauros ibi tum imperitantes, quos sibi eum in modum parere coegit, quo paruerunt olim regibus Almorabidum prædecessoribus suis. Insignibus itaque victorijs & diuitijs auctus redijt Marrocum vnà cum Almohadi, qui protinus vt illuc appulit fatis, concessit elatus funere regio, ad cuius honorem perpetuandum instituit Abdelmon, vt omnes eius opinionis sectatores cognominarentur Almohades, quæ vox lingua Arabica significat populum inter se vnitum aduersus Alifæ Baldacensis videlicet sectam. Abdelmone quoque sublato regnum Marrocense oblatum est filio eius natu maximo Aben-Iacob, qui & ipse in Hispaniam patris exemplo contendit, vbi memorabili apud Alarcos victoria obtenta, paulo post ab homine quodam Christiano interfectus occubuit. Duos reliquit filios superstites, Aben-Mahomat, & Zeit Mahomat; quorum posterior ætatis prærogatiuâ parenti suffectus regium diadema accepit. Qui cum videret se, præ reliquis potentem, nec vllum contra se quicquam mouere, decreuit in Hispaniam exercitum ducere, Christianisq; bellum inferre circa annum Domini M c c x. Sub signis recensuit peditum trecenta, equitum septuaginta & centum millia, rem incredibilem & portento similem.

Eadem tempestate regnum Castellæ gubernabat Alphonsus IX. Cognomento Bonus, qui ex tanta hostium multitudine sibi non immeritò periculum imminere præfagiens, recurrit in primis ad præsidium & remedium armorum spiritualium. Quo nomine ablegauit Romam Archiepiscopum Toletanum ad Innocentium III. Pont. Max. petitum Iubilæum amplissimum pro omnibus ijs, qui in hoc sacro bello militarent. Annuit sanctus Pontifex tanquam pius pater precibus Alphonsi; & quia intelligebat non solum agi de Hispaniæ, sed totius reip. Christianæ exitio, instituit, præmissis ieiunio, Romæ supplicationes ad Diuorum templa per triduum, in quibus ipsemet nudis pedibus incessit, vt diuina maiestas placata barbarorum furorem retunderet, præsentissimisque Ecclesiæ necessitatibus succurrere dignaretur. Præsul Toletanus ex Vrbe per Italiam, Germaniam, Galliam & Angliam, rediens tanto ardore Crucis militiam diplomate pontificio munitus prædicauit, vt flagitium pleriq; existimarent à tam iusti belli societate abesse.

Interim

Interim Rex Toleti comitia indixit, vbi ad reformandos mores multa salubriter sancita, & omnes seriò moniti vt arma capessent; ad reges insuper vicinos nuntij expediti qui discrimen edocerent, cui eorum ditiones forent obnoxia, si barbaro à tantis copijs instructo non iretur tempestiuè & communibus viribus obuiam.

Reuerso itaque Toletum Archiepiscopo sub initium Anni M c c x i i. ingentes eò copiae varijs ex nationibus confluere cœperunt, quæ omnes insigni Crucis vestibus affuto conspicuæ. Et quia tantam multitudinem non capiebat ciuitas, necesse erat in hortis regijs tentoria figere ad excipiendos hœspites auxiliares, quibus annona affatim præbebatur. Rex igitur Alphonsus, 20. die Iunij Anni M c c x i i. Toletum digressus in itinere expugnauit arcem Malacon, captamque restituit Templarijs, in quorum antea potestate fuerat. Hoc loco externi milites, qui Alphonsi suppeditatum venerunt, tumultuari & manifesta signa poenitudinis ostendere cœperunt, quòd tam longinquam viam suscepissent. qua de causâ multi redierunt ad propria. Regem autem Mahomat præter innumeram gregariorum militum ducumque turbam triginta regibus barbaris comitatum venisse aiunt Rodericus, & auctor libri de tribus ordinibus militaribus, Wilhelmus item Tyrius ad finem historiae belli sacri in epistola, quam testatur ipsummet Alphonsum dedisse ad Innocentium III. & inusitatae victoriae modum ac seriem explicasse. Mahomat, vt propinquauit Baëza, ab exploratoribus certior factus est Alphonsi copias imminutas & milites aduenas desertis castris in patriam remeasse. Lætus hac denuntiatione nihil dubitauit de victoria, & animosè quod itineris reliquum, perfecit. Iam tamen se coniunxerant Alphonso reges Aragoniæ, Nauarræ ac Lusitaniæ cum sua quisque manu non contemnenda. Qui simul vt prætergressi sunt montis planitiem (Nauas Tolosæ vocant) inciderunt in fauces adeò angustas, vt neque regredi; neque progredi vlla ratione possent. Verum solemne est diuinæ bonitati, tum maxime opitulari, cum maior vrget necessitas. Occurrit itaque hæsitantibus pastor, quem scriptores quidam autumant S. Isidorum Madriensensem agricolam, qui eos turmatim facili tramite deduxit

ad

ad loca tuta & expedita. Confederat tum Mahomat cum suo exercitu in colle quodam eminentiore, indutus pallio tanquam summæ religionis & sanctitatis ornamento, quod illud gestavit olim quidam Mahometi gener. E cingulo suspendebat acinacem, manu prætendebat librum Alcorani, latus stipabat Abuzeit frater germanus, vir summæ fortitudinis & auctoritatis, qui occultè fauebat Christianis, utpote quos intimè. nosset, & in eorum familiaritatem Marroci se vltro insinuasset, longoque usu observasset eos non solum fidos, sed etiam commodos dominis suis. Cæterum Mahomat cum animo reputaret quot partibus ipsius exercitus exercitum Christianorum superaret, nihil cunctandum ratus, constituit ipsa die prælio decernere. Quamobrem signis vtrinque editis acriter pugnari cœptum, ita tamen ut Mauri viderentur ob multitudinem pugnatorum longè superiores. Vbi verò regis Castellæ vexillum insignibus CHRISTI, eiusque sanctissimæ Matris insignitum in medium exercitum incolumi signifero penetrauit, præterea crux, quam ante præsulem Toletanum eiusdem Ecclesiæ Canonicus Dominicus Paschalis in Archiepiscopum postea cooptratus, de more gestabat, intrepidè per acies armatas illata est, circumvolantibus licet vndique telis, & in ipsos sagittarios prodigiosè retortis, Mauri timore repentino percussi terga venterunt, & fugam certatim arripuère. Sed neque in fuga solatium: nostri enim palabundos adorti, & fortiter insecuti tantam stragem ediderunt, ut terra deesset moribundis, in quam caderent, sed alij super alios aceruatim ruerent. Hoc inexpectato euentu tanto pere consternatus est Mahomat, Deo superbiam vindicante, ut ignoraret quid consilij capiendum; cui attonito simili suasit frater Abuzeit equum festinanter conscendere, & vitæ amittendæ periculo confestim se subducere. id quod & fecit. Parta est illustris hæc victoria feria secunda quæ fuit xvi. Iulij anno superius memorato M c c x i i. qua liberata tandem est Hispania à diuturnâ Maurorum vexatione ac metu, cœpitque respirare & pacis tranquillitate frui. Refert Rodericus & consentit Mariana è cruce signatis non plures viginti quinque occubuisse; ex aduersarijs autem tantam multitudinem pecorum instar mactatam, ut toto triduo, quo Christianus exercitus ibi substitit hastæ & la-

& sagittæ hostium exhibuerint lignorum usum excitandis ignibus, ac ne comburi quidem omnes potuisse, etsi studium adhibebatur.

Rex Alphonsus cum victore exercitu redijt Toletum ingenti lætitia & pompa exceptus. Quoniam vero Christianis symbolum insigne, ac præsidium adiutoriumque belli CRUX fuerat, breui post in Concilio statutum est, vt per totam Hispaniam memoria præclaræ victoriæ quotannis celebraretur sub appellatione TRIUMPHI S. CRUCIS. quam festiuitatem, dato diplomate, approbavit Gregorius XIII. Pont. Max. anno MDLXXII. Rex contra Mahomat turpi fuga elapsus summa cum ignominia reuertit Marrocum, omnibus viribus dissipatis, fratrique suo Abuzeit commisit omnia, quæ in Hispania possedit. Nec longo post reditum tempore inglorius diem clausit extremum, hærede regnorum designato quodam ex nepotibus suis paruulo, qui & ipsum breuifecutus est. Zeit igitur Abuzeit fratre vita functo, & successore ætatis tam teneræ relicto, nactus est occasionem omnia sibi tanquam propria usurpandi, quæ suæ fidei & tutelæ Mahomat in Hispania commendârat; atque ita in suam potestatem redegit Murciam, Carauacam, & Baticam, prætextu eas provincias gubernandi. Obrinuit quoque ab Almorabidibus Valentiam ac Deniam, Tortosam vsque: Quamobrem regium assumpsit titulum, vt ex Marmol Historico colligitur, & Ioannes Marieta scriptis prodit. Quidam etiam Aben-Mahomat consanguinitate ipsi propinquus occupauit Vbedam, Baëzam & Cordubam: alij Mauri, quæ sito iuris qualiscunque colore & fuce, alias Hispaniæ oras; ex quo Maurorum vires, vt quæ essent in varios dispersæ, debilitari cœperunt.

Cum Rex Abuzeit Valentiam resideret anno MCCXIX. eò aduenerunt ex Italia duo de Familia S. Francisci, F. Ioannes sacerdotio inauguratus, & F. Petrus, qui magno pietatis amore incensi Euangelium promulgarunt, ad veramque religionem Mauros inuitarunt. Quod vbi cognouit Abuzeit, œstro percitus eos in carcerem compingi, & in conspectum suum adduci iussos grauitè increpuit, quod in suum regnum pedem inferre, & nulla potestate facta, legem aliam auderent euulgare. Quocirca si saperent, Christo eiurato ad Mahometi castra transirent, & se iratum

B

ne vel-

ne vellent experiri. Religiosi autem vultu modesto & pectore imperterrito, Absit, inquit, talis à nobis infania: etiamsi morti occumbere millies sit necesse, nunquam tamen à veritatis via deflectemus. Quin tu potius, ô Rex, Christo das nomen, cui paucos intra annos es daturus, & in eadem professione vitam positurus. Magis ille excanduit, & vtrumque capite plecti extemplò præcepit; quorum animæ gloria Martyrij auctæ in cælestem patriam, non dubium, abierunt: corpora autem obtruncatorum à Christianis quibusdam eò loci humata sunt, vbi nunc est cænobium patrum Franciscanorum Valentia; de quibus F. Ioannes Ægidius Zamorensis hæc tantùm: Anno M c c x x i. passi sunt prima die Nouembris Ioannes & Petrus Franciscani. Vaticinium autem sanctorum virorum de rege Zeit-Abuzeit sensim res ipsa comprobauit, & credibile est ipsos in cælum receptos eius conuersionem precibus ad DEVM fuis promouisse.

CAPVT III.

*ZEIT-ABUZEIT EX FOEDERE INITO
pendit regi Castellæ Ferdinando Sancto tributum, & ad eius con-
uersionem paratur via.*

Iacobus Rex Aragoniæ, Bellator cognominatus, iuuenis audax animique excelsi, deliberatum habuit bello persequi regem Valentia; eoque sine imperauit sibi præsto esse omnes regni proceres ad conditam diem in ciuitate Teruel. Vbi dicto audientes comparuerunt, infirmiora regni Valentia; intrauit; in ijs tamen reperit arcem firmissimam Peniscolam supra solidam rupem extructam, quam obsidione cinxit. Zeit-Abuzeit ad defensionem minimè comparatus, & nihil minùs quàm talem Regis Iacobi aduentum suspicatus legatos ad pacem petendam misit. Conuenit inter eos hac lege, vt regi Iacobo tribueretur quarta pars vectigalium, quæ ex regnis Valentia;, Murcia; & Carauacæ Zeit-Abuzeit perciperet. Conditionibus istis vtrinque firmatis, Aragones in suam prouinciam recesserunt. Quamuis igitur Zeit-abuzeit iam nihil sibi timendum arbitraretur à Rege Iacobo, sollicitus tamen erat de rege Castellæ Ferdinando, qui modò bis tentasset regnum Valen-

Valentiæ aggredi ex parte Conchensi, & damna non modica intulisset. Itaque cogitavit etiam cum ipso in fœdus & amicitiam coire. Quod dum agitat secum, Ferdinandus rex, fretus subditorum erga se egregia voluntate, & benevolentia conflavit ex ijs numerosum exercitum, iussitque ad initium veris in ciuitatem Conchensem conuenire, quò cum vxore ipsemet accessit, habuitque delectum militarem, vt tertio in regnum Valentiæ impetum faceret. Huc etiam se contulit Rodericus Archiepiscopus Toletanus, vir prudentiæ singularis, & officio, quo fungebatur, dignissimus. Videns igitur Abuzeit tantos belli apparatus & molitiones in sui capitis & regni perniciem tendere, maturavit cogitata exequi, certosque homines ad Ferdinandum præmisit, qui significarent velle se cum eo Conchæ, publica fide interposita, colloqui. Haud difficilem se præbuit Ferdinandus, nec obscura propensi animi in regem signa dedit, quibus eius congressum sibi admodum placere testatus est. Quamobrem aduentanti ad urbem Concham cum tota aula & regni primoribus obuiam processit, quem amanter complexus sub umbellam suam recepit, & hospitium ei curauit attribui in ædibus vrbis præcipuis, quas habitauit quidam Ecclesiæ illius antistes M. Ginesius Perez Chirinus, è cuius familia multi prodierunt martyrij laurea decorati. Hæc hospitalitas perquam fuit utilis: sic enim occasione quæsiuit Ginesius agendi cum rege seorsim de mysterijs Christianæ religionis, & miscendi sermones de rebus ad salutem pertinentibus. Et hoc videtur quasi præludium ad conuersionem regis postea secutam; ex quo didicit Ginesius multos ex Christianis Carauacæ in arce omnium, quas habebat, munitissima captiuos detineri, quos redimere, si posset vllomodo, satagebat. Rex interim Ferdinandus nihil omisit humanitatis & beneficentiæ in suum hospitem, quem frequenter aulicorum præcipui, iussu ipsius, interuiserunt; maximè verò eluxit studium Roderici Toletani Præsulis, vt eum arctissimè sibi & regi suo, imò Christo deuinciret. Nec frustra laboratum. Zeit enim Abuzeit tantum regis Castellæ fauorem ac liberalitatem animo expendens, se totum eius potestati permisit, promisitque se fore in posterum ei vectigalem; quem Ferdinandus lætus in suam tutelam recepit. Hæc acta sunt anno M c c x x i i i. vt refert generalis hi-

storia regis Alphonsi Sapientis, & Marmol in sua Historia Africana, vel secundum Marianam, Anno M c c x x i v.

Ginesius ne elaberetur opportunitas bene merendi de captivis Christianis, adiuit ad regem Ferdinandum, supplexque obsecrauit, ut ante discessum impetraret à rege Abuzeit litteras publicæ fidei, quibus fieret sibi potestas in illius regna penetrandi, CHRISTIQ; verbum disseminandi, & consolandi captiuos, maximè qui Carauacæ in arcta custodia seruabantur. Quod cum Ferdinandi nomine à rege Abuzeit peteretur, ille quàm humanissimè desiderio satisfecit; Ginesius tamen profectionem distulit in aliud tempus, ut prius corrogaret subsidia pecuniaria pro redemptione captiuorum, quæ cum ex piorum hominum munificentiâ collegisset, in viam se dedit, ut constat ex scriptis peruetustis quæ in Ecclesiâ Concheni asservantur, & commemorat F. Ioan. Ægydius Zamorensis.

CAPVT IV.

ADMIRANDA S. CRVCIS CARAVACENSIS

apparitio, cuius occasione Rex Zeit-Abuzeit fidem Christianam amplectitur.

REX Zeit-Abuzeit securus rerum suarum propter amicitiam, & foedus cum regibus Aragoniæ & Castellæ initum, sedem & familiam suam transtulit Carauacam, in locum videlicet amœniorem & salubriorem Anno M c c x x x i vbi cum cognouisset ex suis Ginesium liberè per regnum discurrere, & Euangelij prædicatione Mahometi dogmata euertere, absque mora iussit eum in vincula conijci, & reliquis Christianis captiuis accenseri. qui cum quereretur iniuriam sibi inferri, & publicam fidem contra ius gentium violari, rex affirmavit, quod nisi eius rationem habuisset, jam pridem morti adiudicaturum fuisse: ad captiuos enim iuuandos eum admissum precariò, non ad Mahometi doctrinam refellendam. Itaque ad finem vsque Ianuarij insequentis anni squalorem carceris tolerare coactus est. Deinde sub finem Martij incessit regem pietate quadam comotum videndi & cognoscendi cupido, quod quisque captiuorum officium gessisset, quam uic
artem

artem factitasset, vt hac ratione poena, quam in ergastulis & an-
 tris sustinerent, aliquantulum mitigaretur. Cùm inter alios addu-
 ceretur quoque, & sisteretur Ginesius, de sua functione rogatus
 respondit se esse sacerdotem CHRISTI Domini, sacerdotis autem
 munus omnes dignitates hominum terrestrium, etiam regum
 ipsorum, excedere: nam qui ad sacerdotij honorem euehuntur,
 tanta potestate donari, vt verbis paucissimis, quæ CHRISTVS pro-
 ferenda expressit, statim idem IESVS CHRISTVS VERUS DEVS de-
 scendat, & ex pane, quem sacerdos manu tractat, per stupendam,
 & admirandam mutationem, fiat eius caro viua. Dicta Ginesij ri-
 sa. quidem exceptit Abuzeit, se tamen ait velle experiri, quomodo
 hæc probarentur veritati consentanea. Et hoc fortè desiderium
 iniecit regi DEVS, vt ad Christianam religionem cor eius citius
 inclinaret, vel quòd ipse cogitauit Ginesium libertati asserere in
 gratiam regis Ferdinandi, quo interpellante, in regnum veniendi
 copiam fecit Ginesio. Iussit ergo eum operi se protinus accingere,
 & artis tam inauditæ specimen dare. Excusauit Ginesius, quòd
 sacræ vestes, aliæque res necessariae non essent in promptu, nec
 inuenirentur nisi in loco Christianis habitato. Rex omnis moræ
 impatiens, & curiositate tractus misit Concham, quæ ciuitas
 Christianorum erat proxima, vt quæcunque Ginesius enotârat,
 inde adferrentur. His ad III. nonas Maias anni. M. C. CXXII.
 quo die Romana Ecclesia solenni cerimonia Inuentionem S.
 CRUCEIS recolit, prope allatis, rex voluit sanctum virum munus
 suum exercere. Paruit ille, & iam sacris vestibus amictus, à neces-
 sarijsque ornamentis instructus processit ad altare, quòd hoc sine
 erectum in eadem turri, in qua hodie sacellum S. CRUCEIS cerni-
 tur, vt officium Missæ de more auspicaretur. Ecce autè dum ordiri
 parat, animaduertit CRUCEM deesse, cuius neq; ipse meminerat in
 indiculo rerum. Conchâ adferendarû, neq; mittere Conchenibus
 in mentem venerat. Quo casu valde perculsus Ginesius æstuauit,
 causamque perturbationis anxie regi quærenti respondit deesse
 sibi CRUCEM; rem ad peragendum sacrificium hoc maxime die
 necessariam, quo S. CRUCEIS inuentæ annua memoria repetitur.
 Verùm DEVS perfectionis auctor, ne quicquam imperfectum re-
 linqueret, & ne fidelem ministrum diutius destitutum solatio pa-
 teretur,

teretur, suppleuit illud abunde quod defuit. Iussit enim duos Angelos, quorum alter oppidi Carauacæ, alter regis tutelariorum fuisse ab antiquis traditur, pergere Hierosolymam, & ad aram momento CRUCEM deferre, quam Robertus illius ciuitatis patriarcha è collo pendente gestare consueuerat. Dictum, factum. Rex intentis ad ipsam facelli testudinem oculis, vidit duos Angelos aspectabili forma ligneam CRUCEM, & per fenestram tecto proximam multis comitantibus illabi, sanctumque pignus sollicito sacerdoti in manus tradi, gaudio collachrimantibus, & grates immensas CHRISTO seruatori agentibus captiuis pro tam insigni miraculo, quo fidem nostram corroborare, & latius propagare constituit. His ex Ciacone sumptis lib. de signis S. Crucis, c. 35. addit F. Io. Ægydius, Angelos tanti muneris baiulos affirmasse, quòd S. CRUCEM ex Patriarchæ Hierosolymitani Roberti collo abstulerint, eamque fabricatam ex vero ligno CRUCIS, & id quidem compertum postea fuisse ex nuncio à Carauacensibus Hierosolymam misso.

Læta itaque tam singulari Cœlitum pignore sacerdos, diuinum officium inchoauit; & cum hostiam rite consecratam in altum sustolleret, vidit Rex in ipsius manibus pulcherrimum, & nimio fulgore coruscantem infantulum. Re demum sacra ad finem perducta, ipse cum multis ex nobilitate priuatim non obscura dedit indicia se ad fidei veritatem agnoscendam propendere, publice tamen dissimulandum ratus est, ne subditi propter nouitatem repentinam in rebellionem conspirarent, in quam nihilominus post paulum conspirarunt. Sed interim ad declarandum quoquo modo gaudium, quo animus ex salutari commutatione perfundeatur, iussit populum præconis voce aduocari, & more gentis, in ipso arcis atrio taurum indomitum agitari. Ad quod spectaculum Haylam reginam vxorem suam, in nemore quodam vnà cum liberis animi relaxandi causa commorantem inuitari curauit; quæ tamen de propensione mariti in Christianam religionem, & signis quibusdam ab eo proditis clanculum admonita venire hisce verbis recusauit: Ista mihi Cara vacca est. Ex quo tempore nomen huic oppido inditum, vel potius restitutum permansit, quod ob crebras barbarorum incursiones pœne in obliuionem

uionem abijisse creditur, quia Dextrus scriptor ante annos M c c. & Iulianus Tolertanus appellant Carauacam.

De stupenda hac & famâ iam notissima huius S. CRVCIS apparitione tanquam de re suo tempore gesta, fecit honorificam mentionem F. Ioan. Ægydius Zamorensis in additionibus, siue aduersarijs, iussu regis Ferdinandi Sancti, contra quædam Iuliani in æde S. Iustæ Toleti Archipresbyteri scripta vulgatis, vt testificatur charta P. Hieronymi Romani de Higuera Soc. I E S V, ex qua omnia fere hæcenus recensita mutuati sumus. Licet verò ex antiquis picturis, quæ in sacello S. CRVCIS adhuc supersunt, videre sit regem in eo baptizatum, prædictus tamen auctor non explicat disertè, quando, & vbi factum. Necesse siquidem fuit eum prius fidei mysterijs imbuere, ac proinde non statim Baptismi sacramentum rudi & ignaro impertiri, maximè cum circa idem tempus Zachen, Deniæ dominus, ipsi se opponeret, & bellum medicaretur, ideoque rex occupatus tutò non posset exequi propositum. Ex chronicis quidem Aragonum colligitur eum sacro fonte lustratum ab Episcopo Cæsaraugustano, cui sententiæ suffragantur Beuter & Mariana recentiores: in ipsis tamen sacelli picturis exprimitur sacerdos eum sacris undis perluens, vt suo loco fusiùs docebitur, & idem omnino confirmat relatio Conchensis, quæ addit duos ei fuisse patrilinos equestris dignitatis viros ex captiuorum numero delectos. Sed siue sacerdos ille, siue Episcopus regi Baptismum administrârit, historicæ veritati nihil decedit, neque accedit.

CAPVT V.

OSTENDITVR S. CRVCEM CARAVA.

ensem ex ipsissimo ligno confectam, in quo mortem sustinuit.

AD indagandam & exactiùs cognoscendam huius S. CRVCIS originem, meritò sunt præmittenda, quæ F. Franciscus de Aranda Prouincialis ordinis S. Francisci libro suo inseruit, quem verè accurateque conscripsit de Terra sancta. Sic enim ait: In sacello passionis tres ardent Græcorum lampades; in cuius septentrionalis parietis medio, prope rotam, quæ dicitur, Noli me tangere, est porta, ad quam quatuor gradibus ascenditur. Per hanc portam

portam ingressus patet ad Ecclesiam, quæ quadraginta pedes in longitudine, & viginti octo in latitudine continet. In ea visitur facellum cum suo altari & picta tabula in honorem sanctissimæ Virginis matris dedicatum: extra facellum verò ad partem sinistram altare positum conspicitur sine imagine, cuius tamen locum fenestra quædam siue foramen in muro excisum supplet, vbi temporibus Christianorum CRUX quædam parua recondebatur ex ipsamet CRUCE Domini fabrefacta. Hæc CRUX, quemadmodum ex antiquo codice in Sion reperto legi, inuenta & hominibus rursus manifestata est anno MJC. sub finem Pontificatus VRBANI IJ. imperante Henrico III. quando scilicet Catholicus & inuictus heros Godefridus Bullionius regis Hierosolymitani nomen assumpsit, & coronæ aureæ spineam præoptauit, è sancta Vrbe fugatis eiectisque Saracenis. Sed anno postea MCLXXIX. iuxta Onophrium MCLXXVIII. Guidone rege capto cum Hierosolyma in potestatem Saladini regis Babylonie fuisset denuò redacta, ita eadem CRUX, quam Christiani in prælijs & pugnis præferre solebant, disparuit, vt nunquam amplius comparuerit. Hæc vsque auctor ex citato codice. Ex verbis tamen F. Io. Aegyptij Zamorensis elicitur hæc ipsissimam CRUCEM iterum in apertum productam, & hominum conspectui redditam quando Hierosolyma fuit recuperata; quam rem Genebrardus in sua Chronologia his paucis enumerat: Fridericus Imperator sublatis æmulis post vexatam Italiam vix adactus à Gregorio IX. anno MCCXXVII. expeditionem in Syriam suscepit, vbi id tantum gessit memorabile, quòd Hierosolymam à Sultano ex pacto recepit, factis in decennium inducijs, regemque eius ritu solemniter coronari curauit, à Roberto Hierosolymitano Patriarcha. Idem referunt Cromerus de rebus Polon. Polydorus & chronicon Hirsaugiense, quibus annectit Genebrardus Hierosolymam per Fridericum sine sanguinis effusione certis conditionibus à Sultano Aegyptiorum recuperatam esse cum quibusdam castellis Anno MCCXXIX. Hoc ipso igitur tempore CRUX in priore suo loco comparuit, inuenta, vt dicitur, à Patriarcha; qui veritus ne iterum subduceretur, è suo collo pendulam semper gestauit, quasi pignus cæleste, & pretij inæstimabilis thesaurum. Hinc meo iudicio du-

cio duxit originem Ordo Crucigerorum, cuius institutor fuit Robertus Abbas vir à sanctitate & prudentia laudatus, forte postea Patriarchæ demortuo successus. Cæterùm Crucigeros idem appellatos crediderim, quòd insignia eiusdem formæ, cuius est hæc S. CRUX, ad pectus palam præferant, sicut Ioannes Lucidus in Tractatu de Religionib. & Onophrius Panuinus in Chronic. ecclesiast. attestantur. Hunc ordinem confirmavit deinceps Innocentius IV. Pont. Max. anno M C C X L I I. qui perdurat in hodiernum diem Romæ, cum eisdem insignibus ad pectus in Hospitali S. Spiritus in Saxia. Ab hac tamen mea opinatione dissentit idem ipse Lucidus, quòd putet hunc Ordinem cœpisse multò antè, tempore nimirum Macarij Episcopi Hierosolymitani, qui præsentè Helena, inuentioni S. CRVCIS interfuit anno C C C X X V I. cum obruta humo & occultata C C X C V I. annis delituisse ob Iudæorum inuidiam & improbitatem, vt latius explicat Nicephorus lib. 8. c. 26. hist. eccles. Nec est omnino improbabile tum Ordini datum initium, Helena enim reliquit Hierosolymis CRUCEM sanctam in forma CRVCIS Patriarchalis, vbi per nongentos circiter annos fuit studiosè conseruata. Ordinem hunc, de quo sæpiùs memini, iam ferè dissolutum & obliuione sepultum excitauit & instaurauit Innocentius IV. occasione vltimæ apparitionis, quæ Caruacæ facta est annis XI. post eam euolutis.

CAPVT VI.

SENTENTIAE QVORVNDAM RECEN-
tiorum de S. CRVCIS Caruacensis apparitione.

QVamuis nulla hæctenus prodierit historia in lucem de admirandis prodigijs, quæ, DEO per hanc Caruacensem CRUCEM operante, crebrò euenerunt; non ita tamen eius præter naturam effecta latuerunt in obscuro, vt nihil fama vel ad remotissimas orbis plagas detulerit. Scimus enim in Indijs, Iapone, China, & in exteris regionibus, in quibus Euangelij tuba insonuit, omnes adeo piè & religiosè aduersus hanc sanctam Veram Crucem affici, vt similis figuræ crucem vnicam, ex quacunque tandem materia constet, modò illam veram contigerit, pluris æsti-

C meæ,

ment, quàm si alius aliam auro gemmis pretiosisque margaritis ornatam offerat. quod non potest nisi Cælitum beneficijs adscribi. Cùm enim Angelorum ministerio huc fuerit deportata, ipsi sunt qui etiam in extremis mundi partibus hanc, DEO auspice, pietatem hominibus inspirant. Qua de re nominatim scripsit P. Stephanus Paz Societatis IESV in regnis Peruanis Prouincialis, qui pluribus verbis exaggerat, & laudibus extollit singularem illorum populorum amorem erga hanc veram CRUCEM, crucisque ab illa tactas. Huic proposito valdè accommodatum enarrat exemplum P. Iosephus Acoſta eiusdem Soc. lib. 7. hist. Moral. Indiar. c. 27. qui ait fuisse in Prouincia Charcorum in Peru Hispanum militem, cuius nomen & patriam licet consultò taceat ad parcendum honori, & minuendam infamiam, ex contextu tamen relationis facilè apprehenditur natus in quodam oppido Carauacæ propinquo. Hic igitur miles tam execrabilem duxit vitam, totque flagitijs se impiauit, vt propter corruptos mores patibulo fuerit affigendus, & à iustitiæ ministris hoc nomine iam quæsitus. quod illi fortè cessit ad salutem, ob singularem in hanc CRUCEM affectum. Nam cùm se capiendum intelligeret, & paratum supplicium euitare euperet, seque tutiorem inter barbaros & à fide Christiana adhuc alienos Indos, quàm inter suæ nationis homines fore arbitraretur, profugit in vltiorem prouinciam, quæ hodie vocatur S. CRUCIS de Monte. Receptus est ab ijs nullo negotio, quia viderunt solum, & nullis armis formidabilem. Iam diu sine metu ibi versatus, cernit eos valde anxios & sollicitos, vt pluuiam, qua longo tempore caruerant, à Dijs suis impetrarent. Adhibuere miseri preces, clamores, varios superstitionum variarum ritus. Frustra omnia. Miles itaque memor Carauacensium, qui dum simili siccitate laborant, veram CRUCEM è suo loculamento extrahunt, in publicâque supplicatione circumferunt, & statim voti compotes fiunt, quadam die sic eos allocutus est: Spondetisne vos facturos quod docebo? Spondemus, inquit, & quidem libenter. Tum ille magnam crucem fabricatus erigit in loco eminentiore, & ait: Venerabundi procumbite in genua, & pluuiam per signum istud petite à cæli terræque moderatore. Quod vbi factum, adeò copiosa descendit, vt ipsimet Indi obstupescerent,

percerent, qui, proiectis & conculcatis idolis, tanta Crucem reuerentia prosecuti sunt, vt in quacunque necessitate ad eam tanquam asylum confugerint, DEVSQ; de ipsorum conuersione certus nihil petentibus negarit. Nec distulerunt conuersionem: statim enim ablegarunt nuncios, qui postularent ad se mitti præcones Euangelij, & sacerdotes qui fidei capita explicarent, & Baptismo lustrarent: Quod & obtinuerunt, fidesque Christiana in illis partibus mirabiliter sumpsit incrementum. Huius miraculi occasione illi prouinciæ nomen S. CRVCIS de Monte inditum est. Ex his omnibus liquet DEVM non respexisse ad profligatos militis mores, sed habuisse rationem CRVCIS, per quam, quasi instrumentum, tam mirabilia effecit.

In Germania etiam tanta elucet quorundam pietas & affectio in hanc Carauacensem CRUCEM, vt quemadmodum nos in cubiculis imagines CHRISTI, eiusque sanctissimæ matris ad cultum impendendum collocamus, ita collocent illi venerationi augendæ impressam huius CRVCIS effigiem, annexo breui compendio apparitionis, cuiusmodi imagines ego quoque vidi huc allatas.

P. Iacobus Gretserus Soc. IESV, natione Germanus, in libris quos de S. CRUCE inscripsit, quædam recitat consideratione digna & huic opusculo iure inserenda. Adeò, inquit, lib. 2. c. 13. mos ponendi in altaribus imaginem Crucifixi obtinuit, vt iam quasi in legem transferit. Quare cum pius ille sacerdos in Hispania sacræ facturæ ipso inuentæ CRVCIS festo, cerneret nullam esse in altari crucem, substitit religione ductus, nec progredi voluit; quæ erga res sacras reuerentia effecit, vt Angelorum ministerio crux fabricata, & in altari ad sacrificium peragendum collocata fuerit, multis postea nobilitata miraculis, omnibusque Hispaniæ regnis notissima & celeberrima, & ab vrbe Carauaca CRUX Carauacensis nominata, quæ CRUX hodie quoque piè asseruatur, eiusque ectypa, quæ coloribus, quæ varijs metallis concinnatum multi piè circumferunt non sine indulgentijs concessis à summis Pontificibus. Ita ad verbum P. Gretserus. Quod ait, Angelorum ministerio CRUCEM fabricatam, non consonat ijs, quæ, vt certa, superius posita sunt. Constat enim longè priùs fuisse Hierosolymis, & quidem

dem in magna veneratione habitam, quàm eam Angeli huc detulerunt; nisi fortè id velit, quòd ex illa parte CRUCIS CHRISTI, quam S. Regina Helena reliquit in templo Hierosolymitano, Angeli, in forma, qua nunc est, fabricarint. Et hæc interpretatio à vero minimè abhorret. Nam F. Iacobus Bleda ex ordine S. Domini in libro S. CRUCIS miraculorum impresso Valentia anno MDC. cùm in miraculo LXII. agit de hac Caruacensi CRUCE, dicit factam ab Angelis. Eius enim figura & forma vsque adeo est elegans & admirabilis, vt humanum iudicium non potuerit ad tam præclaram & exquisitam sculpturæ artem pertingere: quemadmodum etiam, inquit, videmus idem accidisse in illa CRUCE, quam in ciuitate Ouietensi Angeli confecerunt Regi Alphonso Casto, circa annum DCCCXXVI. cuius forma excellens & peregrina omnes rapit in admirationem. Quis igitur neget & hanc posse censerì fabricatam ab Angelis? Et certè decebat ad CRUCEM è tam pretioso ligno formandam Coelitem manus adhiberi, quòd terrestrium hominum manus indignæ viderentur. Alphonsus quoque Ciaccon in libro de signis CRUCIS, Romæ excusso, anno MDXCII. c. 31. agens de memorabili huius S. CRUCIS apparitione, ait, eam quadringentis circiter annis seruari cum summa veneratione in oppido Caruacæ, non factam aut fabricatam manibus hominum, sed operâ Angelorum, & eandem ex ligno, non tamen certum, ex quernone, an ex alia quadam arbore paradisi. Quòd affirmat non liquere ex quo ligno hæc S. CRUX fabrefacta sit, superius iam demonstratum est, esse ex ligno CRUCIS Dominicæ. Quòd vero subiungit Angelorum operâ confectam, id quidem omnes admittunt, sed nullum habemus firmitus probationis argumentum, quàm antiquorum traditionem, & communem hominum sensum & consensum. In reliqua parte capitis allegati persequitur idem auctor apparentis S. CRUCIS seriem conuenienter ijs, quæ suprâ retulimus, nisi quòd adijcit regem illum Abuzeit post suam & multorum aulicorum ad sacra Christiana transitionem, Christianos libertate donâsse, & sacello intra arcem constructo & dicato, angelicam illam CRUCEM intra pretiosam arcem asseruandam reposuisse, tribus hodie seris & totidem clauibus obfirmatam, quarum vnâ arcis præfectus, secundam

secundam templi maximi primarius sacerdos, tertiam senatus Carauacensis habeat. Quæ præterea commemorat de annua solemnitate, quæ instituitur tertio die Maij, quo & Inventionis S. CRVCIS, & Apparitionis huius festum celebratur, reijcimus in caput xvii. commodiùs tractanda. D. Oncala Ecclesiæ Abulensis Canonicus, qui primus in lucem protulit historiam, siue memoriam apparitionis huius S. CRVCIS, in libro suo Apophia indigitato, non discedit ab ijs, quæ iam allata sunt. Vnde ad vitandum repetitionis odiosæ tædium, non duximus necessarium eius verba recitare.

CAPVT VII.

TESTIMONIA DVO EX ANTIQVIS MONIMENTIS Carauacensium, & Conchensium de S. CRVCIS apparitione, ac sacre Hostiæ miraculo.

VEL temporum iniuriâ, vel hominum incuriâ factum est, vt paucissima Carauacæ restent monumenta, & testificationes, quæ ad hanc CRVCIS apparitionem illustrandam seruiunt, & id quidem tribuere etiam possumus Mauris, qui ex regno Granatensi huic oppido contermino multas calamitates & molestias intulerunt; remansit tamen, velut ex naufragio, scriptum quoddam magnæ antiquitatis, quod licet breue sit, & multa historiæ adiuncta, more veterum, prætermittat, ipsius tamen veritatis scopum attingit; quam veritatem tum styli, & vulgaris locutionis simplicitas, tum publica Iudicis ad id rogati auctoritas confirmant. Sic autem summatim habet:

In nomine Domini. Amen. Notum sit omnibus publicum hoc instrumentum visuris, auditoris, lectoris, quòd in oppido Carauacensi die decima Decembris anno à Christo IESV seruatore nostro M c c c c l x x x. coràm venerabili Domino Iacobo Ciaccon Regis ac Reginæ, Dominorum nostrorum sacellano Carauacæ, eiusque tractus Vicario pro Reuerendissimo in Christo patre ac Domino Roderico de Borgia Episcopo Portensi, Cardinali Valentino, Apostolicæ sedis ViceCancellario, & Episcopatus Carthaginensis administratore, & in præsentia mei Notarij, ac testibus

stibus infra scriptis, comparuerint nobiles viri Petrus Fernandez Botia, Iudex supremus, & Ioannes Chinchilla, & Alphonsus de Robles, eiusdem oppidi Iudices ordinarij, & obtulerunt, ac per me legi curarunt scriptum quoddam, cuius series hæc erat: Omnibus, quotquot testimonium hoc viderint, quos DEVS ab omni malo præseruet. Ego Garzi-Lopez de Cardenas Carauacæ Commendator, senatus & nobiles, Regentes & Officiales bonique eiusdem oppidi incolæ, reuerenter nos gratiæ vestræ & ingenuitati commendamus, optantes vobis à Deo magnum honorem & prosperitatem. Noueritis quòd ad significandum & manifestandum omnibus fidelibus Christianis rationem & conditionem sanctæ Veræ CRUCIS Carauacensis, & prodigia per eam edita, & quæ edit quotidie, quæ maiores nostri oculis vsurparunt, & qui in hoc oppido habitamus, experimur; mittimus nunc ad dignitates vestras tanquam nostrum Procuratorem P. F. Petrum ex Ordine Prædicatorum, quem vestræ gratiæ & curæ commendamus, vt nostris eleemosynis aliquod auxilium conferre velitis ad reparationem & ornatum sanctæ Ecclesiæ, turriumque S. Veræ CRUCIS, cuius apparitio fuit subscripto modo:

Cùm Zeit-Abuzeit esset Carauacensis Rex valde potens, habebat sacerdotem quendam captiuum, cum quo die quodam colloquium habuit de sacro Missæ, in quo sacerdos dixit: Notum tibi sit, Rex, quemcunque sacerdotem sacris vestibus indutum dicentem verba illa, quæ IESVS CHRISTVS in vltima sua cœna dixit, ex ea hostia, quam suis manibus accipit, & postea eleuat, fieri veram carnem, & ex vino, quod est in calice, purum sanguinem; ideoque sacerdotem verè facere puri ac veri DEI corpus. Cui Rex dixit, se id non credere, sed iussit facere, quod promittebat. Cui sacerdos: Si tu Domine curaueris adferri omnia ornamenta necessaria ad Missam celebrandam, efficiam vt videas. Iussit itaque rex sacerdotem notare quæ essent adferenda. Quod sacerdos fecit: oblitus tamen fuit Crucis. Rex suum nuntium misit, qui omnia notata ornamenta attulit. Sacerdos die sequenti, sacris suis horis recitatis, cum rege sese contulit ad vnam ex turribus arcis Carauacensis, in qua nunc S. Vera CRUX manet, induitque se omnibus ornamentis, & præmissa piè de more confessione, accessit ad

fit ad altare, vt Crucem adoraret, sed cum nulla esset, valde contristatus est, & conuersus ad regem dixit, deesse sibi vnam ex optimis rebus ad officium illud ritè peragendum. Cui rex, Quid illud est? sacerdos dixit: Crux deest. Tunc rex respexit ad altare, viditque S. CRUCEM, ac dixit: Illane est, quæ est in altari? Sacerdos magna cum deuotione CRUCEM illam accepit, eaque adorata sacrum ipsum coepit. Cum autem consecratam Hostiam pro more eleuaret, attentè respiciens rex vidit in manibus sacerdotis infantulum candidissimum & pulcherrimum. Statim autem atque sacerdos sacro Missæ finem imposuit, Zeit-Abizeit aduertens Christianorum legem rem esse sanctam, & laudans ipsum sacerdotem, factus est Christianus, ipse eiusque subditi, qui id voluerunt, tradiditque Christianis regionem illam, ipsi verò data est à Christianis arx Abuzeit prope Concham, in qua vitam suam piè traduxit, & ibi eius corpus manet sepultum.

Hæc prima est S. Veræ CRUCIS historia, quam pro dignitate nullius ingenij acumen, nulliusque eloquentiæ vbertas satis hæctenus explicare potuit. Testimonij autem huius finis videtur potius fuisse, vt Vicario illi persuaderetur excellentia miraculi de CHRISTO, qui se in Hostia consecrata aspiciendum formâ puelli præbuit, quam miraculi de apparitione ipsius S. Crucis. Id enim, quod omnibus notissimum, silentio supprimit, ab Angelis nimirum eam delatam, & alias peristases ad rei declarationem necessarias, Vicario tamen & vulgo non ignotas, ne verbulo quidem attingit.

Alterum testimonium in membrana exaratum, Caruacensi longè antiquius reseruatur in archiuo ecclesiæ Conchensis, ex quo huic historiæ magnū lumen accedit. Nouit scilicet DEVS, tempus & modum suum honorem propagandi; & quotidie clarius patefacit sanctissimæ Crucis apparitionem. Videmus enim à viginti iam annis pios quosdam scriptores hanc libris suis intexuisse; & inuenta esse pronuper monumenta peruetusta, veritatis testandæ veluti fulcra & firmamenta, quæ necdum antiquitas ex latebris produxerat, forte DEO ita suauiter cursum operis dirigente, vt tum producerentur, quando ad amplificandam ipsius gloriam magis expediret. Id ego propterea sic euenisse existimarem, quod nunquam

nunquam desint homines pertinaces, atque utinam non omnino infideles, qui minimas arripiunt quasque occasiones inficiandi, quod pie & sanctè à Catholicis creditur, & communi rectè sentientium iudicio approbatur. Sed ad rem. Cùm sæpe laudatus P. Hieronymus Roman de Higuera Societatis IESV colligere meditaretur historiam S. Iuliani Episcopi Conchensis, in archiuum eius ecclesiæ admissus, vetustiores codices, & quicquid paginarum fuit, diligenter peruolutauit, ac bonà fortunà incidit in membranam rudi stylo, simplici que eius sæculi more, scriptam de apparitione sanctissimæ nostræ *CRVCIS*, cuius legendæ & mihi copiam pro amicitia fecit; sed in ea nec locus nec tempus adiungitur. Quidam tamen ciuis Conchensis mirè addictus cultui S. *CRVCIS*, votiue peregrinationis causa huc veniens, aliud mihi exemplar obtulit, priori verbis & sententiâ prorsus geminum, cui Æra est apposita; & sic habet:

Dominus Ginesius Perez Chirinus, filius Alphonsi Perez Chirini, qui fuit ex primis Conchæ fundatoribus seu colonis, quorum familia notissima originem ducit ex Toletis, profectus est in prouinciam Carauacensem ad fidem IESV Christi Mauris prædicandam, accepto saluo conductu à Rege Ferdinando sancto, patre regis Alphonsi, cumque Azebuteyt rex Carauacæ, Murciae ac Valentia, eum interrogaret, quamnam artem nosset? respondit, se esse sacerdotem. Idem autem rex quæsiuit à cæteris captiuis, & iussit vnumquemque officium suum exercere. Sacerdos autem ei dixit, se non posse absque ecclesiasticis ornamentis sacrum Missæ peragere. Intelligens autem rex talia ornamenta Conchæ inueniri, misit, qui ea adferret. Quibus allatis, & altari erecto, sacerdos sese induit; cui rex dixit, ut suum munus aggredere. Cumque sacerdos hæreret, dixit ei Rex: Cur non exerces munus tuum? Sacerdos replicauit, quòd sibi deesset optima pars, scilicet sancta Crux. Rex autem attollens oculos, aduertit duos Angelos magna cum claritate Crucem gestantes. Sacerdos igitur accepta *CRUCE* confortatus, gratias egit DEO, & sacrum suum feliciter peregit. Cognitum postea est, quòd Angeli *CRUCEM* accepissent ex pectore Patriarchæ Hierosolymitani. Et rex ipse baptizatus est ab ipso sacerdote Chirino, cuius compadres fuerunt

fuerunt Petrus de Montfort, & Beluis, & Dn. Ioannes, nobiles, qui captiui tenebantur, ipseque rex in Baptismo vocatus est D. Vincentius Beluifius. Erant autem hi duo nobiles captiui D. Petrus & D. Ioannes Conchenses; à quibus, & ab ipso D. Ginesio hæc omnia accepimus. Hos Rex Zeit-Abeyzubeyt liberos dimisit, & Episcopus Conchensis humanissime excepit anno Christi M C C L I V. suamque vitam finiuit D. Ginesius sanctè, cuius corpus iacet apud S. Mariam Conchensem. Hæc continent prædicta monumenta.

In catalogo Iudicum ciuitatis Conchensis reperio positos D. Ioannem Perez Petri Moreni, anno M C C X L. & anno M C C X L V I. D. Petrum de Montfort & Beluis, qui duo fortassis regem Maurum ex Baptismo renatum susceperunt, vt ex recitato instrumento patescit; qui quod fuerint nobiles & ingenui, in supremos Iudices ciuitatis allecti sunt. Quin & ipse D. Chirinus videtur dignitatem aliquam gessisse in Ecclesia cathedrali Conchæ, quam dignitatem suspicor propter insignem eruditionem vitæque integritatem ei collatam à S. Juliano II. ibidem Episcopo, successore magni illius DEI famuli Ioannis Iagnes. In quadam enim constitutione ab ipso S. Juliano facta & subscripta, inter alios testes qui eandem confirmant, hæc etiam ille: Ginesius Perez Archipresbyter subscribo. Qua dignitate recens auctum oportuit, quòd inter postremos ferè subscriptos reperiatur.

Ex historia, quam composuit Iacobus Rex Aragoniæ colligitur, Anno Christi M C C X V. cum obsideret Peniscolam, multò antequam Maioricam oppugnaret, regnasse in Murcia & Valentia, Abuzeit, ipsique partem vectigalium suorum regnorum obtulisse, quotannis pendendam, si à bello desisteret, & in Aragoniam cum exercitu regrederetur. Legitur etiam in Historia generali Regis Alphonfi, quem Sapientem vocant, Anno VI. Regis Ferdinandi Sancti, patris Alphonfi, Murcia & Valentia regnum tenuisse Zeit-Abuzeit, qui se Conchæ ipsius clientelæ subiecerit, tantum vt bellum, quod propè singulis annis à Rege Ferdinando ipsi inferebatur, redimeret: itaque varijs nominibus ab auctoribus afficitur. Rodericus enim Toletanus Archiepiscopus vocat

D

Zeit.

Zeit-Abocerith: Arabes Zeit-Ben Zeit: antiquæ Christianorum inscriptiones Azeit. F. Ioannes Æygdus Zamorensis Azenbutey: vulgus Zeite-Abuzeite Arcloth, & hoc instrumentum Azebutey. Sed quidquid sit de appellationum varietate, omnes tanquam oculati testes de regno eius consentiunt, licet in tempore aliquantulum dissentiant. Ioannes Paulus etiam in lib. antiquitatum refert hunc Zeit-Abuzeit fuisse eximium Philosophum ipsumque esse autorem historiæ animalium, quæ est inter opera Auicennæ. F. Ioannes de Marieta, in tractatu de ciuitatibus Hispaniæ, ait eum regnandi exordium fecisse anno M c c x i i. Beuter, Miedes, & alij regiam potestatem vsurpasse ad annum vsque M c c x v i i. aut, quod magis quibusdam arridet, ad annum M c c x x i x. Hic postea expulsus à Zahen Deniæ Domino, & Abenhuc Mauris, qui diuersis ex partibus eum adorti sunt, priuatam & pauperem duxit vitam, sub clientela Christianorum regum: de quo postea pluribus. Et quoniam ipse Abuzeit prouidè cauebat, ne Mauri Baptismo tinctum subodorarentur, quemadmodum id ipse serio cõmendauit Ecclesiæ Segoruiensi, cui priuilegium quoddam indulfit anno M c c x x v i; hinc auctores ambigui non possunt se expedire, vt designent exerte annum quo in Christianam legem iurãrit cœlesti lauacro purgatus. Omnis tamen difficultas & dubitandi ansa præciditur per dictas iam relationes instrumentorum Caruacensis & Conchensis, quæ à tot retrò sæculis in obscuro delituerunt ad hanc vsque diem, qua DEO cordi fuit pro sui nominis exaltatione ignorationis nebulas dispellere, & dubitationem tollere de apparitione huius S. C R V C I S. Ex quibus omnibus conuincitur hanc annorum supputationem respondere actis & euentis illius temporis. Traditur enim, & quasi pro certo asseritur ab hoc rege Zeit-Abuzeit multos ob Christianæ fidei confessionem circa annum M c c x x i i. martyrio affectos, quos inter duo ex ordine S. Francisci, qui, vt prius dictum, antequam ad supplicium educerentur, vaticinati sunt eum breui futurum Christi cultorem.

INTER-

CAPVT VIII.
INTERPRETATIO CHARACTERVM*Gothicorum, & notarum Arabicarum, quæ in sacello S.**CRVCIS Caranace inueniuntur.*

Multum valere viri etiam doctissimi censent, ad syncerè iudicandum statuendumque de rebus antiquis, auctoritatem imaginum, characterum, notarum hieroglyphicarum & contractionum, quas pietas, sculptas, scriptasue reliquerunt maiores nostri in muris, lapidibus vel tabulis, qui licet longiore scriptione, & laboriosa singularum litterarum expressione non delectarentur, sicut homines nostro æuo; hoc tamen compendio vsi rerum olim gestarum memoriam ad posteros transmiserunt, ita quidem abunde, vt de veritate saltem nullus meritò possit dubitare. Huiusmodi vocum contractiones siue characteres præter alia testimonia reperimus in ipso S. CRVCIS sacello, quorum quadraginta & vnus cælati visuntur in ambitu rotundæ cuiusdam fenestræ, siue parietis concauo, qui est è regione altaris, cui CRVX includitur, eorum formam & figuram hic circulus exhibet.

Mifi.

Misimus præteritis annis Valentiam, in Aragoniam, Lusitaniã, Salmanticam, & ad alias Hispaniæ partes, imò etiam in Africam ad viros linguarum peritissimos, vt hos characteres interpretarentur, nullus tamen, qui perfectè sensum assequeretur, repertus est, donec, DEO manifestante thesauros suos, quos in monte sancto Granatenfi absconditos hæcenus custodierat, eò proficisceretur accersitus, vt laminarum inscriptiones, & libros ibidem repertos explicaret Michael de Luna Medicinæ Licentiatus, idiomatum variorum callentissimus, qui binis ad me datis, (prioribus quidem xxix. Septemb. anni MDCIII. posterioribus autem viii. Martij, annò MDCIV.) ait hos esse characteres Gothicos, & hanc continere sententiam: Anno quingentesimo nonagesimo quarto Arabum, tempore Mahomat: Abuzeit rex potentissimus, & triginta homines in hoc habitaculo conuersi fuerunt ad veram legem Saluatoris, & hoc DEI gratia CRUCE duplicata mediante, quam Angeli DEI attulerunt, & alij multi eos concomitantes, & adiuuantes ad celebrationem, ad quorum memoriam hæ litteræ fuerunt cælatae. Hæc ad me prædictus Licentiatus Michael de Luna, cuius vtrumque autographum constitui reponere in Archiuo Ecclesiæ huius S. CRUCIS.

Sed obijciat fortasse nonnemo, quî fieri possit, vt tam paucis characteribus tot verba & sententiæ comprehendantur. Facilis est ratio persuadendi, si intueamur exempla similia, & apud nos consueta. An non quattuor hæ litteræ. I. N. R. I. in titulo CRUCI Dominicæ affixo significant IESVS NAZARENVS REX IVDÆORVM? an non & hæ totidem litteræ S. P. Q. R. in labaris pomparum triumphalium & vexillis militaribus pingi quondam solitæ, totidem verba reddunt: SENATVS POPVLVSQVE ROMANVS? Cur non sub istis quoque characteribus velut notis hieroglyphicis plus lateat quàm vulgaris legendi ratio præferat? Quid? quod etiam hodie Chinenses ex vno quandoque caractere totam sententiam eliciunt, vt testatur P. Iosephus Acoſta Soc. IESV in sua de Indijs orientalibus historia lib. 6. c. 5. Idem iudicium esto de alijs quàm plurimis populis & gentibus, quibus huiusmodi notarum vsus non incognitus.

In pariete ad latus altaris, vbi legitur Euangelium, depictus est rex

est rex quidam equo sublimis, cærulea quadam chlamyde indutus pretij, ut apparet, ingentis, qua eadem amictus cernitur in pluribus eiusdem facelli partibus, multumque in omnibus conformem & per omnia similem, licet diuersum alicubi situm obtineat, ostentat, quod argumentum est ipsum adfuisse pictoribus præsentem quando effingebatur. Imaginem circumstant plures alij depicti, qui sacerdotem quendam vincum tenent. In regie vestis simbria pulchrè admodum expressi conspiciuntur hi viginti nouem characteres.

DNVLEOBBHELSVN
SELONEHINSJEM.

Quorum sensus ille est, eodem interprete Licentiate Luna. In memoriam meæ conuersionis, & ad gloriam DEI, regiam hanc vestem ei obtuli ut illa utar in die S. CRVCIS, solemnitatis eius causâ.

Ex quo coniectura ducitur regem hanc vestem adeò magni æstimasse, ut rarò induerit nisi vel in natali suo, vel celebriore aliqua pompa, cum in publicum ei pro maiestate prodeundum, & quò redderetur honoratior, in pretioque maiore in posterum haberetur ad gloriam S. CRVCIS solum gestasse. Sella equi, cui rex insidet, à parte anteriore his, ornamenti loco, quattuordecim characteribus decoratur.

ONR ONR 7 LYIA.

Quorum ista significatio: In hoc equo exaltaui legem DEI, cuius hostes sæpiùs in pugna deuici.

D 3

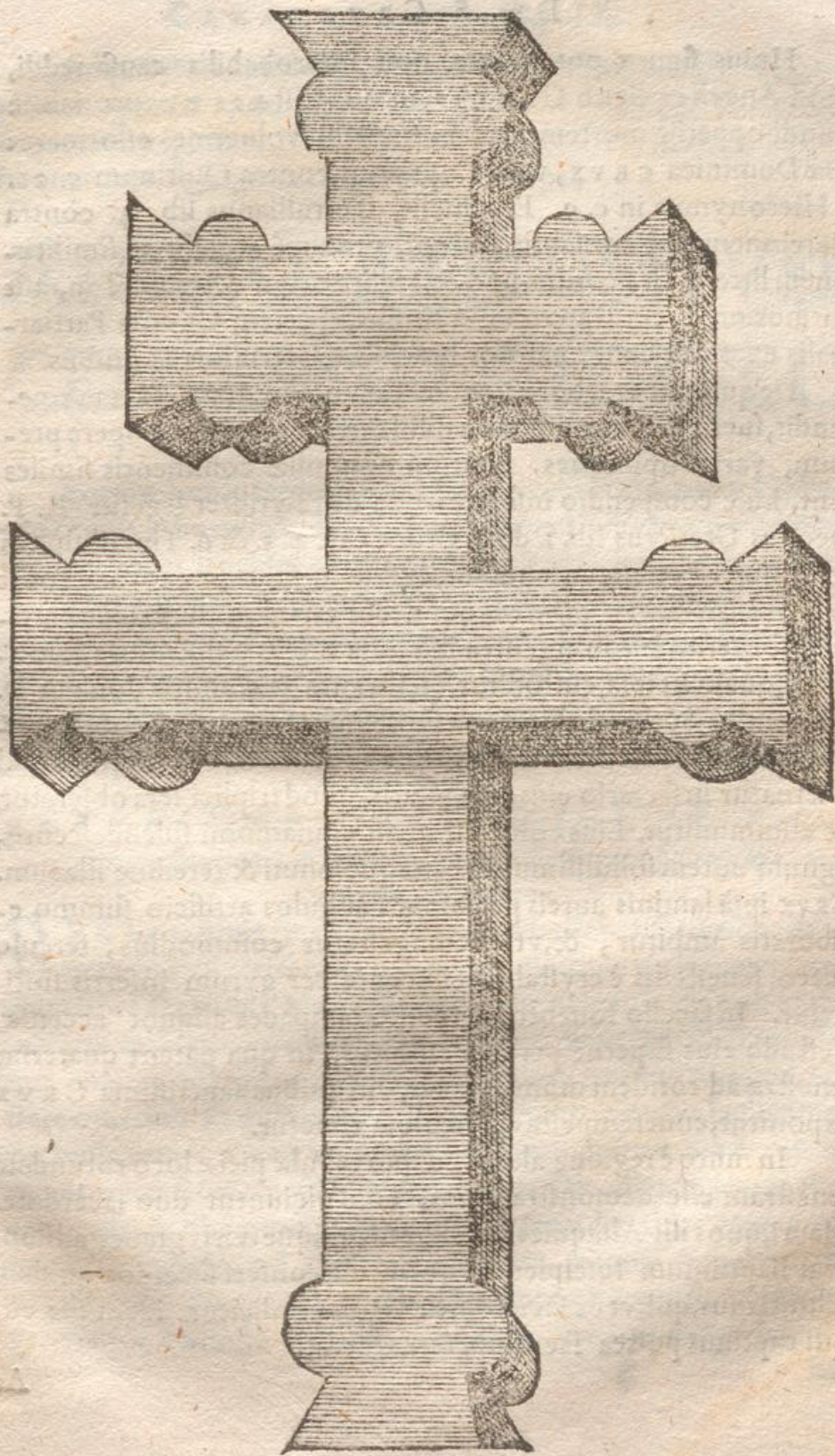
Quorum

Quòd autem pro religionis Christianæ defensione arma sumpserit, satis superque compertum est. Historiæ enim Castellanae & Aragonicæ referunt eum iuisse comitem regi Ferdinando Sancto, cum oppugnauit expugnatamque cepit Hispalim, & regi Iacobo, cum Valentiam occupauit.

In altero muro qui est ad dextram, siue locum Epistola, depictus cernitur sacerdos Christianus quasi disputans cum rege, regisque adiutoribus Mahometanis; qui sacerdos deinde coram rege assidente orsurus sacrum Missæ officium subsistit, Angelis deferentibus CRUCEM, cuius effigiem, magnitudinem & mensuram iusta Symmetria hîc libuit repræsentare.

Huius

Huius figuræ potest hæc non improbabilis causa reddi, quòd Angeli ex ligno CRVCIS, in qua CHRISTVS pro salute mundi oppetit mortem, eidem similem voluerint efformare: quæ Dominica CRVX, vt S. Cyprianus contra Quirinum c. 22. S. Hieronymus in c. 9. Ezechielis, Tertullianus lib. 4. contra Marcionem pari consensu tradunt, proximè accessit ad similitudinem litteræ Græcorum, imò & Hebræorum veterum Tau, aut Latinorum T. cui si apponatur titulus, speciem CRVCIS Patriarchalis exprimit cum quattuor brachijs, seu terminis & finibus.

De qua autem arbore lignum CRVCIS in qua CHRISTVS pependit, fuerit desumptum, cum nihil certi constet, haud opere pretium, varias opiniones, quarum nonnullæ commentis similes sunt, huic compendio inserere: qua de re utiliter legetur R. P. Iacobus Gretserus lib. 1. de S. Cruce cap. 4. 5. & 6. Theodulphus & S. Mater Ecclesia in laudibus, quibus S. Crucem exornat, vocat *arborem decoram & fulgidam*, qui decor etiam in ista exigua particula se exerit, quæ in argentea inaurata capsâ paulò latiore & longiore, quàm sit ipsa, custoditur, quàm ante 224. annos donauit D. Laurentius Soarez de Figueroa supremus Ordinis S. Iacobi Magister. Eadem autem theca includitur alia eburnea, & vtrâque simul asseruatur in sacrario eiusdem altaris, quod triplici sera obseratur, & communitur. Eius color est quasi cinnamomi splendescens, lignum autem solidissimum à carieque omni & teredine illæsum. CRVX ipsa laminis aureis per omnes angulos artificio summo elaboratis ambitur, & vt circumgestetur commodiùs, ferculo aureo, fenestellis è crystallo pellucente per gyrum insertis sustinetur. In facello fouentur perpetuò lampades aliquot accensæ. Testudo eius supernè pergulâ ambitur, in qua patent quaternæ fenestræ ad totidem mundi plagas, in quibus sanctissima CRVX exponitur, cum tempestas periculosa timetur.

In muro è regione altaris, in quo tabulæ pictæ loco rotundam fenestram esse demonstrauius, conspiciuntur duo sacerdotes Mauri, quos illi Alfaquies appellitant, alijque viri graues adstant regi Baptismum suscipienti, quem illi confert sacerdos quidam Christianus, qui, vt ex faciei lineamentis conijcitur, idem ille est, qui captiuus postea sacro operatus fuerat.

Ad

Ad pedem baptisterij genibus humi defixis manibusq; complicatis apparet quædam regina vultu ad hilaritatem composito & pietatem spirante, in vestitu valdè magnifico, in cuius fimbria hi quattuor & triginta characteres inscripti.

ANQPZDBEBLQSTEVEN
CEHQSXLQAYDESEC.

Eorum hæc interpretatio: Ego regina Hayla, nunc Helena, vxor regis Abuzeit, & duo filij mei, conuersi fuimus per gratiam DEI, ad fidem sanctam, cuius memoriæ causa sum hic depicta.

Quando hæc Regina ad Religionem Catholicam animum adiecerit, & Baptismum impetrarit, nemini hætenus fuit exploratum, donec diuino nutu ex istis characteribus tempus patefactum est. De filijs plura inferius.

CAPVT IX.

REX ZEIT-ABUZEIT MAGNAS PATI-
tur persecutiones à subditis, quem Christianis sacris ini-
riatum suspicantur.

REX Zeit-Abuzeit, pro insigni, qua pollebat, sapientia, & innata iudicij acrimonia prudenter agnouit quantum beneficium sibi à Deo Opt. Max. esset collatum, quo auspice, post Mahometanæ falsitatis tenebras lucem Christianæ veritatis aspexit. Itaque cogitauit largitori tam singularis doni gratum aliquod præstare officium. Et quia inaudiuit placere ante omnia obedientiam, decreuit eam CHRISTI in terris Vicario deferre per certos homines, quos Romanæ ideo ablegauit, vt Pontifici mentem suam aperirent, & obsequelam suo nomine sponderent. Non potuit occultari legatio, sed sagaciter à subditis omnia rimantibus fuit deprehensa. Quapropter ipsi, vt Episcopus Burgenfis faterur, qui generalem Castellæ historiam condidit, regem designarunt v-

E

num

num ex proceribus regni Zahen nomine, Deniæ Dominum, cui Valentiam & præcipuas regni sedes tradiderunt, qui aliorum quoq; multorū fultus auxilio, ipsum Zeit-Abuzeit Valentia ditionibusq; proprijs expulit. Expulsus rex confugit ad Iacobum Aragoniæ regem, cui promisit se bona fide fidem Christianam amplexurum, & regnum, siquidem per eum recuperaret, ipsius potestati dediturum. Et ne fraudem subesse suspicaretur, recensuit hæc ei occasione prodigiosam S. CRUCIS apparitionem, hostiæque sacræ miraculum. Rex igitur Aragoniæ non modò amplissimis verbis auxilium pollicitus est, sed re ipsa præstitit, & ita simul vterque manu armata regnum ingressi facile coniuratis hostibus extorserunt, illudque ex pacto retinuit Iacobus, & regi Abuzeit attribuit oppida quædam, & possessiones prope Xatiuam, quas vel hodie obtinent Beluisij eius successores, qui in Valentia regno nobilitate & familiæ splendore omnibus antestant.

At nec regnum Murciense diu quietum fuit. Rebellaui enim & illud contra Zeit-Abuzeit, ei que regem substituerunt incolæ, quendam Abenhuc hostem infensissimum eorum omnium, qui Almoadam sectæ adhærebant. Hic itaque Abenhuc regem suum propter suspicionem mutatæ religionis, ex omnibus ferme regni Murciensis finibus eiecit. Nec impunè. Alphonsus enim rex Legionensis, exercitu conscripto, & in societatem belli adscito filio Ferdinando rege Castellano, tyrannum de regno per vim occupato magnam partem extrusit, suas quoque residuas copias adiungente Abuzeit. occiso tamen Abenhuc, eius filius Hudiel, locis quæ in Murcia ex paterna hæreditate sibi obuenerant, sponte cessit regi Ferdinando, cui & suam portionem in eodem regno sibi reliquam Abuzeit libenter applicauit. Ferdinandus contra pensionem annuam in sumptus necessarios ex Cartagena præsidijque finitimis ei decreuit, de quo in sequentibus commodior erit agendi occasio. Verùm uti ex consensu Abuzeit, Ferdinandus rex regnum adeptus cum filio suo Alphonso Infante Murciam peruenit, duo filij Abuzeit Abahomat, & Alibuzeit patrem comitati suauissimo CHRISTI iugo colla subdiderunt, & à Roderico Archiepiscopo Toletano salutaribus aquis perfusi sunt, maior Ferdinandus

Ferdinandi, minor Alphonsi patrinorum nomina sortiti.

Ferdinandus rex, omnibus ritè cum Abuzeit transactis, in Bœticam & Hispalim abiit, vt eas ditioni suæ adijceret. Alphonsus autem eius filius multis diebus Carauacæ commoratus non tanti faciendam putauit vrbis alioquin regiæ possessionem, quanti thesaurum pretiosissimum S. CRUCIS. Ad augendum itaque illius cultum sacerdotes constituit, qui diuinis officijs vacarent, & nobiles viros, qui honorificè custodirent, imò perpetuas quasi excubias agerent.

CAPVT. X.

LOCVS IN QVO ZEIT-ABVZEIT SIVE

*Vincentius Beluisius, tumultu sedato, vitæ reliquum
exegit.*

IN diœcesi Conchenfi est territorium, quod hodie quoque nominant regionem Hungaricam, quam Hungari forte prisca temporibus incoluerunt. In hoc tractu mons est excelsus, in quo arx olim ædificata, cuius fabrica & structura ad antiquam Romanorum architecturam accedit, eamque vulgo appellant Azeite. Ad hanc recepit se rex, abdicato regno; qui cum origine Maurus esset, nuncupabatur Abuzeit; à quo & arx nomen mutuata est, licet tot seculorum decursu fuerit corruptum; qui vnà cum religione mutata mutauit & gentilitium nomen, vocaturque in posterum Vincentius Beluisius. Cur autem istam secessionem delegerit, in istaque arce vitam ad senectutem, imò ad mortem vsque traducere voluerit, hæc, præter alias, occurrit prima causa, quod constituerit quàm longissimè à regnis vltro relictis abesse, ne daretur occasio reuocandi in memoriam pristinum statum, & fortunæ prosperitatem. Sapienter enim iudicabat & oculis quasi videbat eam nihil adiumenti adferre ad æternam fœlicitatem consequendam. Quò igitur à rerum terrestrium curis esset expeditior, eò sentiebat facilius ad cœlestem patriam se posse aspirare. Currenti stimulos addebant tot prodigia, quæ DEVS in eius gratiam edere dignatus est, & aduersa quæ pro fidei constantia iam tolerârat. Altera non minus idonea potuit esse causa, quòd

rex Ferdinandus, pro regia liberalitate, oppida & loca satis multa prope arcem ei attribuerit, vnde ad lautam sustentationem sumptus copiosi suppeterent. Tertiam existimamus non postremam, quòd hac ratione habuerit optatam commoditatem familiariter agendi, & sæpiùs euocandi Ginesium Perez Chirinum tanquam suæ conuersionis, secundum DEVM, auctorem, & in via Christianæ modestiæ ductorem, cuius consuetudine proficeret in virtutibus, & quotidie ad maiorem sanctimoniam exemplo incitaretur. Quia enim tardiùs, & ætate ad finem deuexa, militiam Christi aggressus est, indigere se animaduertebat talis tantique viri monitis, & assidua cohortatione ad meliorem frugem; maximè cum sciret DEVM non ponere discrimen inter potentes reges, & homines mundo despicabiles; sed è contrariò vt plurimùm in hos plura dona conferre solere, quæ illis arcanâ de causâ denegat; siue quòd de sua magnitudiue & opulentia præfidentes incuriosius ad veram rerum cœlestium cognitionem tendere studeant, siue quòd toti regnorum suorum gubernationi & amplificationi dediti, in varias sollicitudines distrahantur, ita vt ijs impedimenta ex impedimentis nectantur, quò minùs ad virtutis apicem pertingant. Intentus igitur erat Vincentius agellorum & villarum suarum culturæ, & ex prouentibus, pauperum necessitatibus liberalissimè pro modulo succurrebat. Vno verbo, tam pium & à vitiorum labe integrum se exhibuit, vt in omnium oculis non tam homo terrestris, quàm angelus appareret. Quid enim mirabilius, quàm tot olim regnorum dominum, & in delitijs enutritum ad tantam sponte moderationem & frugalitatem descendisse, vt paucissimis contentus vitam priuatam duxerit, & cum summa animi æquitate, & cordis lætitia ad extremum vsque halitum perseverârit, contemptis mundi voluptatibus & fallacibus promissis? est sanè cur DEO, à cuius voluntate sola dependebat, infinitas agamus grates, qui nouit feroces leones in agnos mansuetos, gigantes robustissimos in pygmæos imbelles, sapientia inflatos in simplices & humano iudicio abiectissimos conuertere. F. Ioannes Ægydius Zamorensis protestatur hunc sibi visum, & familiaritatem, quâ licuit, intercessisse. *Ego inquit, dum hac scriberem, aliquoties alloquutus sum, scilicet Adzebutum vel D. Vincentium*
Belui-

Beluifium. Erat homo comis, humanus, prudens, iustus, procero corpore, incessu regio, oculis pulcherrimis, facie decora, & maiestatis plena capillis demissis, integumento capitis serico, veste purpurea, semper multis cinctus famulis, & filijs comitatus. Hac ille.

Tam altè pio regis pectori & intimis sensibus hæserat insculptum S. CRVCIS miraculum, vt sicut illud ad memoriam refrigerandam & pietatem alendam curauit depingi in facello S. CRVCIS Caruacæ; sic etiam curauerit depingi in arce, quam habitandam acceperat, ibique sacrum quotidie instituerit celebrari, vt semper ob oculos versaretur singulare beneficium à diuina maiestate immerenti concessum, in perpetuaque gratiarum actione persisteret. Harum picturarum, licet aliqua nunc remanserint vestigia, diurnitate tamen temporis & negligenti earum reparatione vix, & ne vix quidem, discerni possunt. nihil secius tamen quidam illius ditionis incolæ ob canitiem venerandi, & fide digni affirmant se eas vidisse, illisque fuisse per omnia similes quæ in S. CRVCIS facello Caruacensi conspiciuntur, & propter antiquitatem meritò suspiciuntur.

Arcem verò Abuzeite, & agros confines testamento reliquit Hospitali S. Iacobi in ciuitate Conchensi, quos hodie quoque aiunt possidere. Idem F. Ioannes Ægydius cum syllabum textit eorum, quæ reges Aragoniæ & Castellæ in compensationem regnorum sibi traditorum ad priuatos vsus illi contulere, asserit D. Iacobum Aragoniæ regem ei comitatum quendam in regno Valentix, & multas alias possessiones decreuisse, quæ ad filios iure hæreditario postea sint deuolutæ. Ferdinandus etiam Castellæ rex, ne videretur liberalitate inferior, ei redditus confirmauit ex Cartagena, Lorca, & Mula, & prope oppidum Aquilæ in diocesi Conchensi, arcemque prædictam cum multis adiacentibus locis eius potestati subiecit. Et rationi planè consentaneum fuit reges in ipsum beneficos & munificos extitisse, cum nihil eorum, quæ in Mahometismo acquisuerat, retinere vellet, sed omnibus renuntiaffet. Itaque & in expugnatione vrbs Murciæ, oppidi Pascalis, & debellatione Hispalis, cum in regis Ferdinandi exercitu fuisset, & strenuam operam ipsi nauasset, cum alijs qui regi fortitudinem

rudinem suam probarunt, virtutis præmia consecutus est. Nam & Conchenfibus, quoties in Maurorum ditiones irruptiones faciebant, manu & auxilio præstò erat.

De rebus ad animæ salutem spectantibus libenter & frequenter tractabat cum Episcopo ciuitatis illius; sæpissimè autem & familiarissimè cum D. Ginesio magistro suo & moderatore vitæ spiritualis. Vir fuit boni exempli, & sicut de Iobo sacrae tradunt litteræ, neque in prosperis elatus, neque in aduersis abiectus. Quanti fecerit illum DEVS, ex hoc vno possumus augurari, quòd eundem eodem ipso die mortis debitum soluere, & ad immortale præmium euocare voluerit, quo anniuersariam memoriam solemni cærimonia peragit Ecclesia festum S. CRUCIS inuentæ, anno nimirum M c c l x x, vt qui dies fuit conuersionis principium, fieret quoque principium æternæ mercedis annos nato L x x x i i. Communis hominum persuasio refert eum in censum sanctorum: cui non auderem hoc nomen attribuere, nisi Reuerendissimus P. F. Franciscus Gonzaga Generalis Minister Ordinis S. Francisci, ita illum appellaret in historia Seraphica, ad quem testimonia & antiqua monumenta ex Monasterio S. Francisci, quod idem Rex Valentiaë construxit, sunt missa.

Cuius rei luculentus testis F. Rebolledus in prima parte, quæ huius Principis sanctitatem his verbis amplificat: Rex Maurus, Valentiaë, quæ insignis est ciuitas Hispaniaë citerioris, tribus à mari milliaribus distita, vbi auditione accepit Monachos ex ordine Minorum S. Francisci prope ipsam ciuitatem in Mahometi doctrinam acerbiùs inuehi, & Christiana dogmata magnis laudibus euehere, iussit eos trucidari, vt superiùs etiam relatam, qui futurorum ex diuino fauore conscij, prædixerant antequam ad gloriosum supplicium raptarentur, eum Christianorum numerum non modò aucturum, sed in eadem fidei constantia & firmitudine orbiturum. Nec aliter prædictum, quàm factum. Nam regno spoliatum à Zahen Deniaë dynasta, Iacobus rex Aragoniaë minimè deseruit, sed regnum valido exercitu recuperauit anno M c c x x x v i i. Ipse verò rex Maurus, abnegata Mahometi perfidia, designauit locum templo ædificando, in quo S. Monachi sanguinem in CHRISTI confessione profuderunt, vbi & nunc est cœnobium Valentiaë religio-

religiosorum ex familia S. Francisci. Inredientibus templum ad sinistram occurrit artificiosè & eleganter elaboratum sepulchrum huius regis Zeit-Abuzeit, qui post salutare lauerum appellari voluit Vincentius Beluifius: hic vt sanctè vixit, ita sanctè diem clausit extremum. Sepulero ex altera parte respondet sacellum in memoratorum Martyrum Franciscanorum honorem exstructum. Huc vsque auctor ille. Quòd autem dixit in isto conventu Valentino esse regis sepulchrum, non ita est interpretandum, quasi eius corpus ibi sit terræ mandatum; sed quòd potius cenotaphium ibi videatur. Si enim corpus illuc fuisset deportatū, non vtiq̄e illud præterisset silentio. Quamuis autem religiosi ex pio quodam affectu, regis & suo honori voluerunt consulere monumentum erigendo; rex tamen ex animi submissione reuit ibi cadaver suum humari, indignum se arbitratus qui prope sanctos conderetur.

A regis huius excessu vitam prorogavit adhuc D. Ginesius Perez Chirinus vsque ad annum Domini M c c l x x x. quo feliciter ex hac vita migravit, sepultus in principe templo Conchensi, in naui, vt vocitant, Dignitatum seu Præpositorum illius Ecclesiæ, quæ merito gloriari, & sibi gratulari potest de talis viri Lipsanis, quo DEVS tanquam aptissimo instrumento ad tam insignia opera efficienda non est vti dedignatus.

CAP. XI.

MIRACVLA QVÆDAM EX SCRIPTIS

in archiuo S. CRVCIS asseruari solitis excerpta.

VT vindicem maiores nostros Caruacensis ciuitatis indigenas ab omni suspicione & nota negligentia, quam ijs quidam inarere conantur, quasi magnum piaculum commiserint, maleque de posteritate sint meriti, quòd historiam de apparitione S. CRVCIS à principio scribere supersederint; volo statim in huius capituli initio inter alia quoque miracula computare, quòd oppidum hoc & arx, in qua S. CRVX eiusque archiuum conseruatur, sæpe conflagrarint per incendia, seu fortuita, seu barbarorum irruentium violentiâ & odio excitata, vt mirum sit vel litteram super-

superesse, veritatis & antiquitatis testem. Superest tamen in tabulario siue archiuo S. CRUCIS exemplar fide dignę narrationis aliquot miraculorum, cui peruetusta loquendi forma & simplicitas plus auctoritatis & æstimationis conciliat, quàm fucata verborum affectatio. Ac licet à primis centum & septemdecim annis miraculorum post ipsam apparitionem editorum nulla singularis extet memoria, dubitandum tamen non est plurima esse edita. Nam F. Ioannes Ægydius Zamorensis eius apparitionem describere exorsus ait, se famã plurimorum miraculorum per S. CRUCEM eo tempore patratorum excitum in hanc urbem aduolasse. Quòd autem plurima patrata sint ex eo quoque pronum est coniecturam sumere, quòd DEVS plerumque ad huiusmodi rerum sacrarum approbationem initio soleat largiùs & copiosius suæ miserationis fontes aperire, & quasi torrentes effundere suorum beneficiorum. Hoc ipsum cernimus nostris quoque temporibus vsu venisse apud imaginem Crucifixi Zalamenfis, apud Beatum Simonem sacerdotem Valentinum, apud S. Carolum Borromæum Cardinalem, vbi tantam sub initium miraculorum multitudinem accidisse nouimus, vt ne minima pars in litteras referri potuerit. Idem igitur iudicium formandum de S. CRUCE, sub cuius apparitionis principia nemo ambiget plura, DEO mirabiliter operante, contigisse, quàm per historias sunt cognita.

Relatio seu narratio, de qua iam sermo coeptus, nititur auctoritate & subscriptione Alphonfi Ruizij publici & iurati Notarij Caruacensis, multorumque testium exceptione maiorum, in qua recensetur quòd tempore Garzi-Sanchez Mesia Commendatoris Caruacensis anno M c c c x x x v i i i. immane fuerit obortum incendium in sacello & turri S. CRUCIS, cuius ardore liquefacta cera per ianuam defluerit tanta copia & altitudine, vt ad mediam viri tibiam pertingeret, flammæ autem ascenderent ad turris ipsius crepidinem. In hac rerum desperatione repertus est ex familiaribus Commendatoris vnus, qui insigni pietate professus est, se mortem non recusare. Itaque per furentem & omnia latè depascentem ignem penetrauit, thecam cum S. Cruce in ea condita illæsam illæsus ipse extulit, momentoque incendium per se extinctum est. Quis virum hunc non censeat dignum immortalis memoria

memoria, & cuius posterì meritò glorientur, se talem nactos progenitorem? Causa quidem & auctor incendij ignoratur; credibile tamen est portendisse illud, communem pestem, qua multa hominum millia in omnibus pene orbis partibus fuerunt absumpta, quam calamitatem & funestum exitium luctuoso carmine deploravit Petrarcha.

Deinde anno M C C C L. in quem incidit secunda mortalitas, vidit Petrus Alvarez Commendatoris officio functus, alijsque viri nobiles & pietate præstantes magnum cereorum splendorem emicare ex sacello S. CRVCIS, & surrigi cælum versus. Quo portento visus est DEVS apertè commonere suos, vt ad imminentem se cladem forti animo compararent.

Eiusdem Commendatoris ævo Mauri equites excurrerunt ad Moratallam vsque infestis armis, interq; aliam innumerabilem prædam abduxerunt fœminam quoque vxorem Didaci Ægidij, quæ cum captiua detineretur in oppido Velez, nocte quadam se religiosè & summo animi feruore commendauit S. CRVCI Caruacensi. Secundum hanc commendationem, vi valida ianuam impulit, & ex vtroque cardine auulsit. Quæ nihil morata transiuit lectum, in quo herus eius somno oppressus decubuit, inuenitque aliam portam oclusam; qua facile reserata, domum Mauri alterius ingressa est, vbi arctæ custodiæ mancipatus attinebatur Christianus ei consanguineus nomine Gonzalus Ferrerius. Hunc itaque inopinatò salutatum soluit ex cippo, & vterque se demiserunt in terram ex pergulâ quâdam altiore. Quarto tandem die Caruacam incolumes peruenerunt, noctemque vnam peruigilem duxerunt in sacello S. CRVCIS gratijs agendis intenti; & ad maiorem rei fidem compedes ibidem deposuere, quas attulit secum Christianus captiuus. Quando Commendatoris munus administravit Ægidius Rodriguez Nogueroulus, accidit quadam die vt magna populi multitudo conflueret ad supplicationis solemnem pompam cohonestandam, in qua tunc adolescens annos quatuordecim natus Ioannes Pereia, nunc ciuis Lorcentis, CRUCEM ipsam pro more circumgestabat; cuius latera stipabant hinc Petrus Gartia Caruacensis Notarius, illinc Ioannes Peretonus. Vbi ventum est ad templum D. Bartholomæo dicatum in eo-

F dem

dem oppido, Crux sancta magnum intra capsam edidit fragorem. Et licet nemo sciret quid strepitus ille significaret, vniuersus tamen populus horrore & stupore defixus hærebat, causamque miraculi anxius inquirebat. Ineunt consilium primores, vt CRUX portanda detur Ferdinando Ioannis Peretoni filio atate minori. Sic agmen supplicantium processit, redijtque periodo absoluta ad sacellum; vbi aperto loculamento animaduertentur argentum, quo S. CRUX erat circum oras vestita, crepuisse, cuius ratio nulla quidem potuit inueniri, in eodem tamen loco, quo strepitum audierunt, constructum est templum parochiale, quod hodie quoque perdurat.

Ille idem Ægidius Rodriguez Noguerosus Commendator in famulum & asseclam ignarus allegit hominem perditum & aleatorem insignem, qui inter ludendum horrendas semper blasphemias in S. CRUCEM iactare solitus erat, adeo intemperanter, vt aliquando fuerit à Cacodæmone obsessus. Egredientibus quodam die Commendatore alijsque viris primarijs è templo S. MARIÆ, occurrit furibundus ille, & ex manibus Commendatoris baculum arundineum diripit, fugitque concito gradu ad turrin S. CRUCIS; quem quidam propeo cursu infecuti vident iam peruenisse ad vsque; turris fores nec ferreis nec lignicis clathris munitas; quas etsi magno impetu quassauerit, non potuit tamen vlllo modo perrumpere aut aperire. Quare actus desperatione ad mœnia cucurrit, indeque se præcipitem dedit, & ob blasphemias animo simul & corpore miserrimus perijt.

Duo iuuenes captiui Oscæ in domo Ali-Alcizar, quorum alteri natale solum Ariona, alteri Mes, Caruacensi CRUCI obnixè se commendarunt. Preces vix finierant, & ruptis compedibus & ibi relictis, carcerem exierunt noctu, ignari per quam viam incessissent, aut quo modo euassissent; altero tamen die læti sacellum S. CRUCIS intrarunt, & grates liberatori DEO meritas persoluerunt. Quæ hactenus recensuimus euenerunt ab anno MCCCLX. vsque ad MCCCLXXI. quo tempore Castellæ regnum gubernauit Henricus hoc nomine II.

Æra MCCCCXIV. hoc est anno MCCCLXXVI. Caruacani ex voti obligatione accessit Alphonfus Martinus ciuis Hispalensis diu

Is diu luminis vsura priuatus vnà cum filio itineris duce, obtulit-
 que in S. CRVCIS honorem amictum sacerdotis sericum, & ar-
 genteum calicem. Cumque in sacello simul per noctem precibus
 vigiles insisterent, obdormiscere coepit circa auroram cæcus, eru-
 pitque ex oculis sanguis, & pristinam videndi facultatem recepit,
 presentibus tum Commendatore, tum alijs viris miraculi testibus
 fide dignis.

Anno MCCC LXXXVII. Gomezio de Soto Commendatoris
 magistratum gerente ante annos plus minus xiv. Paganus Rodri-
 guez ciuis Murciensis misit argenteam lampadem inuolutam lin-
 teo, quo filij sui demortui corpus fuerat inuolutum, quem S. CRV-
 CI tristis pater hoc munusculo voluit commendatum. Et ecce
 dum donum euoluitur, euolutumque offertur, iuuenis domi ad
 vitam reuocatur, & lampas, quæ prius in sacello succensa pende-
 bat, per se ipsam accessit ad recens allatam, deque oleo suo in eam
 aliquantulum effudit, & sic vtraque ardens iucundum præbuit
 intuentibus & rei nouitate attonitis spectaculum. Huic autem in-
 terfuerunt præter alios magnæ auctoritatis viros Vascus Ferdi-
 nandez Carauacensis gubernator, & Petrus Gomezius ibidem
 Notarius.

Anno MCCC LXXXII. tanta multitudo locustarum circa
 oppidum Lorcæ occupauit agros, vt quasi tempestas non modò
 segetes vastarit, sed folia & fructus arborum deuorauerit. Et quia
 ciues & incolæ huic malo nullum inuenerunt remedium, misère
 Carauacam, populi totius nomine, Petrũ Diazium Cordubensem,
 Petrum Ioannem Palentinum, & Ioannem Cotualam, vt secum
 afferrent quippiam aquæ, cui CRVX fuisset immerfa. Attulerunt,
 vt erant iussi, aquam CRVCIS immersione sacratam, eaque hor-
 tos & agros consperserunt, ex quibus intra triduum noxiorum
 animalculorum examina disparuerunt. Hæc continet prædicta
 narratio. Fuisse autem alia quoq; monumenta in archiuo com-
 busta indicio est testimonium senatus Carauacensis datum anno
 MCCCCI IJ. contra eos, qui petebant sibi probari ex instrumen-
 tis publicis nobilitatem maiorum suorum. Respondit enim sena-
 tus de nobilitate satis aliunde constare, instrumenta autem publi-
 ca, quæ

ca, quæ in archiuo custodiebantur, vnâ cum toto oppido à Mauris exusta tempore Petri Lopezij Faxardi.

CAPVT XII.

MISSVS A TOLETANA ECCLESIA

sacerdos S. CRUCEM abstulit, qua tamen miraculorestituta est.

Carauacenses quasi in matrem sibi asciuerunt S. CRUCEM, agnoueruntque semper & deprædicarunt cum grati animi significatione beneficia à DEO per ipsam sibi præstita. Vnde quicquid honoris, quicquid obsequij, quicquid curæ & diligentia ex cogitare potuerunt, ad hanc ornandam & colendam contulere. Et ideo ad eam tutò conseruandam cõmuni consilio decreuerunt vt semper vir aliquis, cuius fides minimè suspecta, in sacello per uigilaret & excubias ageret; quia illis temporibus Mauri regni Granatensis incolæ, in propinquo erant, & Carauacenses perpetuò in armis esse oportebat, tum ad oppidi ipsius defensionem, tum ad CRUCIS sanctissimæ custodiam; quæ tanquam mater fidissima filiorum suorum vigilantiam compensauit vigilantia accuratiore. Quoties enim grauius Reip. periculum impendebat, toties signo quodam expresso suos præmonebat, vt cauerent, ideoque eam semper thecæ inclusam super altare collocebant, certi quòd Mauros regionem incurfatos, intra capsam edito sonitu, proderet; quo audito ille, cui uigilandi munus ordine per uices redeunte incumbit, confestim ære campano ciues exciebat, vt tempestiuè Mauris occurrerent, & imparatos adorirentur. Ex quo factum vt Mauri plerunque sua spe frustrati, & sæpè etiam cum magna suorum iactura domum reuerti cogerentur. Illudque animaduersum est non rarò, quòd Carauacenses uel iam essent in itinere, uel cum hostibus iam congredierentur, quando exploratores, eorum aduentum per fumum in speculis ad duo uel tria milliaria ab oppido dispositis significabant. Cuius rei causam quia Mauri curiosius indagabant, non pauci ex prudentioribus, à Mahomete abducti, & ad Christum adducti sunt.

Toletana igitur Ecclesia, ut ab antiquis traditum accepimus, superuacaneo quidem, sed pio quodam metu impulsa magnum adhibuit

adhibuit studium & industriam, vt S. CRUCEM in suam ciuitatem, veluti locum tutiorem, transferre posset, ne in potestatem Maurorum aliquando deueniret, qui frequentibus excursionibus Carauacam regno Granatensi confinem infestabant.

Cum sapius itaque consilij sui rationem Carauacensis Ecclesie sacerdotibus & senatui exposuissent, voti que nunquam fieri potuissent compotes, statuerunt per occultas machinationes eam sibi vendicare. Quem in finem tempore Cardinalis Francisci Ximenij Cisnerij, vt creditur, missus est Carauacam sacerdos, vir humanitate & morum suauitate amabilis, qui se dextrè in clericorum coetum insinuaret, omnem que captaret occasionem S. CRUCEM clanculum auferendi, & per anfractus, vias que obliquas Toletum deferendi. Nec defuit partibus suis sacerdos, receptus que est facili negotio propter modestiam & maturam gravitatem in numerum clericorum, adeo que probauit omnibus honestam viuendi consuetudinem, vt breui ei fuerit cura sacrarij ecclesie parochialis in hoc oppido credita, & post paulum etiam ipsius sacelli S. CRUCIS administratio. Labuntur interim sex anni, & ille sacristani munus eò diligentius obit, quò magis expectat in dies opportunitatem sui desiderij explendi, quam tandem hac ratione nactus est.

Nocte quadam Alphonso Santiez Carauacensi ciui, viro a-liàs honorato & fidissimo peruigilandum fuit in sacello S. CRUCIS, non solum vt thesaurum custodiret ex more, sed vt attendere an strepitus intra capsam audiretur. Compulsus ille corporis necessitate, deseruit stationem, & in suum locum sacerdotem Toletanum substituit, rogauit que maximè obseruaret strepitum, si quis intra hierothecam aures percelleret. Promisit sacerdos liberaliter; sed tantum promisit. nam diu optata occasione tandem potitus, S. CRUCEM ab altari diripit, in peram pastoritiam recondit, festinus ex arce & oppido profugit, & viam Almonazim versus legit. Huc vbi peruentum, ille gaudio gestiens capsam aperire occupat, nihil que aliud inuenit, quam scripta quædam & testimonia de S. CRUCIS apparitione, & miraculis, quæ tamen postea nunquam restituta. Prædictus igitur Alphonfus Santiez ad sacellum iteratò regressus statim notat pignus nobilissimum fur-

to auersum, vehementerque perturbatus populo tristem casum exponit. Vbi sacerdotem nusquam comparere conspiciunt, sibi facile persuadent illum sacrilegij auctorem. Itaque mora nulla, expediunt equites & pedites, qui itinera omnia obsideant, & vbi vbi deprehensum Carauacam retrahant. Frustra susceptus in quaerendo labor; reperiri non potuit. Dum itaque populus hoc infortunio mactatus, lamentis & querelis indulget, ecce summo mane vir quidam non abiectæ conditionis, incola Moratallensis, accurrit, qui ait se vidisse S. CRUCEM inter duas faces ardentes in sublimi collis vertice vulgò *delas cruces* appellati, quod nomen ab hoc euentu inditum constanter retinet, eoque loco cœnobium Franciscanorum est conditum. Exhilaratus tam fausto nuntio populus, omnibus negotijs posthabitis confluit, & instituta supplicatione ad demonstratum à ciue Moratallensi collem profecti summa cum veneratione & gratulatione S. CRUCEM in sacellum arcis Carauacensis reportarunt. In ipso autem colle, vbi CRUX constitit, fons erupit, qui non prius fluere destitit, quam ob nescio quod piaculum ibi admissum vena exaruit.

Senatus porro Carauacensis memor indignitatis & iniuriæ litem intendit Capitulo Ecclesiæ Toletanæ, tum propter S. CRUCEM fraude interceptam, tum propter scripta & monumenta à sacerdote sibi erepta; ne tamen fateri cogeretur, quòd suo iussu patratum, reddere nunquam consensit. Et quamuis in hac controversia definienda multum laborarit Ferdinandus Lopezius sacerdos Carauacensis, vir insigni pietate conspicuus, & B. Virginis, quæ infantulo apparuit, & S. CRUCIS, quam bonorum suorum ex alle hæredem instituit, cultui valde addictus; spem tamen indubitatae victoriæ intercédit mors Præsidis regij consilij. Idem nihilominus Ferdinandus, cum sanctæ inquisitionis ageret ministrum in ciuitate Murciensi, ab ipso met Inquisitionis magistratu Carauacam missus fuit anno M D X L I X. vt à viris senio & auctoritate grauibus, vera documenta sumeret de apparitione S. CRUCIS, & miraculis per eam factis, simulque intelligeret, quo tempore, quòue modo scripta & testimonia per sacerdotem subtracta sint. Me itaque urgente, idem Ferdinandus Lopezius tum nonagenarius, de vtroque capite publicas curauit dari litteras per Notarium legitimum,

mum, conuenienter ijs, quæ hîc & superius commemorauimus.

CAPVT XIII.

IN CIVITATE BAEZA PER S. CRUCEM

Carauacensem editur miraculum.

ABEN-MAHOMAT suopte nutu arcem Baëzensẽ Ferdinando regi Castellæ donauit. Quamobrem suspicati Mauri eius ciuitatis incolæ, hominem in Christianam religionem propendere, eum occiderunt, anno M c c x x v. cuius filius ei cognominis, non immeritò, ne idem sibi quòd parenti, contingeret, veritus, ad aulam Ferdinandi regis se contulit; vbi Christiana fide suscepta, Ferdinandi nomen in Baptismo assumpsit; cuius familia etiam hodie in Boetica illustris propagatur. Ex interitu igitur Regis, & absentia filij, occasionem arripuerunt Mauri obsidendi arcem, quæ in potestate Ferdinandi regis Castellæ, cuius nomine præsidebat ei Gonzalus Iagnes de Noboa Ordinis Calatrauæ Magister, quam strenuè & fortiter ad tempus propugnabat. Verùm quia præfidiarij nihil minùs quàm periculum à Mauris expectabant, & cum occiso Rege & filio diuturnam amicitiam colebant, non erant solliciti de annona in futurum comparanda, de munitionibus vel extruendis, vel reficiendis, de quæ rebus necessarijs ad defensionem tempestiuè procurandis. Itaque spe obsidionis tolerandæ depositâ, consilium ceperunt arcem deferendi, & Maurorũ violentiam euadendi. Quod vt occultius fieret, curarunt equorũ vngulas inuersis soleis indui, vt Mauri ex retrogradis vestigijs desinerent eos persequi, & simul opinarentur aliunde missum subsidium. Quamobrem nocte proxima per posticum egressi, arcem hominibus vacuam reliquerunt. Vix dimidiatum milliare emensi, retorserunt oculos ad arcem, videruntque super portam principem, crucem quandam mirè coruscantem, nec tamen propter spatium æquo longius, formam eius potuerunt discernere. Hoc cœlesti prodigio stupefacti damnarunt consilium de suo discessu; quod vt meliore corrigerent, statuerunt reuerti. Equis ergo more vsitato calceatis, inuaserunt prædium quoddam Maurorũ, aspor-

tatoq;

tatoque secum commeatu, eadem nocte ante diluculum in arcem postliminio redierunt. Nec diu cunctandum rati, per nuntium regem Ferdinandum de obsidione fecerunt certiozem. Excubitores autem & exploratores Maurorum trepidè monuerunt, se vidisse multos equitum globos in arcem introductos, & magnam alimenterum copiam illatam. Mauri dictis eò faciliùs accommodarunt fidem, quòd aduersa equorum vestigia & plurimos vndique transisse notarent, quòd simulque vererentur ex insidijs erupturos ut maius damnum inferrent, sancta nimirum CRUCE suam vim exerente, & metum hostibus incutiente. Quare ablatis, quæ secum quisque ex suppellectili auferre potuit, cum magna celeritate & trepidatione ciuitatem illa die penitus deseruerunt, Vbedamque se recepere. Postera verò luce, vbi se deceptos circa auxiliares Christianorum manipulos aduerterunt, Baëzam regressi multis machinamentis excogitatis arcem tentarunt oppugnare, quàm tamen dictus Ordinis Calatrauæ Magister tamdiu in potestate regis tenuit, donec in subsidium ex Castella aduenit Iacobus Lopez de Haro, cum quingentorum peditum manu, quos Rex Ferdinandus ei attribuit, arcemque sunt ingressi nullo resistente, in festo S. Andree, anno MCCXXXI. Hi statim altero ab introitu die in hostes malè tum paratos, & nimia securitate torpentes impetum ex arce fecerunt, quos partim trucidarunt, partim in fugam actos Vbedam remeare compulerunt. Rex Ferdinandus hac victoria lætus ciuitatem Baëzam à Christianis tantum incoli voluit, publicisque litteris vndique inuitauit habitatores, quibus liberam dedit potestatem diuidendi Maurorum expulsoz agros & prædia inter se, aliasque immunitates concessit. Confluxit breui varijs è locis magna ciuium multitudo, & inter deliberationes hæc fuit prima consultatio, quibus insignibus ciuitas, & sigillo senatus, in posterum uti deberet. Vicit eorum sententia, qui sublatis in altum oculis viderunt inter duas arcis turres quandam Crucem Carauacensi similem, miro splendore radiantem, in æquore seu campo rubeo & sub ea duas claues. Ex quo apparet Carauacam & Baëzam veluti sorores germanas, quod attinet ad digmata, in quibus principem locum tenet CRUX Carauacensis, claues autem illi substratæ denotant voluisse DEVM ostendere illis duobus oppidis, regno Granatæ

natæ

nata conterminis, S. CRUCEM fore munimentum & propugnaculum hostibus fidei nulla vi referandum. quod euentus paulò post docuit. Nam ex vna parte Christiani quatuor ciuitates celebres occuparunt, Iacn, Vbedam, Cordubam & Hispalim: ex altera, licet ferius, Granatam, totumque illud regnum suæ ditioni adiecerunt. Notandum etiam S. Veram CRUCEM Carauacensem ab autoribus frequenter, breuitatis causa, tantùm *Crucem miraculi*, vel *Crucem miraculosam* vocari.

CAPVT XIV.

MIRACVLA ALIA S. CRVCIS CARAVACENSIS beneficio patrata.

ANNO MCCCLXXX. Mauri ex regno Granatensi pacti sunt cum quodam ciue Carauacensi, cuius nomen non exprimitur, ne in posterorum dedecus vergat, vt acceptis muneribus oppidum eis sine tumultu traderet. Consensit miser, diem & modum præscripsit, & iam res inibi erat, vt vrbs inuaderetur. CRVX tamen voluntate numinis præuertit exitium, maioresque solito intrancam edidit pulsationes. Nec mirum; proditio enim matris à filio facta longè grauius crimen est, quàm reliqua cuiuscunque generis. Populus itaque signis consuetis per vigiles & speculatores admonitus, confestim arma corripuit. Iam hostes vrbi propinquabant, feria VI. sanctioris hebdomadæ, quæ fuit quarta Aprilis, cum, haud dubium à proditore, edocentur ciues esse ad arma vocatos, & ad resistendum quàm optimè instructos. Mauri igitur vltèrius progressi, ad pagum Campoloy peruenerunt, inueneruntque puerum annorum tredecim Ginesium, filium Iacobi de Fuen-Salida, proauis mei, quem eius gregis custos inter dumeta absconditum reliquerat, vt ipse commodius in collem quendam præcelsum fugiendo manus hostiles euaderet. Sed dum vnus ex Mauris illuc transit, equus repentino terrore consternatur. Sessor, vt causam exploret, oculis lustrat omnia, circumspicit, videtque puerum, & septies hasta grauitè vulnerat: quam barbaram crudelitatem ipsimet Mauri, vt postea intellectum est, improbarunt. Pastor vbi equites præteruectos de colle prospectat, descendit, quatit puerum, & inue-

& inuenit enim iam cum morte quasi colluctantem; quoquo tamen modo in humeros leuatum reportat in domum herilem. Parentes eum statim deuouent sanctissimæ CRUCI, spondentque eum in Ecclesiastico ordine DEO militaturum, si sanitati restitua- tur. Restitutus igitur præter hominum opinionem, & applicatus litterarum studijs, tantum profecit, ut in sacerdotum censum sit relatus, & adscriptus Ordini S. Iacobi in conuentu de Veles, ubi etiam uiuebat quidam eius patruus Alphonfus de Fuen-Salida. Temporis decursu idem Ginesius parœciam administtrauit in oppido Moratalla, ætatemque produxit ultra centum & quindecim annos. Anno enim MDXL. adhuc superstitem, superstites etiamnum multi nouerunt, tam Moratallæ quàm Carauacæ.

Vt ad Mauros spe sua delinere reuertamur, hi die Paschatis, sexta scilicet Aprilis, oppidum Ciezæ subito aduentu obruerunt, diripuerunt, ignem ædibus iniecerunt, Christianosque captiuos abduxerunt, & spolijs onusti reditum pararunt. Sed innotuit factum Carauacensibus, & per Carauacenses Lorcentibus, qui iuncto agmine prædatoribus obuiam exierunt, præliumque atrox commiserunt dubio Marte, quia Mauri multitudine superiores. At Christiani in hoc periculo memores CRUCIS Carauacensis, quam illic apparuisse uetus traditio habet, auxilium eius supplicibus uotis implorant, tantaque contentione in densas Maurorum acies incurrunt, ut partem ceciderint, partem in fugam uerterint, captiuis & spolijs relictis. Quis hic non cognoscat præsentem DEI opem, quam per CRUCEM suis cultoribus impendit, viresque cœlitus immisit?

Anno MCDXXXII. se stitit Carauacæ religiosus quidam ex monasterio S. Francisci Obedano, cui grauis ægritudo facultatem audiendi & loquendi ademerat. Deduxit eum mater ex materna commiseratione ad sacellum S. CRUCIS, DEVMQUE precibus infimis sollicitauit, ut filio usuram sensuum pristinaam redhibere dignaretur. Vix orandi finem fecit, & ille loqui & audire potuit sine impedimento.

Anno MCDLXXIV. Commendator Carauacensis Ioannes de Haro, falsus est coram Petro Fernandez Botia, oppidi Iudice ordinario, se sacellum aliquando ingressum ut precibus ad altare

S. CRUCIS

S. CRUCIS fundendis operam daret, quibus dum attentius inſtat, caſu aduertit lampadem penſilem extinctam. Iubet igitur famulos lumen adferre, & venerationis ergo accendere. Sed antequam quisquam manum lampadi adinuet, videt eam per ſe accenſam ardere, & clariffimo lumine exſplendescere. Teſtes oculati fuerunt multi huius miraculi, & DEVM venerati in voces laudis & admirationis eruperunt. Quis ex hoc non manifeſtè colligat cœleſtes genios, huic ſancto theſauro ad perpetuam cuſtodiam aſſiſtere, & gloriari quòd quaſi Sacriſtanorum officio fungantur, accendant, foueant lampades, & viliffima in ſpeciem miniſteria obeant? Nihil enim arbitrantur ſua dignitate indignum, cùm conſiderant hanc CRUCEM eſſe partem CRUCIS, in qua noſter & eorum Dominus pendere & exſpirare non abhorruerit.

CAP. XV.

S. CRUX A MORTIS PERICULO MAVRVM,
ſimulq; Chriſtianum captiuum eripit.

TAM latè patent beneficia, quæ clementiſſimus DEVS per S. CRUCEM hominibus elargitur, vt non modò ad Chriſtianos, & in matris Eccleſiæ gremio enutritos, verùm etiam ad alienos & à fide noſtrâ extorres ſeſe extendant. Poſſem huius generis plura in medium adferre exempla, ſed, omnibus prætermiſſis, vnum ſeligam illuſtrius, cuius teſtimonium in archiuo continetur. Die quadam Dominica, quæ fuit x. Octobris, anni M c c c l x x i i. Carauacam venit Alphonſus de Morote, ab oppido Morote ſic cognominatus, ſecumq; adduxit Maurum quendam Benalique appellatum, & nullis vinculis conſtrictum, alter autem, Chriſtianus ſcilicet, geminas compedes ferreas ſexaginta pondò geſtabat; qui ſolemni iuramento confirmauit ſe fuiſſe in ciuitate Baza captiuum cuiusdam Mauri Salin-Abendega. Dum autem die quadam mœſtus & anxius iaceret, audiit illum ſuſpiria ex imis præcordijs trahentem Maurus Benalique, & rogauit cur ingemiſceret? ad quem Alphonſus: Quid nî, ait, gemitu conteſter meum infortunium? Captiuum me vides; ad libertatem & patriam ſuſpiro. Eſto, inquit Maurus, tenax ſilentij Alphonſe, & ſecretum auribus tuis committam.

mittam. Postquam famâ ad me perlatum CRUCEM Carauacensem tot miraculis coruscare, ego semper animum sensi ad fidem Christianam inclinare. Quia igitur nosti curam mihi captiuorum Christianorum concreditam, age si vis, & si de via non dubitas, commendemus nos DEO, & S. CRUCI, & vbi Caruacam incolumes peruenerimus, statim me ad vestram religionem aggregabo. Quare circa vespertinum crepusculum conscendemus vterque iumentum, & abitum maturabimus. Quærentibus verò quorsum tendamus, respondebimus ad vineas nos properare, vt inde sarmenta præcisa auferamus. Hora itaque præstituta, DEO, Virgine Matre & S. CRUCE in auxilium piè vocatis, in viam se dederunt feria sexta sub vesperum. Iter prosequentibus nox superuenit, & à via propter tenebras aberrârunt. Et, quod auxit timorem, audierunt in ciuitate tympanorum & tiliarum sonitum. Suspicati ergo rumorem excitari ob discessum clandestinum, & turbam insequentium iam in propinquo esse non temerè opinati, in campo deuio, vbi subsisterant, flexis poplitibus orientem versus preces ingeminarunt, DEOq; per benignissimam Virginem Mariam, cuius imago Guadalupæ colitur, & sanctissimam CRUCEM Carauacensem supplicarunt, ne pateretur eos ad hostes fidei crudelem in modum retrahi, sed ad portum salutis clementer deduceret. Inter has precatio- nes visi sunt sibi videre speciem & figuram ciuitatis Caruacensis & arcis, quasi ad sagittæ iactum abiunctæ. Tunc alter ad alterum: Eamus, inquit, citò ad hoc oppidum. Ad quod cum appropinquarent, euauit illud qualecunq; oculorum ludibrium. Statim tamen deprehenderunt se in viam regiam traductos, in qua processerunt ad ortum vsque solis. Per diem Sabbati latuerunt in campo, noctem coepto itineri impenderunt, & summo manè die Dominica sunt urbem desideratam ingressi, vbi confestim Ioannes de Haro Commendator Caruacensis iussit Alphonsò demi compedes, quarum alteras reposuit in sacello S. CRUCIS, alteras misit ad templum Guadalupense; sic enim voto se facturum obstrinxerat. Maurus autem ille stetit promissis, & in baptismo sibi volens nomen asciuit Ioannis de Vera Cruce.

Hoc vno miraculo videntur plura quasi vno fasce colligari. Primum enim de via exerrauerunt, ne à perquisitoribus inuenti re-
vocaren-

vocarentur. Deinde mirabili cœlitum virtute obiecta est eorum luminibus effigies ciuitatis Carauacensis velut in proximo sitæ. Ad hæc duabus tantum noctibus confecerunt vnum & viginti milliaria, quibus Baëza distat à Carauaca. Demum recto itinere perrexerunt, vt neque Oscam, neque alium Mauris locum subiectum attigerint. Sed nouum censerè non debet, quòd S. CRUX opitulata sit homini mysterijs fidei necdum imbuto, cum vel per signum CRUCIS gentiles, hæreticos, & apostatas adiutos legamus. Gregorius enim Nazianzenus. Orat. 1. contra Iulianum, refert, quòd scelestus ille Imperator ab ariolo in fanum simulacrorum, & intra eius adyta siue specum sit deductus, animo consulendi Dæmones super futuro statu, qui apparuerint horrenda specie; Iulianum autem horrore & formidine nimia exanimatum ad Crucem confugisse, eaque se aduersus terrores consignasse. Valuit signaculum, cedunt Dæmones, pelluntur timotes. Quid deinde? Reuiuiscit malum; rursus ad audaciam redit, rursus aggreditur, rursus ijdem terrores vrgent, rursus obiecto signaculo Dæmones conquiescunt, perplexusque hæret discipulus, non tamen vitam in melius emendat, Idem scribit Cardinalis Hosius de fide, c. 10. & Sozomenus lib. 2. c. 1. hist. eccles.

Biennio post paulò antè narratum miraculum, contigit & aliud non minùs memoria dignum, Commendatore eodem D. Iohanne de Haro. Die enim tertia Maij inuentioni S. CRUCIS sacra, Anno MCDLXXIV. coram Petro Fernando iudice ordinario Carauacæ, præsentè scriba regio Francisco de Salas, & testibus fide dignis, Laurentius de Viconouo ciuis Baëzensis; solemnè priùs præstito iuramento, attestatus est, cum nocte decimo quinto Martij eiusdem anni, apud S. CRUCEM vigilias ageret, ipsam S. CRUCEM aliquoties in sua theca clarè pulsasse, quare permotum se etiam sequentibus aliquot noctibus ibidem peruigilasse, tandemque non se solùm duntaxat, sed & cum alijs, nec non & alios in sua absentia singulis noctibus similes pulsationes exaudisse, donec nuncijs à D. Lope Vasques de Acunia, præfecto Cazorlæ litteras adferret, quibus D. Commendatorem monebat, vt sibi & oppido caueret, constare enim sibi, Mauris Granatensibus cum quibusdam

proditoribus pecunia corruptis conuenisse, vt illud sibi tradant; post aduentum huius nuntij cessasse illos pulsus.

CAPVT XVI.

PLVRA EIVSDEM S. CRVCIS

miracula.

Quo tempore Commendatoris Carauacensis officio præfuit Ioannes de Haro, instrumentum publicum confectum, & auctoritate testium fidissimorum roboratum est, 8. Maij anno M c c c l x x i i i. in quo id, quod sequitur, ipsius iureiurando confirmatum reperimus cui contigit. Nobilis vir Petrus de Alarcon Commendator Membrillæ de Tocon, Ordinis S. Iacobi, captiuus detinebatur apud Mauros in oppido Velez Albo, regni Granatenfis, in antrum quoddam vel ergastulum subterraneum detrusus, & ferreis catenis quinquaginta librarum alligatus. In hac spelunca tres menses inter alios quoque Christianos vinctus exegit. Nulla spes affulgebat eluctandi, nisi antrum perfoderent, & per cuniculos erumperent. Placuit consilium. Et licet specus esset profunda & propter soliditatem difficilis perforatu, fiduciam tamen collocant in CHRISTVM, castissimam eius Matrem, & sanctissimam CRVGEM Carauacensem, voto nuncupato, quod nudis pedibus à Xiquena, qui locus Carauaca nouem milliaribus est distitus, & à Mauris vndique infessus, sint ituri Carauacam, ibique nouem dies in sacello S. CRVCIS exacturi, pauperesque largis eleemosynis recreaturi. Cœperunt igitur pugione quodam, (aliud enim instrumentum non erat in promptu) antrum perforare, & spatio dierum octo rem arduam eò deduxerunt; vt hiatus 24. pedes altum aperuerint, quod sine miraculo fieri potuisse nullus existimabit, qui custodes die noctuque attendisse, & diligenter ad vigilasse perpenderit. Si quando Mauri, vt scrutarentur omnia, antrum ingrediebantur, Christiani foramen obtegebant culcitris & stragulis, ne fraus notaretur, adiungebant malleos in crucis formam compositos, quibus utebantur custodes ad laxandos vel astringendos vinculorum nodos. Hac industria excæcarunt eos quamuis Argo aliàs oculatiores, DEO inprimis conuiuente, & efficiente, vt nihil
sinistri

sinistri de captiuis suspicarentur. Euolutis igitur diebus octo, conati sunt instrumentis quibusdam numellas, manicas, compedes confringere. Cui operi dum strenuè insudant, Commendator, qui iam dimidiam vinculorum partem dissecuerat, ex antro iussus prodire, vocatur ad colloquium de sua liberatione. Qui etsi bis eodem die coactus sit laborem interrumpere, & carceris præfecto se sistere; ita tamen DEVS vinxit Maurorum oculos, vt nihil viderint eorum, quæ Christiani moliebantur. Reuersus Commendator ad specum tantum comperit laborando profecisse captiuos, vt à compedibus expediti nihil nisi abitum expectarent. Quare sub primam noctis horam iterum ad preces conuersi vota CHRISTO, eius Matri, & S. CRUCI facta instaurarunt. Commendator verò arrepta in manum cruce, quam in antro piè venerabatur, nudipes ipse, nudipedum & situ in supplicationibus consueto incedentium agmen duxit, hymno TE DEVM LAUDAMVS, inchoato & inter eundem absoluto. Excauatus autem trames siue meatus subterraneus, desijt in officina quadam ferraria, cuius seram ex parte interiore diffregerunt, ac duobus ianuarum assibus auulsis ad plateam ipsam processerunt, perrexeruntque versus portam ciuitatis.

In quo itinere occurrerunt ipsis Mauricæ mulieres ex balneis redeuntes accensis funalibus; quæ viso hoc spectaculo, maritos & vicinos vocibus inconditis exciuerunt. Nec propterea ordinem deseruere Christiani, sed ad portam usque ciuitatis peruenerunt, ubi eos vigiles horrendis clamoribus exagitarunt, lapidibusque impetierunt. At ne sic quidem animum desponderunt; imò audaciores, portarum obices perumpere conati sunt. Verùm vbi conatum fefellit euentus, vnus ex eorum numero in murum ex altera parte conscendit quindecim pedes altum, ex quo desilijt in terram; cuius exemplum Commendator, alijque intrepidè imitati, viam tenuerunt, quamuis locorum ignari, Xiquenam versus. Mauri Velezenses fugitiuos insequuntur, & assequuntur quattuor ex ijs, eò quòd ferro ita essent onusti, vt expeditè fugere non possent, quos ad pristinam seruitutem summâ immanitate reducunt. Commendator verò & reliqui tres ad ciuitatem Xiquenam contendunt, quos licet Mauri præterierint, miraculo tamen non caret, quòd minimè agnouerint. Quamobrem auxilio, CHRISTI Domini, & Matris eius

eius deprecatione, huiusque sanctissimæ CRUCEI virtute Xiquenam, & inde Carauacam ad exsoluenda vota læti peruenerunt.

Eodem anno MCDLXXIII. Martinus de Baéza Arionensis in ciuitate Baza captiuus distinebatur in domo cuiusdam Mauri Cad-Albarroz. Hic molestiam ergastuli diutinam pertæsus anhelabat omnibus modis ad libertatem; quia tamen humana subsidia deficiebant, ad DEVM, beatissimam Virginem Guadalupensem, & sanctissimam CRUCEM Carauacensem animo conuersus, cœpit astrigmenta ferrea limâ vel simili instrumento, quod fors obtulit, secare. Continuato per biduum labore tantum effecit, vt vincula fracta deciderint, & ipse iam liber, DEO vota secundante, carcerem euaserit. Vix euasit & profectionem ad Christianorum terras, quamuis itineris imperitus, instituit; cùm ecce perquisitores fugientes tergo inhærent. Quid faciat in ancipiti periculo? se dedat vltro, an ad resistendum se paret? At solus est contra multos & armis nudatus. Agit tamen quod mens, aut bonus genius suggerit. Inclinat se, lapidem tollit, vt in persequentes iaciat, & omnes ita dilabuntur, aut potiùs euanescent, vt ne vnum ex ijs viderit in posterum. Recta igitur via, à qua nec volens potuisset deflectere, pergit Xiquenam, inde ad sacellum S. CRUCIS Carauacensis, vbi lapidem, quem adhuc manu tenebat, in signum & monumentum tanti miraculi deposuit, liberatorem DEVM meritò veneratus.

Sub idem tempus F. Antonius de Poza, Vicarius Carauacensis, iureiurando per sacros ordines præstito affirmavit se conspexisse puerum vnus anni, filiolum Bartholomæi Sanchez, quem mater Catharina Truxilla graui gutturis tumore laborantem, & iam iam, vti videbatur, suffocandum ad sacellum S. CRUCIS deportauit, vnâ cum vasculo olei, quod in lampadem infundere cogitârat. Puerulum miserati Vicarius, & F. Gonzalus sacellanus, qui casu tum ibi erant, moestam parentem commonent, vt filioli guttur oleo ex accensa lampade sumpto inungat. Paret, & infans, momento citiùs, lumbricum bicipitem reijcit ex ore, suauiterque balbutire incipit; quem mater domum suam reportatum ter inunxit oleo, quod secum ex lampade sacelli abstulit, gutturque infantis penitus detumuit, lumbricis quinque ex ore iterum egestis.

Anno MCDLXXXIX. cùm partes Commendatoris obiret

Petrus

Petrus Faxardus præses regni Murciensis, ac dominus ciuitatis Carthaginensis, sexto die Decembris faber lignarius circa trabes accommodandas pro sacello S. CRVCIS occupatus, decidit ex muro 36. pedes alto, in rupes subiectas; qui in ipso casu S. CRVCIS flebili voce commendauit, & pro eo fecerunt idem, qui euentum spectarunt. Conclamatum omnes putabant de ipsius vita, quia thoracem, cingulum, tunicam infimam, tibialia, quin & calceos discerptos ac discissos intuebantur; ipse tamen saluus & incolumis è solo surrexit, ad laboremque alacer & vegetus redijt.

Anno MCDLXXXIIX. cum Catholici Reges Ferdinandus & Isabella Bazam obsiderent, & multis difficultatibus obsidio diutius ipsorum spe protraheretur, votum nuncuparunt inuisendæ S. CRVCIS Carauacensis. Itaque IV. Decembris die S. BARBARÆ sacra, Baza capta. Cum verò ab ea recederent Murciam redituri, Carauacam adierunt voti soluendi gratia, lampade argentea illic relicta, quæ hodie adhuc asseruatur.

CAP. XVII.

INITIVM ET CAUSA S. CRUCEM

quotannis mergendi in aquam.

Tertia dies Maij, quam Ecclesia Sanctissimæ CRVCIS inuentioni festam per totum terrarum orbem agit, est etiam CRVCIS Carauacensis cultui consecrata, ea de causa, quòd pars sit illius CRVCIS, in qua CHRISTVS salutem hominum moriendo reparauit, & hac ipsa die ab Angelis Carauacam allata, sub titulo Apparitionis honoretur. Ad hanc igitur geminam celebritatem incredibile dictu est quanta singulis annis hominum multitudo ex omnibus Hispaniæ partibus confluat. Tribus autem diebus antè, & tribus post nundinæ valde celebres agitantur, pluribus vndiq; mercibus importatis. Ipsa autem die, hoc est, tertia Maij, pro antiqua consuetudine, adhibetur cærimonia, qua S. CRUX immergitur in aquam. Olim quidem tantum ducebatur solemnis pompa supplicationis per plateas vrbis præcipuas, eademque die reponebatur S. CRUX in sacellum, iam autem pridie festiuitatis à meridie ascendunt ordine supplicationis venustè instituto ad sacellum,

H

quod

quod est intra arcem, Ecclesiastici & Senatores, cum ciuium & aduenarum turba; vbi CRUCE super altare collocata vespertinae preces suauissimo symphoniarum concentu persoluuntur; quibus persolutis, primariae Ecclesiae sacerdotes & senatores, CRUCEM thecae suae impositam accipiunt, iureiurando interposito quo, peractis de more caerimonijs, continuo se praefecto arcis restitutos pollicentur. Hanc deferunt ad templum parochiale, in cuius altari per totam noctem publicae venerationi exposita relinquitur, apertis valuis; quia templum quantumuis capax magnae multitudinis, semper est refertum hominibus. Omnes enim caelesti quodam solatio & interno gaudio videntur perfundi, quamdiu CRUCIS praesentia fruuntur. Et ne vlli suspitioni aut periculo sit locus, senatores bini, distributis inter se horis, peruigilant vsque ad tempus summi sacri, ad quod omnes dato signo conueniunt. Hora septima matutina S. CRUX in sua theca super ferculum pulcherrime exornatum imponitur, & supplicationis agmen exit, proceditque per spatium bis mille & quingentorum passuum, partim intra, partim extra oppidum, donec perueniatur ad columnam, in qua CHRISTI de cruce pendentis effigies. Hanc columnam praeterfluit riuus siue torrens, qui maiorem partem horum adiacentium irrigat. Ibi (nisi hospes aliquis Ecclesiastica dignitate insignis praesens sit, cui hic honor habeatur) sacerdos, cui ex officio incumbit, qui de more est parochus oppidi, ex fodalitio S. Iacobi, CRUCIS e sua theca extractae partem extremam ter vndis immergit, non tamen, vt vult Oncala, nudum CRUCIS pedem, sed pedem auro inclusum & obductum. Quo tempore nullus est claudus, aut alia corporis infirmitate debilitatus & implicatus, qui non illico se in aquas immittat; &, si fides eorum mereatur, aut ad animae salutem conducit, multis valetudo restituitur. Alij in vasculis aureis vel argenteis aquam a pede S. CRUCIS emanantem excipiunt, secumque auferunt morbis & aegritudinibus varijs salutarem medicinam. Quibus caerimonijs ex veteri instituto peractis, reditur ad sacellum S. CRUCIS pompa supplicationis per celeberrimas vrbis plateas reducta; nec vllibi subsistitur, nisi ad portam Collegij Societatis IESV, vbi altare extemporaneum erigitur, & ad monasterium Monialium Carmelitanarum.

Hæc

Hæc consuetudo intingendi S. CRUCEM in aquas, vt retulit Ferdinandus Lopez sacerdos, de quo superius, introducta fuit circa annum M c c c l x x x i v. quando ciuitas Lorcentis & oppidum Totanum vexabatur à locustis, agros, vineas & arbores gregatim depascentibus, perque suos ciues Carauacam ablegatos petebat, vt S. CRUX, magistratus vtriusque permissu, in aquas immergeretur, de quibus ad plagam auertendam secum aliquid domum deferrent. Nec secus, ac sperarunt, euenit, cum locustæ omnes triduo perierint, & mos ab hoc tempore CRUCEM quotannis in aquas intingendi inuiolabilis permansit, vndæque, vt loquitur, Oncala, CRUCIS contactu sanctificantur. Et addit hæc, confestim densatis nubibus, imber descendit, & arua exsucca adeo fœcundantur, vt fruges hominibus, & pabula alendis pecoribus copiosè producant. Cuius rei non auritum, sed oculatum testem me fateor, qui vt scriptis meis fidem maiorem conciliarem illuc profectus sum. Affirmant quoque oppidani ætate prouectiores, se numquam meminisse hanc festiuitatem sine opportunis & exoptatis pluuijs celebratam, quæ vna causa est, cur fructus colligantur vberiores, & vrbs illa præ reliquis in vicinia, opibus abundet. Et hoc quidem munere compensat DEVS naturæ locique vitium Est enim ea pars Hispaniæ ad meridiem solis ardori exposita, & perpetuæ rigationis indiga; quæ fit quidem amnibus per riuulos deductis, ob pluuiarum tamen raritatem flumina ipsa interdum exarescunt, nec tot agris humectandis sufficiunt. Ideo Seruatori nostro, ceu bonorum omnium fonti, amplissimas debemus gratias, quòd hanc CRUCI Carauacensi vim tribuerit, cui honor & gloria per infinitas sæculorum myriadas. Amen. Hæc Oncala.

Sed non adeo mirandum ex huius bipalmaris CRUCIS immersione tot prouenire & scaturite miracula. Scribit enim Illescas, Part. 2. Pontificalis, cum agit de Pio I V. pontifice, Ioannam Philippæ regis Hispaniarum sororem, principem Lusitaniæ, habuisse frustillum ligni S. CRUCIS, quod nunc asseruatur Madriti in cœnobio Monialium discalceatarum S. Francisci, ab ipsa fundato, illudque iussisse intingi in aquam, & potandam dari ægrotantibus, qui pio affectu peterent. Et nouimus multorum corporibus attulisse sanitatem; multorum inquam, non omnium, occulto DEI

iudicio. Nam anno MDLIX. mense Octobri nobilissima matrona Maria de Castro vxor Francisci de Cisneros, grauissimo morbo conflictata, summis precibus institit apud prædictam Principem, vt sibi mitteret aquam, cui portiuncula CRVCIS iniecta. Misit sed non profuit; quia decumbenti præsentem notârunt ex vasculo emicuisse aliquid sanguinis, ex quo statim Ioanna Princeps collegit illam non conualituram, pluribus asserens id ipsum accidisse. Prædictionem comprobauit mors Mariæ paulò post secuta.

CAPVT XVIII.

IN HORRIBILI ET REPENTINA TEMPESTATE S. CRUX absq; opera humana se conspicendam præbet in turris fastigio.

Satis hætenus demonstratum arbitror quantam efficacitatem habeat S. CRUX ad morbos à corporibus humanis abigendos, & quascunq; calamitates arcendas; nunc breuiter ostendendum quantam vim exerat contra Dæmonis machinamenta; qui, vt corpora lædere aliquando prohibeatur, conatur tamen veteri odio instigatus, in fortunas & facultates hominum potestatem usurpare, sicut quondam externis bonis Iobum exiit, vt hac occasione fiduciam in DEVM amitteret, & animæ detrimentum pateretur. Nec hodie cessat iisdem technis Carauacenses impugnare. Cum enim cælum maximè serenatum, nullumq; mutandæ tranquillitatis indicium apparet, solet ipse frequenter in hoc tractu aërem ita turbare, & motu repentino nubes conglobare, vt intra quartam horæ partem nimbo & grandine scutorum nonaginta millium iactura fiat: propter camporum enim & hortorum planitiem ita omnia inundant, vt mare ipsum eò effluxisse videatur. Quamobrem nisi ad S. CRVCIS præsidium confugeremus, milies iam actum esset de regionis huius habitatoribus. Nec solùm nobis DEVS auxilio per eam subuenit, quando precibus instamus, sed ipsamet etiam se, nobis tacentibus, & nihil agentibus, propitiâ exhibet. Exemplo sit quod iam narrabo.

Anno MDXCI. die 7. Nouembris nulla erat tempestatis futuræ suspicio, quia nec vlla nubecula cæli serenitatem obscurabat.

Ea

Ea de causâ securus Ioannes Martinez facelli S. CRVCIS custos, in agrum suum se conferebat; & ecce subita & prodigiosa tempestas repente excitatur; tonitrua aures feriunt, coruscationes oculos perstringunt, & pluuia inter fulmina tam densa cadunt, vt quamvis locus esset propinquus, & ille plurimum festinaret, vltra primas tamen oppidi aedes nulla ratione posset progredi, vt S. CRVCEM pro more ex theca depromeret, tempestatiq; opponeret. Incolae autem non tam metu exterriti sunt, quod praeter tenebras indutas viderent corruisse aliquot aedes; sed quod intelligerent nec facellanum, nec alium quenquam posse per plateas incedere, & ad arcem penetrare, qui S. CRVCEM in simili necessitate certum solatium & expertum, proferret. Sub hac trepidatione quidam ciues consuetudinis gnari, oculos ad turrim sustulerunt, supraque ipsius tectum conspexerunt lucem splendidam, quasi multae faces arderent, in medio tamen longè splendidiorē; ideoque iudicauerunt vel à facellano, vel ab alio S. CRVCEM expositam. Constitit tamen postea nullum prorsus mortalium in turri fuisse, neq; S. CRVCEM attigisse. Itaque grati agnouerunt eam sine hominum adminiculo ad fastigium ascendisse, vt tempestatem maiora damna minitantem disijceret. Cuius rei testimonium litteris consignatum, & à fide dignis subscriptum retinetur in archiuo S. Crucis.

CAPVT XIX.

ALIA QVAEDAM INSIGNIA ET SELECTA
Vera CRVCIS miracula.

ANNO MDLXXIV. S. CRVX solemnī supplicatione instituta, pridie ipsius festi ex facello deportabatur ad parochiale templum, & iam iam erat collocanda super altare praeparatum, cum quaedam mulier, cui brachium penitus arefactum emarcuerat, voce contenta exclamat, enixeque flagitat, vt illud à S. CRVXE prius atrectetur & consignetur. Non potuit hoc pietatis officium denegari afflictæ foeminae: CRVX admouetur brachio elanguido, & brachium dicto citius confanescit. Illa praegaudio in laudes DEI prorumpit, & vir sex antè mensibus videndi facultate priuatus itidem magnis clamoribus postulat, vt CRVX oculis suis applicetur. Sed tanta multitudo in templum irruerat, vt nullus fuerit accedendi

cedendi modus. Urget igitur magnis precibus foeminam curatam, ut saltem ipsa oculos contingat, brachio iam in integrum restituto. Paret illa, & ille subito lumen per tot menses amissum recuperat. Dignum verè prodigium quod ad CHRIS TI gloriam ab omnibus celebretur, qui non solum ipsi Cruci tantam virtutem indidit, sed etiam membro Crucis actu perfanato.

Anno MDXCII. propter siccitatem à mense Octobri ad Martiam vsque anni insequentis continuatam, terræ non potuerunt semina mandari, atque ita ob pabuli & pastus inopiam multa ubiq; pecora interierunt. Clerus igitur & senatus pridie Virginis Annuntiatae. quo die summa caelo serenitas & nullum omnino pluuia indicium, decreuerunt supplicationem ex oppido in facellum S. CRUCIS; quam cum obissent, & preces ad hunc finem accommodas fudissent, tam copiosus redeuntes imber excepit, ut bene quidem madidi, sed lætitia tamen perfusi grates DEO persoluerint.

Eadem postmodum æstate tam densa caligo & nebulae coelum sæpius obtexerunt, ut segetibus certa pernicies timeretur. Sed supplicatione ad prædictum locum suscepta, ita caeli facies perpur-gata est, ut messis plusquam mediocris fuerit secuta.

Anno MCXCVIII. maxima locustarum copia & congeries ex partibus Lorcaë & Velez huc aduolauit, quæ iam in hortos & vineas, imò etiam in ipsas oppidi aedes se coepit insinuare & effundere, ut videretur vna ex plagis Aegyptijs. Statuerunt ergo Canonici & senatores in supplicatione ad calamitatem auertendam indictâ, S. Crucem per vrbis compita solemniter circumferre. Quo facto, ita locustarum agmina disparuerunt, ac si nulla in toto tractu fuisset vnquam visa.

Anno MDCI. Caruacam aduenit Iudex quidam Commissarius, emitque ab aurifabro quopiam cruces aliquot argenteas & aereas, sed artifice occupato, nec quicquam suspicante, præter emptas accepit aliquot inemptas, pretioque non reddito subduxit. Omnibus tamen in vnum fasciculum compactis & diligenter colligatis, accessit, & S. Cruci curauit admoueri. Admotas recepit, coramque altari in genua subsidit, ut cæterorum more precationi insisteret, funiculū autem, quo erant colligatae cruces, sinistrae manus

nus

aus digitis studiosè illigauit, crucibus intra palmam vtramque re-
tentis. Sed subito aduertit sibi cruces mirabiliter subtractas, mani-
busq; disiunctis, nihil reperit aliud, quàm funiculum digitis astri-
ctum: Erubuit, & cum dedecore proprio religiosis quibusdam fur-
tum & totam gestæ rei seriem exposuit, vt post discessum suum,
nomine dissimulato, miraculum panderent.

A mense Augusto, anni M D C V. ad Martium vsque anni
M D C VI. nulla pluuia terram irrigauit, & quod seminatum fuerat
præ siccitate exaruit. Ad notum per fugium confugere ciues vtro-
que magistratu auctore, & S. CRUCE M, supplicatione decreta,
per ciuitatis celebriores plateas honorificè circumtulere. Ad
supplicationis finem largus imber nubibus effusus est, & pluuia in
quadriduum totum prorogata. Ex hoc tempore proposuit adeoq;
promisit senatus sacer & prophanus, diem festum Triumphus S.
Crucis agere, qui incidit in xvi. Iulij, sicut etiam xiv. Septemb. ce-
lebrat exaltationem eiusdem S. Crucis, quod antè non fuit vsu re-
ceptum.

Ex multis annis mos obtinuit, vt singulis ferijs sextis per an-
num in sacello S. Crucis diuinum Officium decantetur, adhibitis
Diacono & subdiacono, iuxtaque Romanam consuetudinem ca-
rimonia examussim obseruentur. Accidit aliquando, vt Congre-
gationis præfectus obliuisceretur thuris, & quia ei exploratū acer-
ram esse vacuam, domum recurrit, vt inde adferret. Sed illo tardi-
us reuertente, iussit sacerdos moram pertæsus, inspicere denuò acer-
ram, quæ adeò thuris plena reperta est, vt etiam redundaret. Mira-
culum omnes prædicarunt, & DEVM in S. Cruce, meritis laudi-
bus extulerunt.

Anno M D C VII. Caruacam contenderunt Petrus Garzias,
& Antonia Serrana coniuges, ex oppido Bolteruela, vt festæ cele-
britati Inventionis S. Crucis interessent. Adduxerunt autem secū
filiolum nouennem, qui brachium casu quodam diffractum, &
nulla medicorum arte curabile à longo tempore mouere non po-
terat. Vbi verò S. CRUX in aquas fuit immersa, immerferunt &
ipsi parentes filioli brachium, quod statim potuit mouere. Vesperis
ascenderunt ad sacellum S. Crucis, & oleo cuiusdam lampadis,
pueruli brachium inunxerunt, meliusque habuit. Ex sacello redie-
runt

runt ad aquas Crucis immerfione expiatis, brachiumque rursus immerferunt, quod ita perfectè coaluit, vt nullum signum læfionis fuerit relictum, quod plerique ipsi vidimus.

Eodem die mulier ex oppido Cehegim filiam mutam adduxit, duxitque cum ea noctem infomnem in templo parochiali, cuius altari sacer thesaurus impositus custodiebatur. Priusquam igitur ad solemnem merfionem S. Crux deferretur, impensè rogauit mater sacerdotes, vt filiae mutæ os eâ contingerent. Satisfactum pio piæ matris desiderio, & filia cœpit has syllabas balbutiendo frangere: Cru, Cru. Iterum S. CRUCEM applicarunt, & muta disertis vocibus DEVM collaudare non destitit.

Libet & illud reliquis miraculis adiungere. Multi sunt sculptores, fusores, fabri lignarij, & similes in dissimili genere artifices qui cruces ex varia materia conficiunt, ad normam & formam S. Crucis Carauacensis. Sed hætenus longa obseruatione cognitum est, quantamcunque diligentiam adhibeant, nullum tamen posse ad iustam & absolutam proportionem ac symmetriam accedere. Vel enim aliquid desideratur in longitudine, latitudine, altitudine, & crassitie; vel aliquid adijcitur. Ex quo facilis coniectura, DEVM nolle permittere, vt Crucem Angelorum arte factâ, hominum manus rudes exæquare in omnibus possint.

CAPVT XX.

MIRACVLA PER CRUCES VERÆ CRVCIS

tractu sacratas facta.

Rariora tantùm & exquisitiora libabo, vt pietas & religio in Veram CRUCEM, & per hanc in DEVM auctorem bonorû omnium augeatur. P. Alphonfus Sanchez è Societate IESV, vt ab hoc potissimùm ordiar, propter eximias & singulares virtutes, animique dotes egregias in tota Hispania iam pridem notus, habitauit prius in huius oppidi Collegio annos aliquot, deinde ex laudabili & incensa cupiditate animas ad Christi fidem adiungendi, facultatem impetrauit ad Indos proficiscendi; qui Mexicum peruenit, hinc ad Insulas Philippinas, inde iussu Gregorij XIII. Pont. Max. in has partes redijt. Hic inquam P. Alphonfus mihi, fidus testis retulit, quòd cum ex portu Acapulco nouæ Hispaniæ tres naues

ues

ues soluerent, vt per mare Meridionale, Sur vocatum, nauigarent ad Insulas Philippinas, adeo sœua tempestas concitata fuerit, vt duæ naues compagibus solutis demersæ funditus perierint, tertia qua uehebatur ipse, idem infortunium expectârit. In tantis angustijs constituto subijt memoria crucis cuiusdam stannæ, quæ S. CRUCEM Caruacensem attigit, quam secû tunc gestabat. Eam igitur de funiculo pendulam tradidit cuidam nauæ obijciendam fluctibus, quoties eos videret ad nauim allidi: quæ tantâ vim habuit vt fluctuum quamuis ingentium impetus illico frangeretur, & tempestate paulatim sedata, nauis lacera quidem, salua tamen Manillanum portum teneret. Hoc ita euenisse testatur Bartholomæus Alphonfus, P. Alphonfi Sanchez in ea nauigatione socius, qui nunc in Collegio Madritensi viuit, & se quoque periculo defunctum gratus recordatur.

P. Iacobus de Soto eiusdem Societatis IESU religiosus anno MDLXXXI. ex hoc Caruacensi Collegio Granatam negotiorum causa profectus, detulit secû crucem, quæ huic Veræ CRUCI applicata erat, quam dono dedit D. Elisabethæ Mansillæ, sibi à tonitruis & fulgoribus valde metuenti. Hæc matrona cûm cœlum turbidû tempestatem horribilem non minaretur tantûm Granatæ, sed iam immineret, acceptam crucem tempestatem regione opposuit, quæ momento temporis remisit, & ita nubes sunt dissipatæ, vt aëris tranquillitatem ipsa miraretur. Secum igitur reputans hanc crucem esse rem longè sanctiorem, quàm vt in domo priuata & prophana conseruaretur, eam tradidit templo cuidam maiore ueneratione colendam, in quo pij homines occasione miraculi, quod euenerat, Congregationem instituerunt à S. CRUCE nuncupatam, decreueruntque supplicationem in singulos annos repetendam ipso die Inuentionis SCRUCIS, sicut Caruacæ fieri solet.

Anno MDXCII. F. Iulianus de S. Hilarione, qui vnâ cum pluribus alijs monasticam religionem professis nauigauit in nouam Hispaniam, & inde reuersus hæc mihi narrauit. Vectum sese aiebat quodam classis eo anno expeditæ in nouam Hispaniam nauigio, in cuius partem inferiorem descenderat famulus, vt cibos pro nautica turba expromeret. Sed quia minùs cautè attendit, fa-
uilla

uilla ex lychno accensæ candelæ decidit in cadum pulueris tormentarij, qui flamma repente concepta crepuit, nauemque in profundum maris abripuit, vectoribus omnibus, se excepto, miserum in modum extinctis. Ille autem à multis annis secum circumtulerrat ex collo pendulam crucem ligneam, quæ S. CRUCI Carauacensi affricta, cui se in tanto periculo constitutum animo submisso commendauit. Et iam quasi à sensibus alienatus deprehendit se capite tenus eminere supra fluctus habitu consueto indutum, sibi que videbatur sub pedibus calcare solidum quiddam, cui innitebatur & sustentabatur ne mergeretur. Toto autem tempore periculosa illius luctæ uiderat crucem de collo suo suspensam aquis ita supernatantem, ut ne minimum mergeretur. Quare nauis ex eadem classe ad illum propius accessit, cymbulamque submisit, in quam incolumis se recepit. Unde non ille solus vitam diuinæ bonitati se debere per CRUCEM Carauacensem ex hac horâ agnoscit, sed agnoscunt cum illo omnes, qui miraculum intuiti negant industria aut arte humana eripi illum fluctibus potuisse.

Prædictus P. Iacobus de Soto, qui traiecit in Indias, versatus in ciuitate Angelorum metropoli prouinciæ Tascalæ, in noua Hispania, scripsit ad hoc Collegium Carauacense, degere ibidem in Collegio eiusdem Societatis IESU P. Morales virum eximiæ eruditionis, & opinione sanctitatis celebrem, qui obtinuit, secumque in illas regiones attulit crucem ab hac vera Carauacensi CRUCE contactam. Et eo ipso anno MDXCV. tempestatem grandine, fulguribus, & fulminibus horribilem ex insperato coortam, visumque fuisse fulmen post coruscationem & tonitruum repentinum in ipsius cubiculum librari, sed ille crucem exposuit ad fenestram, à qua fulmen rectâ ad ipsum descendens, tanta uelocitate recessit, ut vim quasi superiorem sentire uideretur, per murumque illapsum relinqueret fissuram indicem damni; quod daturum fuisset, nisi crucis præsentia illud auertisset, & impetum retudisset.

Eodem anno M. D. XCV. Petrus de Portillo Carauacensis scriba publicus, vir amantissimus ueritatis, & magnæ apud omnes estimationis cum mandato regio ad ardua quædam negotia gerenda in nouam Hispaniam missus, conscendit nauem, cui nomen & insigne Rosarij, appulitque ad Insulam Ganosiam in prouincia de
Hondur-

Honduras quinto die Sept. Ibi tanta ventorum inter se pugnantium sæuities extitit, vt neque vela nauæ colligere, neque aliud nisi naufragium & mortem præstolari possent. Venit ergo in mentem Petro CRUX Carauacensis, quam nouerat in huiusmodi procellarum & turbinum discriminibus multa edidisse miracula, ideoq; fiducia in DEVM fretus, vnã crucem huius veræ CRUCIS attactu consecratam tradidit cuidam ex socijs, vt funiculo alligatam in mare concitatum proijceret; proiecit & sensim malacia tempestatem excepit. Sub crepusculum autem matutinum crux, vt erat funiculo alligata, fulgore, instar sideris collucens, supra corbem summam reperta est. Gaudio igitur & incredibili voluptate perfusi vectoris omnes diuinum beneficium de prædicarunt, & qui se iam inter mortuos reputabant, salui ad ciuitatem & portum Tonfillæ accesserunt.

Idem Petrus de Portillo in die D. Martino sacro soluit ex portu Campechæ, qui est prouinciæ Yuacatan, nouam Hispaniam versus, & conscendit nauem onerariam, cui adiunctæ tres aliæ minores, in cursu acerrimis tempestatibus concussæ. Ille memor prioris beneficij, quo tempestatem similem superarat, crucem iterum funiculo alligatam dedit nauarcho, vt in furibundum mare demitteret. Quo facto, post viginti duos navigationis dies, quæ aliàs quatuor aut quinque absoluitur, inuecti sunt tandem in portum S. Ioannis de Vlva: ex tribus autem nauibus minoribus duæ vorticibus haustæ perierunt, tertia intrauit eundem portum, rebus tamen omnibus euacuata. Nauarchus valde institit, vt crucem illam posset retinere, pretio quantouis oblato; sed Petrus detrectauit, quòd alia non superesset, & plures navigationes cogere obire, antequam ad patriam reuigare liceret.

Idem ipse Petrus in Hispaniam reuersus Guadalupensem B. Virginis Ecclesiam, voti & religionis causa inuisit, & in ipso templi aditu reperit scœminam à malo genio infessam, quæ horridis gestibus scœdisque motibus præsentem territabat. Sacerdos adiurator siue exorcista, cui nomen Rubio, vir ab integritate vitæ commendatus, rogauit ex assistentium turba, num quis haberet sacra Lipsana? Petrus, qui & ipse spectatoribus immixtus adfuit, crucem suam è tempestatibus liberatricem exprompsit, petentiq; sacerdoti

doti obtulit. Energumena, depresso capite, boare cœpit: Caracaca, Caracaca, quanti illam facis? abijce sis; hæc me torquet. Obstupuere omnes, & ipse Petrus maiore eam in posterum veneratione prosequutus est, quòd Da mon vim eius ferre non posset. Nam licet aliæ cruces multæ porrigerentur sacerdoti, nulla tamen obsessæ molestiam attulit, quia nulla CRUCEM Carauacensem attigit. Nec dubium quin longè plura contigerint miracula per CRUCES CRUCIS Carauacensis attrectatione sanctificatas, nos tamen latent: non enim sine causâ tam feruenter & frequenter expeterentur à remotis etiam nationibus, tantiq̃ue æstimarentur.

Vnum Coronidis loco adjiciam. P. Petrus de Buyza Societatis IESV, qui nunc degit in Collegio Madritensi, suo chirographo testatur, quòd missu Superiorum venerit anno MDC. in regnum Bohemiæ, secumq̃ue cruces aliquot tulerit à S. CRUCE Carauacensi contactas, vt pijs & catholicis hominibus distribueret: quarum vnã donauit D. Mariæ Manriqueziæ, Imperatrici Mariæ sorori Regis Philippi II. & amitæ Philippi III. Regis nostri à cubulis. Quæ Maria Manriquezia, quòd esset raræ virtutis & prudentiæ, non modò apud Imperatricem singularem inijt gratiam, sed ab omnibus eximiè honorata nupsit Comiti Vratislao de Bernstein, vni ex præcipuis & opulentioribus regni illius dynastis, qui post mortem suam reliquit ei ad dies vitæ pro compensatione dotis & solatio viduitatis, ciuitatem Laithomisliensem, vbi ei P. Petrus crucem dedit. Hæc eidem P. Petro, negotijs confectis, illuc reuerso narrauit, fuisse paulò ante ipsius reditum, adeò vehemens incendium in ciuitate exortum, vt breui temporis spatio domus octoginta absumpserit, nulloq̃ue hominum conatu potuerit extinguì, & quamuis ceræ benedictæ orbiculi, aliæq̃ue sanctorum reliquiæ in flammam fuerint iactatæ, semper tamen incendium serpsit latiùs, totiq̃ue ciuitati metum incussit; quia hanc gloriam DEVS sanctæ cruci visus est reseruasse. Domina igitur Maria recordata crucis à P. Petro acceptæ, & simul miraculorum, quæ recensuit, per eam factorum in periculis maximè incendiorum & tempestatum similibusq̃ue calamitatibus, Rosarium, cui crux appensa, affixit bacillo, quo utebatur ad firmandum gressum; & quia arx toto oppido eminentior, de fenestra contra incendium protendit, statimq̃;

statimque flammæ, quasi vim maiorem reueritæ quieuerunt, ita ut ciues de remedio desperantes, & totam ciuitatem in cineres redigendam augurati, persuaderent sibi angelum de cœlo missum, qui gliscens incendium repressisset. Ne verò miraculum alteri causæ adscriberetur, connixit DEVS, ut aliud priore non minùs periculosum in eadem ciuitate post dies quindecim excitaretur incendium. Domina ex præterito euentu confirmata, & fide ab experimento aucta, idem fecit quod antè, & mirum dictu, ita incendium fuit repente sopitum, & in se flammæ resorptæ, ac si sensu præditæ crucis aspectum exhorruissent. Hæc postquam Domina P. Petro commemorauit, iussit ei ostendi loca ciuitatis ab utroque incendio vastata; qui inspectis vestigijs non potuit iudicare aliud, quàm DEVM præpotenti manu sua per crucem incendiorum vires cohibuisse, ne tota ciuitas conflagraret. Ob gemina hæc miracula creuit pietas & veneratio Dominae in crucem, quam instar thesauri pretiosissimi inter cimelia religiosè custodiuit; quæ ut in alijs quoque pietas & religio crescat exoptamus. Et hic finis esto tam historiæ quàm miraculorum S. CRUCIS Carauacensis, ad gloriam & honorem Domini nostri sempiternum.

CAPVT XXI.

CIVIS QUIDAM CARAVACENSIS EX PIO

in S. CRUCEM affectu Collegium Societatis IESV Carauaca erigit.

SI attentius paulò consideretur totus vitæ nostræ decursus, nemo est qui non intelligat perpetuam quandam esse miraculorum seriem à concepto & nato homine vsque ad extremam viuendi metam. In ipsa enim infantia à quot infortunijs & periculis quasi dormiens & inscius custoditur? A quot in adolescentia & iuuentute casibus eripitur? A quot in virili & senili ætate incommodis liberatur? Homo tamen vel rarò vel nunquam ad DEVM Seruatorem respicit, aut gratum ostendit animum, sed in vitia sine horrore delabatur, nunc odia exercet, nunc vindictam meditatur, nunc auaritiæ studet, nunc habenas laxat effrenatæ voluptati, nunc mille modos conditorem suum offendendi excogitat. Be-

nignus interim DEVS non retrahit manum, ad morum emendationem suauiter allectat, occasionem ex flagitiorum cœno emergendi præbet. Quæ beneficia licet sub aspectum non cadant, nec corporis cernantur oculis, maiora tamen sunt & præstantiora, quàm quæ sensibus percipiuntur. Vnde Venerabilis Beda, in c. 9. Lucæ, multò plura dixit, & vere dixit, esse miracula interna quàm externa. Nam quoties ex ijs, quæ initio DEVM videbantur ad iram prouocare, elicit ipse innumera bona ad nostram vtilitatem & gloriæ suæ incrementum? Cuius rei si nullum haberemus exemplum, haberemus certè in Michaele de Reyna ciue Carauacensi, de quo non est necesse multa in medium adferre, cum toti oppido constet, quæ ei propter vitam minùs probatam, & elationem animi aliquando acciderint. Sed quoniam nouit DEI sapientia ouem ex lupo, Paulum ex Saulo facere, & hunc Michaelem mutauit in alium virum ætate iam ad finem præcipiti, tantumque ei amorem indidit aduersus S. CRUCEM, vt nesciuerit quonam modo eius cultum magis promouere & amplificare posset. Tandem in eam deuenit sententiam nihil ad DEI & S. CRUCIS honorem accommodatius, quàm si sua operâ & facultatibus Religiosos Societatis IESV in hanc ciuitatem introduceret. Quamuis enim hic Ordo fuerit tum recens, nec latè adhuc propagatus, ipse tamen alijque prudentiores, ex fructu, quem tum ex eius laboribus degustare incipiebant orbis, faciliè in spem veniebant olim longè maiorem futurum & redundaturum ad plures.

Anno igitur MDLXX. de Collegio Societatis hominibus stabiliendo non tantùm deliberauit, sed omnia sua bona, quæ viginti millium aureorum summam exæquabant, ad hunc finem applicauit, applicaturus plura si possedisset, & id propterea, vt, iuxta ipsorum institutum, iuuentus in litteris & pietate auita informaretur, ætate autem prouectiores doctrina & exemplo eorum ad virtutem excitarentur, maximè cum nullum aliud religiosorum domicilium esset in vrbe Carauacensi, quamuis postea pro viris tria monasteria fuerint condita, S. Francisci videlicet, S. Hieronymi. & Carmelitarum discalceatorum, & duo pro fœminis, S. Claræ nimirum, & Carmelitanarum discalceatarum.

Res ipsa docuit quàm fuerit hoc opus necessarium, & salutare ciui-

re ciui-

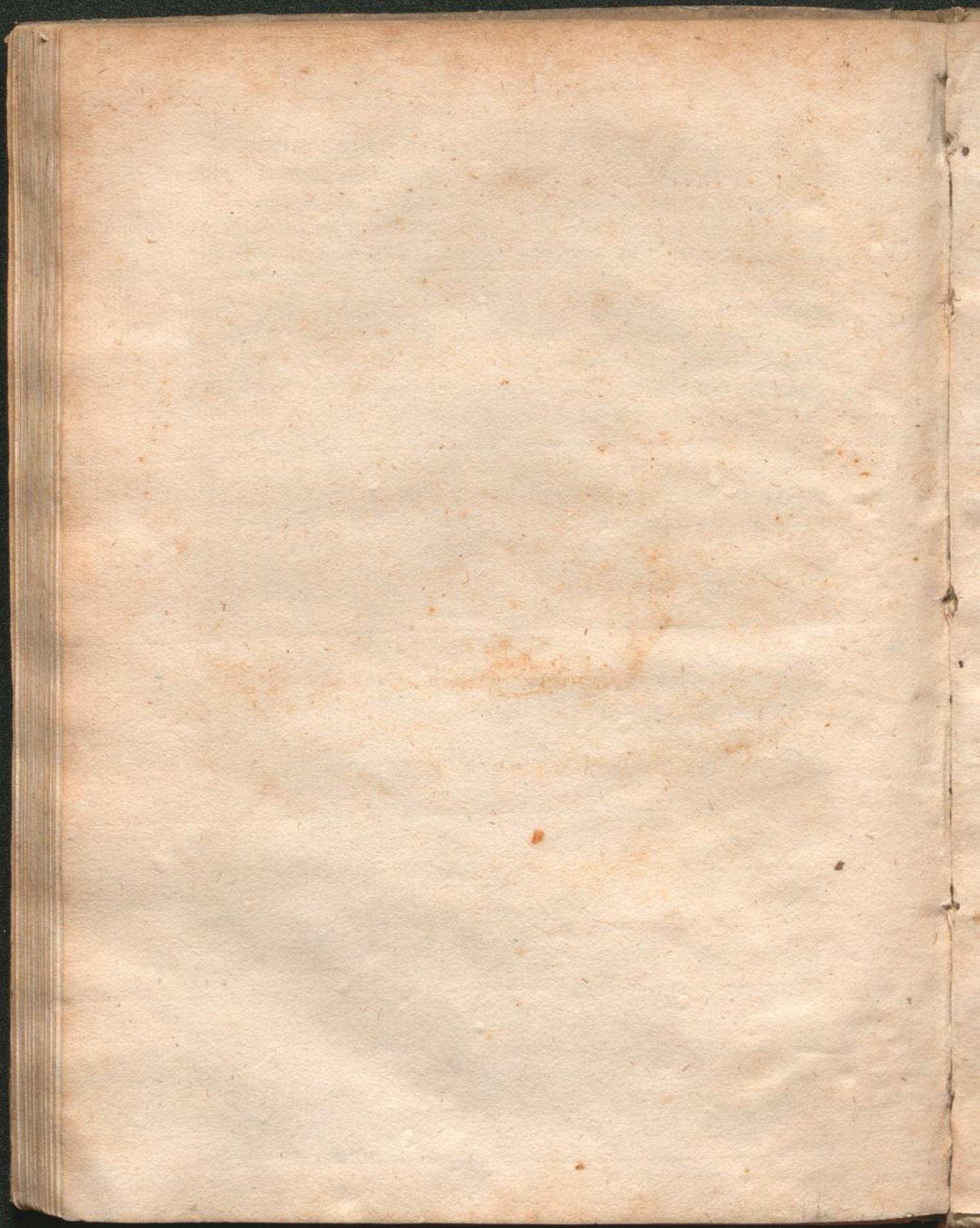
re ciuitati. Ex illo enim Collegio multos viros insignis eruditionis, virtutis & sanctitatis eduxit DEVS, qui & in terris DEO fideliter seruiunt, & in cœlis ipsum perpetuò collaudant. Etsi nullus alius consequeretur inde fructus, quem tamen in dies vberiore aspiciamus, ille magni faciendus esset, quòd dicta Societas adeò feruenter, dextrè & constanter homines quoscunque ad studium Christianæ perfectionis hortetur, & vsus crebriorem sacramentorum, Confessionis præcipuè & Eucharistiæ, suadere nunquam desistat. Quare potest hæc ciuitas non immeritò gloriari, & Michaeli de Reyna auctori tam fructuosi & opportuni operis grates agere, in cuius animo DEVS tantam sui despicientiam, & Christianæ modestiæ seu humilitatis cupiditatem in seuit, vt testamento suo apponere non dubitarit hanc exceptionem, vt si quis alius in posterum augere vellet redditus Collegij, ille censeretur & appellaretur Fundator, se contentum nomine Benefactoris. Obijt autem anno MDLXXI. die 17. Ianuarij, relicto sui desiderio, & spe non dubia suæ ad cœlestem patriam profectionis. Sepultus est in templo Collegij à se dotati. Sed anno MDXCII. cum Collegium in locum commodiorem transferretur, transferendum fuit & eius corpus ad nouum templum, quod, apertâ tumbâ, adeo corruptionis & factoris expers inuentum est, vt omnes in summam admirationem adducerentur, memores ante viginti & vnum annos ad sepulturam delatum esse. Sed voluit DEVS hoc beneficium etiam corpori eius impendere, quòd ad honorem Sanctissimæ CRVCIS dilandum Collegium Societati IESV primus Carauacæ instituerit. Hæc siquidem Religio quasi præconis officio fungitur ad promulgandam famam & miracula S. CRVCIS, non modò in his Europæ prouincijs, sed etiam in disitis regionibus, & nostro orbe penitus discclusis.

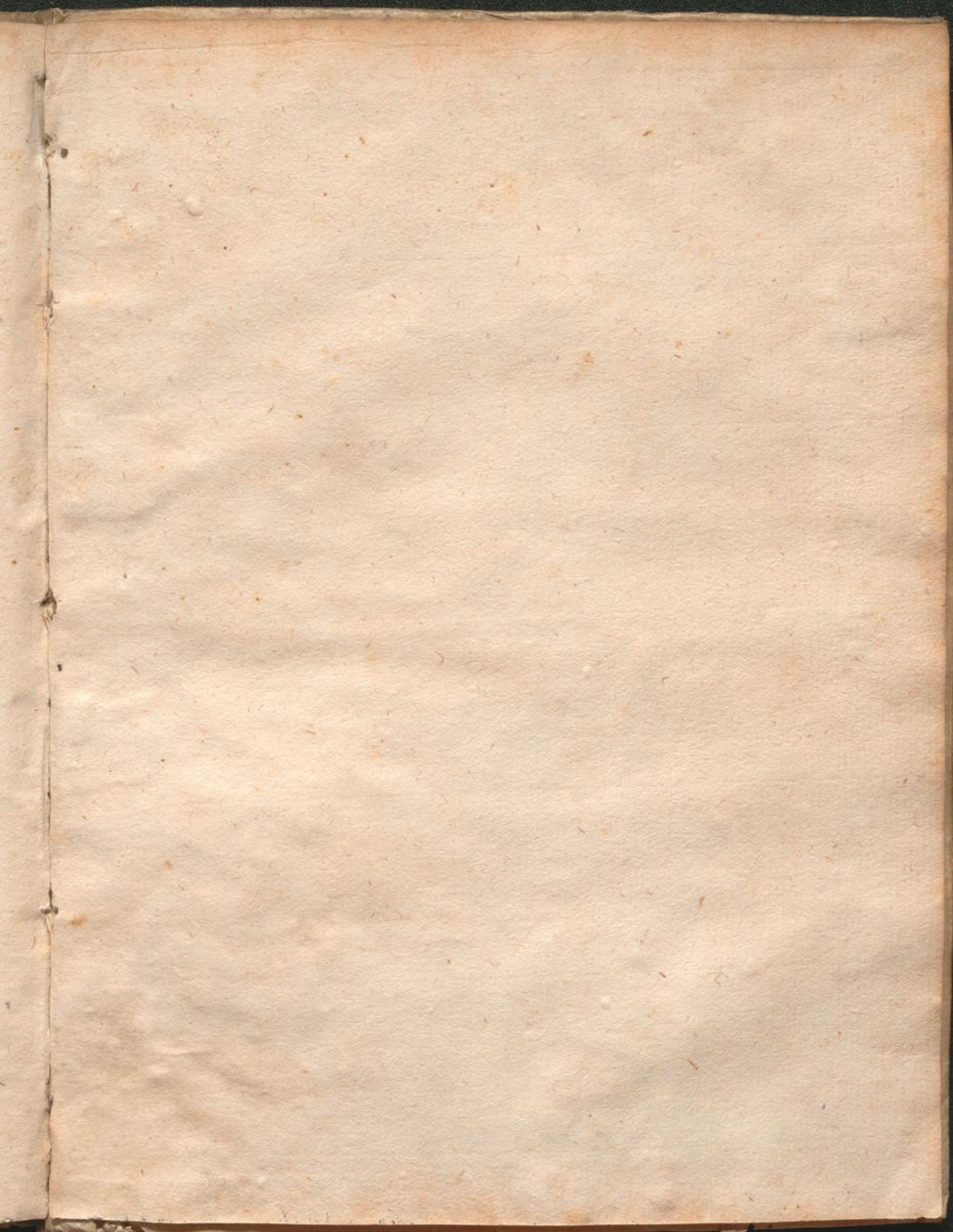
Ad maiorem DEI Sanctissimæq; CRVCIS gloriam.

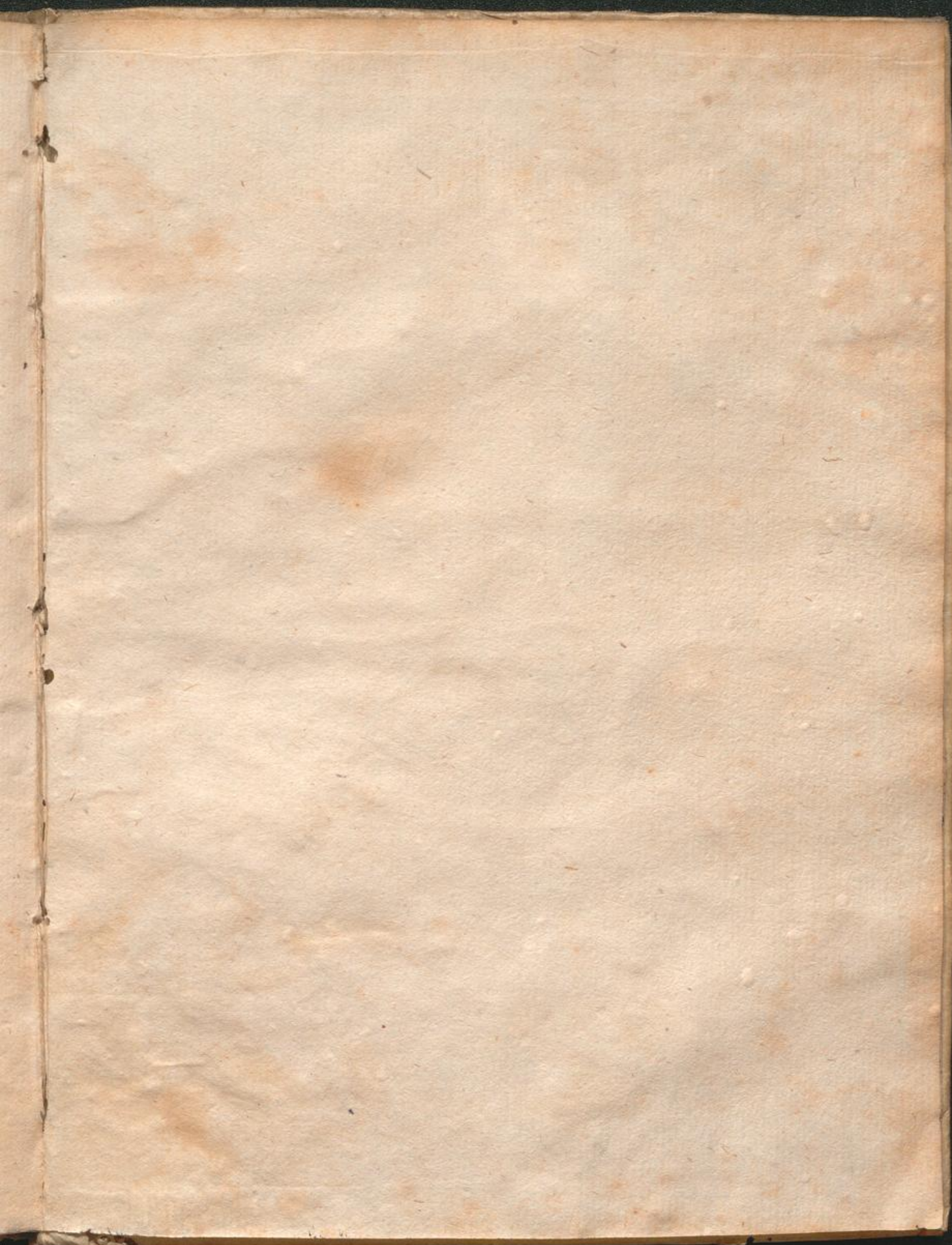
F I N I S.

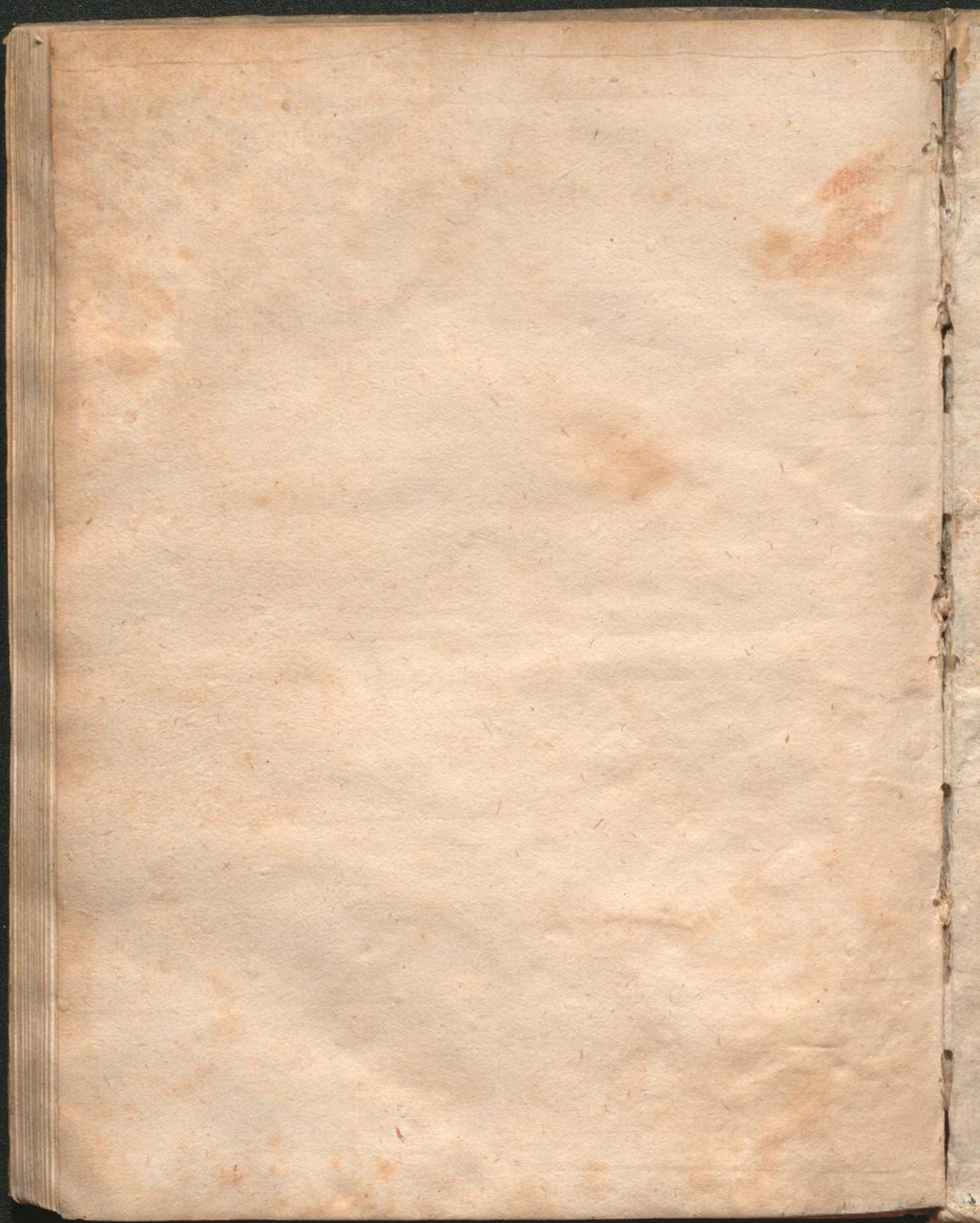
Pag. 7. v. 12. lege, qui patet in longit. 15. 28. mortem Christus sustinuit. 22. 17. vestris elem. 34. 7. hæc ei occas 49. 18. proditio enim quasi matris à filio facta longè grauissimum crimen fuisset. Populus itaque, &c. 33. 4. Baza. 61. 8. exterriti.

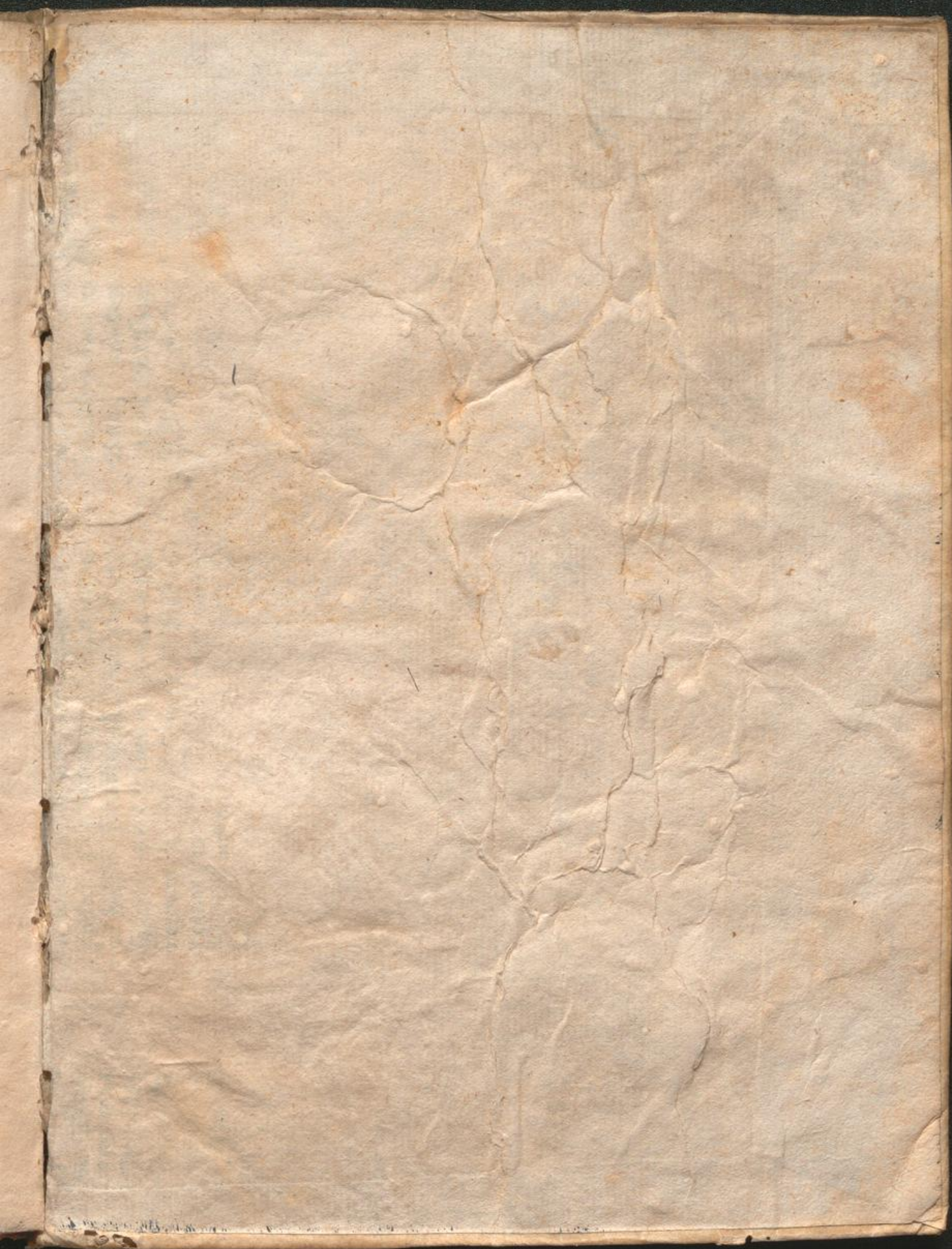
Collegij Societatis Iesu Paderbornæ.

GE. SOG. F. A.
GIA. CAP. B. M. I.

1711

1712

1713

1714

1715

1716

1717

1718

1719

1720

1721

1722

1723

Th
4876